

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Första kammaren.

Nr 28.

Torsdagen den 27 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Justerades protokollet för den 20 innevarande månad.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 7 och memorial nr 8, statsutskottets utlåtanden nr 233—252, bevillningsutskottets betänkanden nr 49 och 50 samt memorial nr 51, första lagutskottets utlåtande nr 49, första särskilda utskottets memorial nr 3 ävensom budgetdeputerades memorial angående arvode åt deputerades sekreterare.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om preliminärt uttagande av värnsskatt för senare hälften av budgetåret 1946/47, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning av dels Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till vissa ändringar i allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena, m. m., dels och Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för folkskolans överlärare;

nr 64, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning i fråga om vissa ändringar i familjepensionsreglementet för riksdagens verk och riksbankens familjepensionsreglemente för arbetare m. m.; samt

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 66, angående regleringen för budgetåret 1946/47 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Punkterna 1—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Första kammarens protokoll 1946. Nr 28.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkten 18.

Utskottets hemställan bifölls.

*Förslag till
folkbok-
föringsförord-
ning m. m.*

Föredrogs ånyo andra särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till folkbokföringsförordning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 12 april 1946 dagtecknad proposition, nr 255, vilken hänvisats till andra särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) folkbokföringsförordning,
- 2) förordning om ikraftträdande av folkbokföringsförordningen samt
- 3) lag angående upphävande av 45 § andra stycket lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården.

Till utskottets behandling hade vidare överlämnats två i anledning av propositionen väckta likalydande motioner, nämligen I: 346 av herr *Gustavson* m. fl. samt II: 526 av herr *Vigelsbo* m. fl.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 255 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, för sin del antaga tre under punkten införda, med 1—3 betecknade förslag till författningar i nu ifrågavarande ämnen;

B) att de likalydande motionerna I: 346 av herr *Gustavson* m. fl. och II: 526 av herr *Vigelsbo* m. fl. i den mån de ej kunde anses besvarade genom vad av utskottet förut anförts icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I förslaget till folkbokföringsförordning var 29 § så lydande:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

Domkapitlen skola vid utövande av det dem åliggande inseendet över kyrkobokföringen biträdas av *kyrkobokföringsinspektörer*.

I varje stift skall finnas en kyrkobokföringsinspektör. Finner Konungen **erforderligt**, att inom visst stift flera inspektörer utses, äger Konungen besluta härom. I dylikt fall förordnar Konungen jämväl om indelning av stiftet i inspektionsområden, ett för varje inspektör.

Kyrkobokföringsinspektör förordnas av Konungen. Förordnande meddelas för en tid av fem år. Till kyrkobokföringsinspektör skall förordnas präst i stiftet, vilken gjort sig känd för nit och kunnighet i fråga om kyrkobokföring.

Förslag till inspektörsbefattnings besättande och, där så erfordras, till stiftets indelning i inspektionsområden upprättas av *vederbörande domkapitel*.

Förslag till inspektörsbefattnings besättande och, där så erfordras, till stiftets indelning i inspektionsområden upprättas av *domkapitlet*. *Vederbörande länsstyrelse skall beredas tillfälle att yttra sig över domkapitlets förslag till inspektörsbefattnings besättande.*

Närmare bestämmelser angående kyrkobokföringsinspektörernas åligganden meddelas av Konungen.

Förslag till folkbokföringsförordning m. m. (Forts.)

Kyrkobokföringsinspektör äger att av statsmedel undfå gottgörelse för uppdragets utförande enligt grunder som Konungen fastställer.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *Rylander*, med instämmande av herrar *Englund*, *Krügel*, *Allard* och *Hoppe* samt fru *Svedberg*, dels ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade, dels ock i enlighet härmed yrkat, att 29 § i förslaget till folkbokföringsförordning skulle erhålla den lydelse, som i reservationen angivits. Den av reservanterna föreslagna paragrafen skilde sig från motsvarande paragraf i utskottets förslag allenast därutinnan, att paragrafens fjärde stycke avfattats sålunda:

Förslag till inspektörsbefattnings besättande och, där så erfordras, till stiftets indelning i inspektionsområden upprättas av vederbörande domkapitel. Förslag till inspektörsbefattnings besättande skall upprättas efter samråd med vederbörande länsstyrelse.

Herr Löthner: Herr talman! Jag var icke närvarande i utskottet, när detta utlåtande justerades och den slutliga utformningen av lagtexten bestämdes, och jag var därför inte i tillfälle att ta ställning till avfattningen av 29 §. Hade jag varit det, hade jag emellertid anslutit mig till reservanterna i den punkten.

Som kammarens ledamöter ha sett äro de tre förslagsställarna, Kungl. Maj:t, utskottet och reservanterna, ense om att det är domkapitlet, som skall lämna förslag vid utseendet av den s. k. kyrkobokföringsinspektören, vilken sedermera utses av Kungl. Maj:t. Enligt utskottsmajoritetens åsikt skall det tillgå så, att först sedan domkapitlet har avgivit sitt förslag, skulle Kungl. Maj:t höra länsstyrelsen över förslaget, medan däremot enligt reservanternas mening domkapitlet redan innan det avger sitt förslag till Kungl. Maj:t skall rådgöra med länsstyrelsen. Jag finner det sistnämnda förfarandet vara det logiskt riktiga. Skall domkapitlet komma med förslag, skall det också komma med ett slutgiltigt förslag efter hörandet av den myndighet, som utskottets majoritet har ansett att Kungl. Maj:t i sin ordning skall höra.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring, som inefattas i reservationen.

Herr Englund: Herr talman! Herr Löthner har redan angivit de synpunkter, som föranlett att han för sin del i efterhand har anslutit sig till reservationen; han var icke närvarande vid utlåtandets slutjustering och kunde därför icke då ansluta sig till reservationen. Jag skulle ytterligare vilja ange några av de synpunkter, som tala för den anordning, som har föreslagits i reservationen.

I folkbokföringsdebattens tidigare skede rådde rätt mycken tvekan, huruvida man i viss omfattning skulle bibehålla de hittillsvarande kyrkobokförarna, prästerna, eller helt sekularisera folkbokföringen. De som voro anhängare av den senare meningen hade ett ganska starkt skäl därtill. Kyrkobokföringen hade ganska naturligt i viss mån kommit att ligga i det prästerliga arbetets periferi, och för att få erforderlig effektivitet i folkbokföringen var det önskvärt att ha specialister. De motsatta skälen befunnos emellertid vara starkare, och man stannade till slut i relativ enighet för en anordning, som hade ett prästerligt-kyrkligt första led, ett profant andra led, länsstyrelsen, och ett profant högsta led, statistiska centralbyrån. Detta beslut fattades vid fjolårets riksdag.

Emellertid skapades genom denna anordning ett spörsmål om samverkan

Förslag till folkbokföringsförordning m. m. (Forts.)

mellan det första ledet, den lokala prästerliga kyrkobokföringen, och det profana andra ledet, länsstyrelsen. Det var vissa över- och underordningsförhållanden, som inte voro lösta, därför att det ena ledet ju inte stod i överordnad ställning i förhållande till det andra. Även på denna punkt har rätt stor enighet skapats hos Kungl. Maj:t och utskottet. Man har stannat för den anordningen, att inspektionen över kyrkobokföringen skall åligga domkapitlen, som överhuvud taget ha överinseendet över den prästerliga verksamheten, och formellt skall länsstyrelsen inte ha någon befogenhet över kyrkobokföraren. Men den rent faktiska ställningen såsom folkbokförare i andra hand medför en påtaglig möjlighet, som Kungl. Maj:t och utskottet ha betonat, att reellt utöva ett avsevärt inflytande genom de möjligheter att påpeka fel, som denna ställning inrymmer. Kungl. Maj:t fann det därför inte vara nödvändigt, att samtidigt som domkapitlet får förslagsrätt till Kungl. Maj:t i fråga om de kyrkobokföringsinspektörer, om vilkas behövlighet man är ense, ge länsstyrelsen någon formell anslutning till det förfarande att utse kyrkobokföringsinspektör, som på detta sätt kommer till stånd.

På den punkten har utskottet, fortfarande i stor enighet, funnit en ändring önskvärd, och i utlåtandet, s. 17, sägs det, att utskottet vill »jämväl betona angelägenheten av att den kännedom om församlingsprästernas kompetens som kyrkobokförare, som länsstyrelserna torde förvärva genom sin befattning med folkbokföringen, icke lämnas outnyttjad då fråga är om utseende av kyrkobokföringsinspektör».

Denna principiella utgångspunkt är gemensam för utskottets majoritet och reservanterna, men därefter framträder en differens i fråga om sättet att utforma denna samverkan.

Majoriteten har, som herr Löthner sagt, tänkt sig att det skulle förfaras på det sättet, att domkapitlet oavhängigt av länsstyrelsen upprättar ett förslag, som sändes till Kungl. Maj:t. Sedan skickar Kungl. Maj:t detta förslag till länsstyrelsen, vilken kritiserar det och eventuellt föreslår en annan kandidat, varefter Konungen väljer.

Reservanterna ha föreslagit en annan anordning, nämligen att domkapitlet först skall samråda med länsstyrelsen och efter detta samråd skicka in sitt förslag till Kungl. Maj:t. Genom att välja prepositionen »efter» i förslaget till lagtext ha utskottsreservanterna velat betona, att det formellt sett inte är något gemensamt förslag, som skall upprättas, utan att det är domkapitlet, som formellt självständigt upprättar förslaget och ger in det till Kungl. Maj:t. Några särskilda bestämmelser om hur förslaget skall upprättas vid denna samverkan ha således icke behövt givas.

Nu frågar man sig: länsstyrelsens sakkunskap blir ju inkopplad i båda fallen, kan det inte då vara hugget som stucket, om man väljer den ena eller den andra anordningen? Jag tror — och det är detta, som har föranlett att reservationen har kommit till stånd — att det inte alls är likgiltigt för effektiviteten i det kommande valförfarandet, om man väljer den ena eller den andra vägen. Den yppersta sakkunskapen i folkbokföringsfrågorna kommer att efter hand samlas hos länsstyrelsen, närmare bestämt på länsstyrelsens folkbokföringsavdelning. Föreståndaren för denna avdelning kommer att förvärva och har förmodligen genom det förarbete, som gjorts för folkbokföringen, redan förvärvat en mycket intim insikt om prästerna i deras egenskap av folkbokförare. Förmodligen kan han uppsätta länets präster i en rangskala, som skulle förete mycket liten avvikelse från en faktisk, objektiv rangskala för dessa präster såsom folkbokförare. Man kan därför vara säker på att länsstyrelsens omdöme kommer att vara pålitligt i det hänseendet, att det förslag till kandidater till kyrkobokföringsinspektörsposten, som länsstyrelsen har att över-

Förslag till folkbokföringsförordning m. m. (Forts.)

väga, kommer att hålla sig inom eliten av kyrkobokförarna inom länet. Man kan också vara övertygad om, att länsstyrelsens folkbokföringsavdelning, som ser prästerna uteslutande i deras egenskap av folkbokförare, inte kommer att få sitt omdöme om dessa präster influerat av en värdesättning ur några andra synpunkter, ty för länsstyrelsens folkbokföringsavdelning existera prästerna bara i sin egenskap av folkbokförare.

Domkapitlen, i den mån de skulle göra upp ett självständigt första förslag, komma, såvitt man kan förstå, inte att kunna hålla sig alldeles fria från en värdesättning av prästerna i deras allmänna prästerliga egenskap och komma därtill att ha en relativt diffus föreställning om rangordningen mellan stiftets präster ifråga om deras egenskaper som folkbokförare. Ett förslag av domkapitlet, upprättat utan samverkan med länsstyrelsens folkbokföringsavdelning, kan således väntas inrymma i vissa fall personer, som i fråga om skicklighet i folkbokföring närma sig det medelmåttiga. Kommer det sedan, på sätt majoriteten här föreslagit, att bli så, att länsstyrelsen ställes inför ett sådant förslag, som inte har varit föremål för överläggning i förväg mellan domkapitlet och länsstyrelsen, så kommer i denna debatt lätt att inkopplas prestige-strider mellan domkapitlet och länsstyrelsen, vilket i detta sammanhang icke är önskvärt.

Den andra vägen erbjuder relativ trygghet mot en sådan anordning: båda gå till de första överläggningarna utan att i förväg ha hårt bundit sig i fråga om kandidatvalet, och för domkapitlet — biskopen, domprosten, stiftssekreteraren eller vem det nu är, som kommer att handlägga ärendet — kommer det rent av att vara en fördel i umgänget med de präster, som eventuellt aspirera på denna befattning, t. ex. av personliga ambitionsskäl, att kunna hänvisa till att den andra myndigheten, länsstyrelsen, har rest invändningar emot en sådan aspiration.

Jag tror således, herr talman, att om man särskilt under den första tiden av den nya folkbokföringens tillämpning vill beakta angelägenheten av att få mycket goda folkbokföringsinspektörer, har man den största tryggheten att nå detta mål, om man väljer den av utskottets minoritet föreslagna anordningen. Det är ju ganska betecknande, att samtliga de ledamöter av utskottet, som ha haft tillfälle att se den svenska statsförvaltningen från insidan och som ha förtrogenhet med det sätt, på vilket den fungerar, ha funnit sig böra förorda, att man väljer den form av samverkan mellan länsstyrelse och domkapitel, som reservationen föreslår. Och jag skulle faktiskt tro, att även om utskottsminoritetens förslag skulle bli antaget, så kommer varje förståndigt domkapitel ändå att välja den form för att få fram sin kandidat, som föreslås av minoriteten i utskottet. Blir detta fallet, så ifrågasätter jag, herr talman, huruvida det icke är mest ändamålsenligt att redan från början skriva författningen så, att den kommer att uttryckligen upptaga den anordning för beslutet, som är den ur saklig synpunkt ändamålsenliga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Forslund**: Herr talman! Jag ber först få säga, att denna fråga inte alls är av en sådan storleksordning, som man skulle vilja tro, då man hört den siste ärade talaren. Han gör nämligen frågan vida större än den är, och han gör den oproportionerligt stor, då han t. o. m. tillskriver reservanternas en speciell sakkunskap i fråga om detta ärendes bedömande. Jag kan inte förstå, hur dessa herrar ha varit i tillfälle att meritera sig bättre än övriga utskottsledamöter, som undertecknat utskottets förslag och deltagit i dess arbete. För att bedöma den saken behöver man bara se efter, vilka reservanternas äro, och ta reda på vad de syssla med i sin dagliga gärning.

Förslag till folkbokföringsförordning m. m. (Forts.)

Det gäller här en sak, som tillkommit som en följd av fjolårets behandling här i riksdagen av frågan om det så att säga civila inflytandet vid folkbokföringen. I utskottets utlåtande, som sedermera godkändes av riksdagen, återfanns då en hemställan till Kungl. Maj:t att ta under förnyat övervägande, huruvida icke kyrkobokföringsinspektörerna borde utses av länsstyrelsen i stället för av domkapitlet. Vid ärendets behandling i år har man återkommit till detta, och vi äro nu i utskottet ense om att länsstyrelserna böra ha ett visst inflytande över tillsättningen av inspektörer.

Det är bara fråga om *på vilket sätt* detta skall ske. Majoriteten har därvid utgått från att en viss försiktighet måste iakttagas, eftersom det här gäller två myndigheter, som naturligtvis var och en skall ha sitt fulla ansvar i sitt handlande. Men även jag utgår från att länsstyrelsen framför allt skall vaka över att icke ett domkapitel föreslår en person till den tjänst, varom här är fråga, på andra grunder än att vederbörande är fullt kompetent att sköta de med tjänsten förenade göromålen. Det är nämligen ofantligt viktigt att folkbokföringen på länsstyrelserna, som får uppgifterna från pastorsexpeditionerna, redan på detta avsnitt får så stor effektivitet som möjligt och att ingenting underlåtes för att erhålla fullständiga uppgifter.

Det är sedan Kungl. Maj:t, som skall tillsätta dessa inspektörer. Inom utskottet ha meningarna varit delade om huruvida en länsstyrelse får större inflytande, om det stadgandet införes, att domkapitlets förslag skall upprättas i samråd med länsstyrelsen, eller om detta bäst sker på det sätt, som majoriteten har tänkt sig, d. v. s. att Konungen sedan domkapitlet har avgivit sitt förslag skall bereda länsstyrelsen tillfälle att yttra sig. Majoriteten avser icke något annat än att länsstyrelsen ger tillkänna, huruvida det finns någon bland de föreslagna, som har handlagt sådana ärenden som komma att föreläggas honom såsom inspektör, som länsstyrelsen inte vill godtaga till förnyat uppdrag såsom inspektör, eller — då det gäller första gången dessa inspektörstjänster skola besättas — om beträffande någon av de föreslagna vunnits sådan erfarenhet på grund av det arbete, som han redan utfört på detta område.

Utskottets majoritet har kommit till det resultatet, att man bäst tjänar saken genom att låta var och en, d. v. s. såväl domkapitlet som länsstyrelserna, få framkomma med sina speciella erfarenheter till Kungl. Maj:t, vilket icke skulle ske enligt reservanternas förslag.

Vad är för övrigt »samråd» för något? Ett samråd kan ske per telefon mellan två tjänstemän. Det behöver inte vara några av de högsta tjänstemännen, som samtala, utan det kan försiggå ett sådant »samråd» mellan personer, som icke ha den ansvariga ställning inom domkapitlet och länsstyrelsen, som man måste begära av personer som direkt och indirekt skola ha något inflytande härvidlag. Ett samråd skulle kunna anses ha skett även på detta lösa sätt och utan att man har några bevis på saken. Är det då inte lämpligare att bestämma, såsom utskottsmajoriteten föreslår, att länsstyrelsen får avgiva ett särskilt yttrande? Det kommer nämligen då ett papper på saken till Kungl. Maj:t. Skulle det visa sig, att länsstyrelsen haft en annan mening än domkapitlet, har Konungen att behandla ärendet på sätt Konungen finner lämpligt, antingen genom att återremittera ärendet till domkapitlet eller genom att avgöra det på grund av de förslag, som föreligga. Det blir en rent praktisk sak, hur detta skall ordnas.

Och hur skall det egentligen ordnas med dessa samråd? Skola domkapitel och länsstyrelse samlas till ett gemensamt sammanträde för att samråda om denna sak? Det finns inte lika många domkapitel som länsstyrelser, de hålla till på olika orter. Skall landshövdingen i Dalarna t. ex. få lov att resa ned till

Förslag till folkbokföringsförordning m. m. (Forts.)

Västerås för att samråda med biskopen, eller skall västerås-biskopen få resa upp till Dalarna för att etablera samråd med landshövdingen? Även enligt utskottsmajoritetens förslag kan naturligtvis ett samråd äga rum på lämpligt sätt, t. ex. genom att vederbörande fråga varandra om det finns något att erinra emot en föreslagen person. Men de måste lägga papperen på bordet och meddela Kungl. Maj:t, vad de egentligen ha sagt och vad de tänka sig i saken. Det är, som sagt, endast i detta avsnitt, som skiljaktiga meningar ha framkommit inom utskottet — för övrigt äro vi eniga. Jag tycker inte att frågan är särskilt stor, utan jag anser att den kan betraktas som en ordningsfråga. Jag kanske vågar tillåta mig att meddela, att jag har frågat en landshövding här i kammaren om vilken av dessa två sätt att ordna saken som han för sin del skulle välja. Han svarade, att han skulle välja det sätt, som majoriteten har föreslagit. Detta borde väl vara ett skäl till att åtminstone våga säga, att majoriteten inte alltför mycket är ute på vilsna vägar.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Krügel**: Efter de anföranden som hållits av herr Englund och herr Löthner kunde det kanske vara överflödigt att även jag tar till orda såsom reservant, men jag skulle ändå vilja be att få säga något.

Bestyret med den centrala folkbokföringen är ju tillagt länsstyrelserna, som för den uppgiftens fullgörande tilldelats en särskild avdelning, en folkbokföringsavdelning med ett, som vi numera lärt oss kalla det, tryckande register, dit alla uppgifter, på vilka folkbokföringen skall byggas upp, skola insändas för att ordnas och intagas i det tryckande registret och för att via detta tillhandahållas för skilda ändamål. Jag vill erinra om att man där kan fabricera stommarna till en hel del längder: vallängder, taxeringslängder m. m., och i övrigt inhämta uppgifter, varför folkbokföringen är avsedd. De primära eller grundläggande uppgifterna skola tillhandahållas länsstyrelserna av vederbörande pastorsämbete, och detta skall ske dels vid de årligen återkommande mantalsskrivningarna, men dessemellan i fortlöpande följd i den mån rörligheten i befolkningen inom pastoraten ger anledning till detta.

Avsikten med dessa fortlöpande uppgifter är ju att registret ständigt skall vara aktuellt. Vi ha icke haft någon motsvarighet härtill förut. Det skall så att säga spegla verkligheten från dag till annan. Det är därför av synnerligen stor vikt, att uppgifterna från pastorsämbetena bli riktigt avfattade och komma i väg i god tid. Sker inte det, kan det tryckande registret icke fylla sin uppgift och hela folkbokföringen icke motsvara sitt ändamål.

Men nu är det så, att våra präster liksom vi alla andra dödliga äro behäftade med fel och brister. Det finns ordentliga präster — det finns naturligtvis gott om dem — men det finns också oordentliga — mindre ordentliga är kanske ett vackrare uttryck. För att inte äventyra att dessa eventuellt mindre ordentliga förorsaka olägenheter för det tryckande registret och för länsstyrelsernas arbete har man tänkt sig en kontrollant, i lagen kallad kyrkobokföringsinspektör, av prästernas arbete på området. Att en sådan kontrollant bör tillsättas, därom finns ingen meningsskiljaktighet, och det finns inte heller någon meningsskiljaktighet om att han bör utses bland prästerna. Som herr Forslund framhöll voro vi i rätt stor utsträckning skiljaktiga, när vi behandlade samma ämne vid höstriktsdagen, men numera ha vi enats om att han skall utgå ur prästernas led. Det kan bli en prost, en pastor eller en komminister, det väsentliga är att det blir en praktisk och för uppgiften lämplig person.

Däremot skilja vi oss åt inom utskottet beträffande formen för tillsättandet av denne kontrollant. Majoriteten inom utskottet vill att förslagsrätten skall

Förslag till folkbokföringsförordning m. m. (Forts.)

tilläggas domkapitlet och att länsstyrelsen sedan skall få tillfälle att yttra sig över domkapitlets förslag. Vi reserverar förmena, att detta icke är någon god ordning. Vi vilja i stället att domkapitlet och länsstyrelsen, som ändå är ansvarig för det centrala bestyret med denna folkbokföring, skola få uppgöra förslaget tillsammans eller, som vi uttrycka det i vårt förslag till förändring av 29 §, »i samråd». Det kan enligt mitt sätt att se icke vara oriktigt att länsstyrelsen som ju uppbar ansvaret för folkbokföringen, också får något verkligt inflytande vid tillsättandet av den person som den i så hög grad blir avhängig av vid fullgörandet av sin uppgift.

Nu säger herr Forslund, att det får länsstyrelsen även i det fallet att den får yttranderätt efteråt. Ja tack, men vem som helst som haft någon kontakt med ämbetsvärlden vet att det inte är lätt att rubba ett från ett ämbetsverk avgivet förslag, sedan det en gång bokförts, protokollförts och givits offentlighet. Man skulle kunna, om man väljer reservanternas linje, undgå att ställa dessa ämbetsverk, som ha inflytande på folk- och kyrkobokföringen, i motsatsställning till varandra. Vi vilja alltså, att den myndighet som är mera praktiskt lagd, länsstyrelsen, skall få större inflytande eller i varje fall lika stort inflytande som den myndighet, som enligt mitt förmenande är mindre praktiskt lagd, nämligen domkapitlet.

Det är från nämnda utgångspunkt, herr talman, som vi reserverar intagit den ställning vi ha, och jag skall be att med vad jag nu sagt och i anslutning till vad herr Englund och herr Löthner tidigare anfört få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring som innefattas i reservationen.

Herr Wahlund: Herr talman! Det är ett ingripande och i många avseenden betydelsefullt förslag som här föreligger, men den fråga som reservanterna ha dragit upp tillsammans med den i dag uppträdande kryptoreservanten är, det måste jag säga, herr talman, ytterligt bagatellartad, och det är märkligt, att vi så här i vår riksdags sista bråda timmar skola hålla på en halvtimme och mera för att diskutera en sådan detaljfråga. Jag har hört denna fråga diskuteras förut i folkbokföringskommittén, i första särskilda utskottet vid förra riksdagen, i andra särskilda utskottet i år och nu vid dagens plenum, och, herr talman, med förlov sagt, den börjar stå mig upp i halsen. Det är mig likgiltigt, hur beslutet kommer att bli i den detalj som diskuteras i dag, och detta enbart därför att jag anser hela denna sak vara ett adiaforon, icke därför att jag på något sätt sympatiserar med reservanternas inställning.

Nej, herr talman, jag skulle vilja ta upp en annan sak, där jag har ett ärende. Det gäller medborgarkortet, som enligt folkbokföringskommittén skulle ha en långt mera vidsträckt användning än den Kungl. Maj:t föreslagit. Jag förstår så väl, om Kungl. Maj:t vill ta frågan om medborgarkortet etappvis, men vi ha inom utskottet ansett att detta kort nog kommer att ha en mycket stor betydelse i framtiden i olika sammanhang och ha därför velat ge Kungl. Maj:t frihet att utan riksdagens hörande ändra medborgarkortet. Om utskottets förslag bifalles, har man ju möjlighet att komma in till Kungl. Maj:t med sina uppslag, och det ämnar jag helt privat också göra på en punkt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Linnér: Herr talman! Även med risk att ådraga mig herr Wahlunds förargelse vill jag, då jag tänkt att yttra mig i saken, även göra detta. Jag anser nämligen, att saken icke är så alldeles bagatellartad, eftersom den kan utöva inverkan på den mycket viktiga frågan om folkbokföringen blir korrekt.

På folkbokföringens riktighet hänger, mina herrar, möjligheten att genomföra uppboordsreformen. Blir folkbokföringsregistret icke korrekt, så kommer

Förslag till folkbokföringsförordning m. m. (Forts.)

icke heller uppbördsreformen att kunna tillämpas på det sätt som den är avsedd att tillämpas. Det är därför som man i utskottet med full rätt har lagt ytterst stor vikt på att man skall kunna utöva kontroll över folkbokföringen i allmänhet. Kyrkoböckerna äro fortfarande den grundläggande urkunden för folkbokföringen, men det skall föras ett särskilt folkregister hos länsstyrelserna, och länsstyrelserna, som upprätta detta register, ha därigenom en alldeles speciell erfarenhet av den större eller mindre kompetens, med vilken kyrkoböckerna föras. Utskottet har nu fullkomligt riktigt tänkt sig, att det skulle vara felaktigt att icke använda sig av den erfarenhet, som kommer att samlas på länsstyrelsernas folkbokföringsavdelningar angående den ena eller den andra prästerliga befattningshavarens förmåga att föra kyrkoböckerna på ett riktigt sätt. Utskottet har också i likhet med Kungl. Maj:t ansett nödvändigt att inrätta ett särskilt kontrollorgan, de s. k. inspektörerna. När man gör en sådan anordning, vill man naturligtvis att den skall vara effektiv, det vill säga att man till denna skall få människor som äro verkligt lämpliga såsom tekniskt skickliga folkbokförare.

Det är då endast fråga om hur dessa befattningshavare skola utses och på vilket sätt man bäst skall kunna bedöma deras kompetens. Utnämningen skall ske genom Kungl. Maj:t, men förslaget skall upprättas av domkapitlet. Hur skall man då koppla in länsstyrelsernas erfarenhet och sakkunskap? Det är på den punkten som reservationen och utskottets förslag stå emot varandra. Herr Forslund har försökt att göra det till något mycket konstigt, för att inte säga i praktiken alldeles omöjligt, att genomföra ett samråd. Herr Forslund vet säkert, att samråd förekommer mellan olika ämbetsverk utan att detta, så vitt jag vet, har föranlett några svårigheter. När reservanterna valt ett så mångtydigt uttryck, tror jag att detta skett därför att man tills vidare ville lämna stor frihet åt länsstyrelserna och domkapitlet att förfara på det ena eller andra sättet. Det kan således ske ett skriftligt samrådande på det sätt att komkapitlet, när det fått några kandidater, skriver till länsstyrelsen och frågar, vilken av dessa som länsstyrelsen förordar. Det kan ske muntligt på samma sätt, och det kan slutligen, som herr Forslund antytt, ske genom ett formligt sammanträde. Det viktiga är endast att en överläggning i den ena eller andra formen kommer till stånd, innan förslaget avgives till Kungl. Maj:t, och vidare att länsstyrelsens inhämtade mening tages till domkapitlets protokoll, vare sig den meningen överensstämmer med det förslag som domkapitlet avger eller den har ett annat innehåll. Så långt är i alla händelser reservationen fullständigt klar; sedan finns det en viss rörelsefrihet alltefter de praktiska omständigheterna.

Emot detta står då majoritetsförslaget, som innebär, att först skall ett formligt förslag på en bestämd person avges av domkapitlet till Kungl. Maj:t, sedan skall Kungl. Maj:t remittera detta till länsstyrelsen, och länsstyrelsen skall avgiva ett formligt yttrande. Det förefaller mig nästan självfallet, att länsstyrelsen vid ett sådant förfarande, om den har en annan mening än domkapitlet, kommer i en väsentligt mera vanskelig ställning och således att länsstyrelsens erfarenhet får svårare att göra sig gällande. Det blir just inte behagligt för den som är föreslagen, men inte heller för den som måste vara kritiker, då länsstyrelsen skall komma fram med motiverade anmärkningar mot den föreslagne.

Den form som majoriteten tänkt sig kan således leda till att effektiviteten av inspektionsorganisationen icke blir så stark som den bör bli och som den är avsedd att bli. Med andra ord: man fullföljer icke genom de formella anordningar, som man skapar, den goda tankegång som man tagit upp i utskottets motivering, nämligen att begagna sig av länsstyrelsernas erfarenhet.

På grund härav, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Förslag till folkbokföringsförordning m. m. (Forts.)

Herr **Lodenius**: Herr talman! Som det redan sagts är ju denna fråga icke av någon större storleksordning. Jag ber att få erinra om, som jag tror utskottets ordförande redan sagt, att det på ett tidigare stadium, särskilt vid förra årets principbehandling, ifrågasattes om icke länsstyrelsen skulle vara tillsynsmyndighet då det gäller folkbokföringen. Såväl Kungl. Maj:t som utskottet ha nu gått ifrån den tanken, och jag vill erinra om att åtminstone en bidragande orsak till detta torde ha varit det uttalande, som gjordes förra året vid ett sammanträde mellan landskamrerare och taxeringsintendenter, där det just utan meningsskiljaktighet uttalades, såsom är relaterat i propositionen och utskottsutlåtandet, att domkapitlet borde vara tillsynsmyndighet. Därom råda alltså numera inga som helst delade meningar.

Nu har emellertid utskottet tyckt att den erfarenhet som länsstyrelserna få ändå bör tillgodogöras på något sätt, åtminstone när det gäller tillsättandet av inspektörsbefattningarna. Det är ju endast på den punkten, som meningarna skilja sig åt, och icke beträffande prästerskapets bokföring i övrigt. Det är inte så förfärligt många inspektörer som skola tillsättas. Departementschefen har ansett att de i varje fall under de första åren böra vara 21 stycken; ursprungligen hade föreslagits ett ännu mindre antal. Det bör då inte vara så förfärligt svårt att av flera hundratal präster, som vi ha, utvälja 21, som kunna vara lämpliga som inspektörer.

Nu är det närmast fråga om vilket som är lämpligast: om domkapitlet skall avgiva förslag efter samråd med länsstyrelsen eller om domkapitlet skall upp-
rätta förslaget och länsstyrelsen höras senare. Jag säger, som jag tidigare sagt här, att jag tror att det går att ordna saken på båda sätten, men trots att jag icke hör till de ledamöter av utskottet som ha sådana kvalifikationer som reservanterna — åtminstone enligt herr Englunds anförande — har jag ändå icke kunnat av denna debatt få någon annan uppfattning, än att det bör vara minst lika bra att ordna det så som utskottet föreslagit.

Jag är inte så säker på att dessa samråd alltid äro så lätta att ordna. Som herr Forslund sade sammanfalla ju icke länen och stiftet, utan i ett stift ingå ju flera länsstyrelser, så att det kan nog bli ganska krångligt med detta samarbete. Jag tycker att det vore enklare och minst lika effektivt, om länsstyrelsen finge uttala sin mening sedan domkapitlet uppgjort sitt förslag. Även jag skulle tro, som det sagts tidigare här, att när domkapitlet vet att länsstyrelsen skall yttra sig över förslaget, kommer domkapitlet att under hand stå i kontakt med länsstyrelsen, när detta förslag skall uppgöras.

Jag tror alltså, herr talman, att det i praktiken icke kommer att vålla några större svårigheter att få lämpliga personer till dessa 21 platser utsedda, vare sig man använder den av utskottet eller den i reservationen föreslagna anordningen, men jag kan för min personliga del icke finna att reservationen har något företräde framför utskottets förslag, och eftersom jag fortfarande har den mening jag biträtt i utskottet, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Herr **Källman**: Herr talman! Utskottets majoritet utgår ifrån att länsstyrelsens bokföringsavdelning har den bästa kännedomen om kyrkobokförarna inom dess område, och för att nå de syften, som herr Krügel och herr Linnér närmare utvecklade, vilja vi ge stadga och fasthet åt länsstyrelsens ställning när det gäller att föreslå inspektörer.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr **Sandler**: Herr talman! Det har sina risker att i en kammardebatt åberopa enskilda samtal. Herr Forslund har redan blivit tillräckligt straf-

Förslag till folkbokföringsförordning m. m. (Forts.)

fad, ty han åstadkom ju att en annan landshövding än den han åberopat tog till orda. Eftersom det nu bara är två som kunna misstänkas, vill jag gärna för att befria min ärade vän herr Bergquist från misstanken, att det var med honom som herr Forslund hade samtalat, erkänna att det var faktiskt med mig. Jag svarade på hans fråga, att jag skulle föredra att få avgiva yttrande framför den ordning som reservanterna föreslagit. Detta visar ju ingenting annat än att landshövdingar kunna ha olika meningar — men behöver kammaren verkligen längre syssla med denna bagatell?

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som påyrkats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Löthner* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra särskilda utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som påyrkats i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder, som erfordras för Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. *Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna.*

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 196, medgiva, att Kungl. Maj:t vid tidpunkt, som kunde befinnas lämplig, vidtoge de åtgärder, som erfordrades för Sveriges anslutning till Förenta Nationerna.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Undén:** Herr talman! Utrikesutskottet har i detta utlåtande tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition, vari har begärts fullmakt för regeringen att söka inträde i Förenta Nationerna för Sveriges del. Ifall detta beslut konfirmeras av riksdagen, vilket jag utgår ifrån, kommer alltså regeringen att i sinom tid begära en sådan anslutning och därvid avge en förklaring i enlighet med artikel 4 i stadgan, som innefattar, att stat, som är villig att fullgöra de med medlemskapet förenade förpliktelserna, kan intagas i förbundet. Självfallet är det icke fråga om att göra någon reservation till en sådan inträdesansökan.

Beträffande tidpunkten har utskottet i likhet med propositionen utgått från att den frågan skulle bedömas av regeringen, varvid kontakt bör tagas med utrikesnämnden.

Jag ber att med tillfredsställelse få konstatera, att det inte har rått någon meningsskiljaktighet inom utskottet rörande Sveriges ställning till den nya

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)

säkerhetsorganisationen. Här föreligger alltså ett annat läge än år 1920, då vårt land hade att taga ståndpunkt till frågan om inträde i Nationernas förbund. Den gången rådde som bekant ganska starka meningsskiljaktigheter. En av orsakerna till detta var att förbundet inte ansågs vara tillräckligt omfattande från början; där fattades ju bl. a. både Amerikas förenta stater och Sovjetunionen. Denna begränsning i fråga om medlemsstaterna medförde måhända att överläggningarna skedde lättare, att man lättare kom till samförstånd och att det inte blev så häftiga meningsbrytningar inom förbundets olika organ.

Men detta var endast en skenbar styrka. Frånvaron av stora makter inom förbundet var ju en konstitutiv svaghet, som det sedan snart skulle visa sig. Amerikas förenta stater inträdde aldrig i Nationernas förbund, Sovjetunionen inträdde men vid en så sen tidpunkt, att makterna då redan hade börjat gruppera sig i olika läger. Ehuru Förenta Nationerna äro en direkt fortsättning av alliansen mot axelmakterna, bör det enligt min mening räknas de ledande statsmännen till stor förtjänst, att det tidigt planerade bildandet av en internationell säkerhetsorganisation på bredast möjliga grundval. Många fruktade kanske efter Nationernas förbunds sammanbrott, att hela tanken på en internationell säkerhetsorganisation skulle ha fått en obotlig knäck eller att den åtminstone för lång tid kunde betraktas som en orealiserbar utopi. Den nya organisationen har nu i alla fall grundats oberoende av fredsavtalen och såsom den mest angelägna uppgiften för de segrande makterna. Organisationen står enligt stadgan öppen för alla fredsälskande stater, vilka åta sig de medlemskapet följande förpliktelserna och enligt organisationens uppfattning kunna och vilja uppfylla dessa förpliktelser. Organisationens ursprungliga karaktär av en allians mellan de under kriget förbundna staterna framträder dock i flera hänseenden. Bland annat har detta ursprung satt sitt spår i reglerna om sanktioner. Ett ingripande av rådet med påbjudande av tvångsåtgärder mot en stat, som hotar eller kränker freden, förutsätter enhällighet mellan samtliga permanenta rådsmedlemmar. Man tar knappast fel, om man utgår från att det främst är risken för ett revanschkrig från Tysklands sida, man har tänkt på vid dessa bestämmelsers utformande.

Vid ett krigsfall, som föranleder ett beslut av säkerhetsrådet om sanktioner, finns för medlemsstaterna ingen rätt att föra neutralitetspolitik. Den konsekvensen tar alltså Sverige genom ett inträde. I själva verket tog Sverige samma steg vid anslutningen till Nationernas förbund. Vi godkände då den solidaritetsförpliktelse, som medlemskapet enligt stadgarna innebar. Den politiska utvecklingen i världen medförde ju, som väl är känt, att den i förbundsakten förutsatta och påbjudna solidariteten inte kunde på allvar upprätthållas av förbundets egna organ. Talrika stater förklarade sig inför Nationernas förbunds faktiska sönderfallande och inför den hotande uppdelningen av stormakterna i två skilda läger ha för avsikt att i händelse av konflikt ställa sig utanför. Denna ståndpunkt togs inte därför att riktlinjerna för förbundet ansågos såsom från början förfelade eller därför att solidaritetstanken betraktades som uttryck för en omöjlig utopi, men förutsättningarna för organisationens fungerande hade brutit av många skäl, som jag inte här skall ingå på.

Vid Tysklands anfall 1939 mot Polen gjordes inget försök att blåsa liv i Nationernas förbund. Storbritannien, som hade en särskild allians med Polen, kom till det angripna landets hjälp och likaså Frankrike. Med Storbritannien följde dominions, men övriga stater i Nationernas förbund iakttog till en början neutralitet.

Den nya organisationens stadgar räkna inte med att ett inbördes krig skall uppstå mellan rådets permanenta medlemmar eller med möjligheten att sank-

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)

tioner skola kunna vidtagas mot någon av dessa stormakter. Vetoätten gör ett sådant ingripande omöjligt. Några sanktionsförpliktelser åvila alltså inte medlemsstaterna i händelse av öppen konflikt mellan de stater, som främst bära ansvaret för säkerhetsrådets och den nya organisationens politik. Varje medlemsstat i Förenta Nationerna har då sin handlingsfrihet med de begränsningar, som följa av organisationens allmänna grundsatser.

Det har i en och annan svensk tidning gjorts gällande, att vårt land borde i förväg fixera sin politik i det läge, som uppstår, ifall en konflikt bryter ut mellan permanenta rådsmedlemmar, och att vi borde militärpolitiskt engagera oss med vissa stormakter utifrån det betraktelsesättet, att neutralitet i ett sådant krig ändå blir omöjlig och att somliga stormakter stå oss närmare än andra. Denna tankegång leder till att vi vid sidan av Förenta Nationerna skulle söka anslutning till ett partiellt stormaktsblock för att därigenom, såsom det har sagts, skaffa oss en tryggare försäkring.

Jag tror inte, att det finns någon som helst resonans för en sådan politik hos vårt folk. Den strider helt mot de riktlinjer för vår utrikespolitik, som den nuvarande regeringen tidigare har angivit och som inte ha framkallat någon gensaga i riksdagen.

De sanktionsförpliktelser, som medlemsstaterna åta sig, kunna alltså aktualiseras endast om de permanenta rådsmedlemmarna äro ense. Men i sådana fall kan rådet med sju röster av elva ålägga medlemsstater att medverka vid åtgärder mot en stat, som hotar eller bryter freden. Här ligger en påfallande olikhet mellan de permanenta rådsmedlemmarnas ställning och andra staters rättsläge. Den i artikel 2 i stadgarna upptagna grundsatsen om samtliga medlemsstaters suveräna likställighet iakttages alltså inte så alldeles följdriktigt. Den är genomförd i vad avser stormakterna inbördes och de mindre staterna inbördes, men den gäller inte, ifall man jämför stormakterna å ena sidan och de övriga medlemsstaterna å andra sidan. Dessa sistnämnda, de mindre staterna alltså, ha inte vetoätt vid beslut om sanktioner. En votering i rådet, i vilken den angivna majoriteten uppnås, blir bindande för de övriga staterna, alltså under förutsättning att majoriteten innesluter samtliga permanenta rådsstater.

En begränsning i sanktionsplikten framgår därav, att särskilda avtal skola ingås mellan rådet och varje medlemsstat angående arten och omfattningen av de militära bidrag, som kunna krävas av de olika staterna i händelse av en samfällid tvångsaktion. De svenska statsmakterna få i sinom tid tillfälle att behandla den frågan i vad angår Sveriges bidrag. Först i det sammanhanget uppkomma alltså de spörsmål, som utrikesutskottet har pekat på i sitt utlåtande, då utskottet hänvisar till möjligheten av begränsningar i geografiskt hänseende i den militära bidragsplikten.

Vi ha anledning att med stor tillfredsställelse observera den stora vikt, som vid det nya förbundets startande har lagts vid de ekonomiska och sociala problemen. Utan en förnuftig och planmässig behandling av dessa under intimt internationellt samarbete kan politisk stadga i längden inte uppnås. De särskilda organ, som tillsatts för dessa frågor, fatta sina beslut med enkel majoritet. Däri äga de permanenta rådsmedlemmarna ingen privilegierad ställning.

Den nya domstolen är en trogen avbild av Nationernas förbunds internationella domstol. Genom anslutning till Förenta Nationerna återupplivas automatiskt Sveriges tidigare givna utfästelser om obligatorisk domsrätt i förhållande till andra medlemmar, som avgivit motsvarande förklaringar. Man har vid förbundets konstituerande varit angelägen om att här bygga på den utveckling, som hade skett under Nationernas förbunds tillvaro, och man vill inte rasera

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)
de vinningar för den internationella rätten, som i alla fall ha åstadkommit på denna punkt.

Ett organ, som tillkommit efter stadgans antagande, är den kommission, som skall behandla problemet om atomenergien i dess internationella aspekter. Detta utomordentligt viktiga spörsmål är just i dessa dagar föremål för överläggningar inom den särskilt konstituerade kommissionen. De frågor, som skola behandlas av denna kommission, äro bl. a. utbyte av grundläggande vetenskaplig information för fredliga ändamål, kontroll över atomenergien i den utsträckning, som är nödvändig för garanterande av dess användning endast för fredliga syften, avlägsnande från de nationella rustningarna av atomvapen och andra grövre vapen ägnade för massförstörelse, effektiv kontroll genom inspektion och andra medel för skyddande av lojala stater mot överträdelser och kränkningar av antagna regler.

Denna uppgift för den nya säkerhetsorganisationen kan till sin betydelse knappast överskattas. De oerhörda förstörelsemedel, som genom upptäckten av atomenergiens praktiska utnyttjande kommit inom människans räckhåll, utgöra ett dödligt hot mot civilisationen, om inte i tid åtgärder vidtas till förebyggande av missbruk av den nya energikällan. Om två stater eller statsgrupper skulle gå i krig, rustade med ett antal atombomber, så blir resultatet av allt att döma en ömsesidig total förstörelse, ungefär som om ett par grälsjuka grannar ville lösa en uppkommen tvist genom att samtidigt spränga varandras hus i luften. Vetenskapsmännen tvivla inte på att denna nya oerhörda uppfinning kan bli medlet för civilisationens undergång, men de låta oss också skymta visionen av en fredlig värld, där folken kunna utnyttja denna kraftkälla för fredliga ändamål och för att måhända åstadkomma en omätlig förbättring av mänsklighetens produktionsmöjligheter.

När vårt land är berett att acceptera medlemskapets förpliktelser och att förankra vår utrikespolitik hos den nya säkerhetsorganisationen, sker det i övertygelse om att freden och tryggheten inte kunna vinnas utan en målmedveten och planmässig samverkan inom en dylik organisation. Kanske dröjer det lång tid innan Förenta Nationerna nått den effektivitet och stabilitet som äro nödvändiga, och det är naturligtvis inte uteslutet, att också detta förbund misslyckas och att det faller sönder i ett fruktanvärt Ragnarök. Det är inte svårt att vara pessimist, men vi ha bättre behov av litet hoppfullhet och av förtroende till mänsklighetens sunda förnuft.

I varje fall finns inget alternativ till den organisation, som nu har kommit till stånd. Vi böra ansluta oss till Förenta Nationerna med den föresatsen att i vad på oss ankommer söka göra en positiv insats och efter ringa förmåga motverka en uppställning av staterna på skilda fronter, betingade av ideologiska motsättningar.

Herr **Ström**: Herr talman! I mycket skulle jag kunna instämma med herr utrikesministern, särskilt i hans förhoppning, att det initiativ skall slå väl ut, som världens fredsälskande stater nu ha tagit för att söka skapa en säkerhetsorganisation och undgå de fruktansvärda krig, som eljest måste komma.

Jag vill för min ringa del uttrycka den mening, att vi alla vilja ha ett nationernas förbund, ett instrument för mellanfolklig fred och samverkan. Men jag anser också att det är viktigt, att man inte bara säger, att detta är nödvändigt och detta föreliggande förslag äro vi nödgade att acceptera. Vi böra även något se på hur denna organisation, som vi ej fått vara med om att utarbeta, är beskaffad, vad den medför för tvång och risker och vad den särskilt för de små staterna kan medföra i fråga om stora faror för deras frihet, rätt, oberoende och inflytande.

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)

Jag har för min del redan vid remissen av den kungl. propositionen ifrågasatt, om inte det riktiga hade varit, att denna fråga gått till referendum för att därigenom låta det svenska folket självt ta ställning till den viktigaste fråga det haft att ta ställning till under många år och där beslutet får verkningar — kanske ödesdigra — för mycket lång tid framåt. Vi ha i våra grundlagar möjlighet till ett rådgivande referendum, och vi skulle därigenom också ha kunnat erhålla möjlighet att hos folket sprida upplysning om innebörden av Förenta Nationernas stadga.

Jag har frågat många ledamöter av kammaren och många medborgare utanför riksdagen, vad de trodde, att det svenska folket skulle ha för mening i denna sak vid en folkomröstning. De, som sagt, att svenska folket skulle avvisa ett medlemskap, äro ungefär lika många som de, som ha sagt, att svenska folket skulle gå med på ett sådant. Alltså måste vi utgå från att det råder ganska stor tveksamhet hos det svenska folket. Ändå tror jag inte, att svenska folket har den ingående kännedom om stadgans natur, som skulle vara önskvärd.

Vi uppge genom medlemskapet vår suveränitet, vår neutralitet och vårt oberoende. Detta skedde icke ens, när vi inträdde i Nationernas förbund.

Jag för min del var bestämd motståndare till inträdet i Nationernas förbund efter förra världskriget och talade och röstade i riksdagen emot detta steg. Sorgligt nog fick jag rätt i mina farhågor. Jag har roat mig med att gå igenom mina anteckningar och se efter, vad jag har skrivit om Nationernas förbunds gärningar under årens lopp, och det är verkligen inte något upplyftande. Man möter det ena nederlaget för rätten efter det andra, det är det ena stormaktsövergreppet efter det andra, och allt som skett har skapat ett förtäta intryck av en ganska svag organisation.

Men jag skall villigt medge, att den nya organisationen är väsentligt annorlunda. Den har stora fördelar framför den gamla, framför allt genom att den är mera omfattande. Både Förenta staterna och Sovjetunionen tillhöra ju Förenta Nationerna, och därigenom får denna organisation en väldigt ökad styrka.

Det finns sålunda betydande fördelar i denna nya organisation, men nackdelarna äro så väsentliga, att man bör understryka dem. Herr utrikesministern har för resten redan understrukt dem. Jag tänker framför allt på stormakternas utomordentliga och ensidiga maktställning och vetorätt i alla väsentliga frågor och på de smärre staternas ganska olyckliga ställning, om man undantar själva församlingen, där de såsom en opinionsbildande maktfaktor ha en viss förmåga att göra sig gällande. Förenta Nationerna bli ett stormaktsvälde, och denna organisations betydelse för freden blir helt beroende av huruvida stormakterna kunna hålla samman omkring freden och rättvisan och icke bruka övervåld gentemot smärre stater.

Fredstraktaten är ju denna gång skild från stadgan och nationernas fredsorganisation, men om fredssluten bli olyckliga, kommer det att leda till en fara för freden, och därmed komma de automatiskt upp i Förenta Nationernas säkerhetsråd.

Vi måste sålunda vara på det klara med att det inte, som många göra gällande och som herr utrikesministern också lätt antydde, är uttryck för någon obefogad pessimism, när man ser och understryker de svaga och för organisationens framtid olycksbådande stadgandena, utan att det snarare är nyttigt att en sådan »pessimism» får göra sig gällande och komma till uttryck. Därigenom skapas en förhoppning om att något bättre skall kunna utvecklas ur det nuvarande instrumentet.

Dess värre råder det en ganska stark söndring och splittring redan från början i Förenta Nationernas krets. Detta är en mycket olycklig sak. Det behöver

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)

emellertid inte betyda, att organisationen därför faller sönder, men det ger vid handen, att det finns oerhört starka politiska, ekonomiska och ideologiska motsättningar. Få dessa utveckla sig är det risk för att det hela går sönder, med de konsekvenser som utrikesministern så expressivt målade för oss.

Det råder också en mycket stark söndring vid de förberedande fredskonferenserna, och allt tyder på mycket starka motsättningar. Läget i världen är ganska oroväckande för framtiden, även om vi inte behöva se så svart på läget, som ofta en hel del tidningsrubriker locka oss till.

Det finns sålunda enligt min mening starka skäl för att Sverige går in i denna organisation, ty den ger teoretiskt de små nationerna en viss säkerhet och ett visst skydd, inte gentemot stormakter men gentemot andra smärre stater. Jag tror inte, att vi för vår del behöva frukta att komma i konflikt med smärre stater, men stadgan innebär i allmänhet ett skydd för de små staterna, samtidigt dock som dessa förlora mycket av sitt inflytande och sin självständighet.

Under sådana förhållanden kan mängen säga, att det är bäst att ta steget och gå in i förbundet. Andra kunna ha den meningen, att man i varje fall bör vänta ytterligare, innan man tar detta steg. Varför skulle man då vänta? Jo, därför att just nu vid själva organisationens tillkomst ha de särskilt svåra och explosiva ämnen hopat sig, som åstadkomma den stora och olyckliga striden inom särskilt stormakternas kretsar på de olika konferenserna. Sverige skulle kanske genom att icke omedelbart gå in i förbundet mäktåstadkomma en tankeställare, i synnerhet som Schweiz' nej väl skulle göra likadant. Schweiz har hittills icke givit till känna, att det ämnar gå in i förbundet. Detta att i ett prekärt läge vänta och se är en väg, som det är av en viss betydelse att pröva.

Jag tycker inte, att vi ha någon särskild anledning att påskynda ställningstagandet och inträdandet i förbundet. Skulle vi det göra, böra vi emellertid gå in med en mycket fast och stark, bestämd och aktiv uppgift för ögonen, nämligen att söka bidra till att åstadkomma en utjämning mellan de stridande krafterna inom förbundet. Det synes mig, att om vi kunde ha förhoppning om ett sådant aktivt uppträdande från svensk sida, och om kring detta skulle kunna samlas andra smärre stater som gäve till känna ungefär samma avsikter, så skulle mycket vara vunnet genom ett starkt och självständigt uppträdande, fullkomligt oberoende av båda de stora maktkonstellationer, som nu synas förefinnas. Vi skulle då, såsom vi böra, erkänna både i första hand Englands och sedan U. S. A:s utomordentliga insats under kriget, och Sovjetunionens lika betydelsefulla insats, för att rädda friheten, som eljest kanske skulle ha gått förlorad för mänskligheten.

Endast genom att helt och fullt ut erkänna, vad de olika makterna, de små och de stora, ha gjort och genom att erkänna deras berättigade intressen och söka utjämna de svårigheter, som förefinnas, kan man enligt min mening nå fram till ett positivt resultat.

Sålunda finns det åtskilligt som talar för att vi skola söka inträde i Förenta Nationerna, fullkomligt oberoende i alla avseenden, såsom utrikesministern underströk. Men då skulle det också vara med en fast föresats att göra allt för att hävda detta oberoende. Det skulle emellertid kanske kunna råda tveksamhet om huruvida Sverige, som har stått utanför den stora striden, kan ha så stor auktoritet som skulle behövas för att — i varje fall från början — kunna spela en mera betydande roll.

Om det nu innebär en fara för vårt land att icke gå in i förbundet och även en fara för oss att gå in, så måste man ju, som utrikesministern sade, våga de olika fördelarna och nackdelarna mot varandra. För min del skulle jag

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)

helst ha velat vänta med Sveriges inträde, åtminstone till dess att fredssluten vore klara.

En sak som är av betydelse vid ett inträde är de inre förhållandena i vårt eget land. Dem har överbefälhavaren berört i sitt yttrande på ett sätt, som kräver det allra noggrannaste och omsorgsfullaste övervägande från riksdagens sida. Det förhåller sig inte så, som många tro, att om vi bara gå in i Förenta Nationerna, äro vi säkerställda och behöva icke frukta några krig och icke ha något starkt försvar. Överbefälhavaren har klart och tydligt påvisat, hur grundfalsk en sådan syn är, även om det finns en mycket stor längtan hos svenska folket att få bördorna lättade. Vare sig vi gå in i Förenta Nationerna eller vi ställa oss utanför, måste — såsom läget nu är — det svenska folket bära mycket stora och tunga militära bördor, och vi råka i en oerhörd fara, om vi skulle ge oss in på en politik med avseende på vårt försvar, som skulle ha någon som helst likhet med den som fördes efter det första världskriget.

Vi måste sålunda vara på det klara med den saken, och det bör enligt mitt förmenande sägas ut av regeringen, att ett inträde medför konsekvenser, som vi inte kunna komma ifrån. Det vore önskvärt, om detta sades tydligare än vad fallet hittills har varit.

Jag vill också understryka nödvändigheten av att vi grundligt pröva, vilken handlingsfrihet vi komma att ha, i den händelse vi sökt inträde och framlagt våra önskemål och regeringen efter överläggningar med säkerhetsrådet träffat avtal med förbundet. Stadgan förutsätter, att en sådan överenskomelse skall i vederbörlig ordning ratificeras. I utskottsutlåtandet heter det på s. 7: »För Sveriges del innebär detta, att dylikt avtal enligt § 12 regeringsformen skall föreläggas riksdagen för godkännande. I samband därmed finnas möjligheter att vidtaga genom avtalet eventuellt erforderliga lagändringar.»

Men vi veta icke, om vi kunna göra någonting annat än att godkänna avtalet, ty på s. 6 erinras om vad departementschefen har sagt, att det »måste förutsättas, att en anslutning omedelbart träder i kraft och icke erfordrar senare godkännande av riksdagen».

När vi sökt och vunnit inträde — vi kunna ju därvid inte ställa några villkor, ehuru vi ha rätt till vissa överläggningar — stå vi i det läget, att vi såvitt jag kan finna äro nödgade att trots § 12 regeringsformen godkänna vad som förelägges riksdagen. Här dyker sålunda den frågan upp, om ett inträde i förbundet på de föreliggande förutsättningarna står i överensstämmelse med våra grundlagar. Jag är inte alldeles säker på att vi vid en grundlig undersökning skulle finna, att det beslut, vi äro beredda att nu fatta, skulle vara klart grundlagsenligt.

Men komma vi in i det nya förbundet, måste man kräva att Sverige i förbundet för en politik, som inte bara är fullt oberoende, utan även fullständigt sluter upp på rättens sida och icke viker undan för några som helst opportunistiska påtryckningar. Endast om Sverige i Förenta Nationerna gör en självständig, rättrådig, aktiv och djärv insats för rätten, kan det vara motiverat att fatta ett sådant beslut som utskottet har förordat.

Denna svenska frimodiga ställning bör komma till uttryck, så snart någon oförrätt sker mot nationer eller folk. Vi böra inte dra oss för att göra allt vi kunna för att Spanien skall få sin frihet och detta nazistiska våldsfäste i Europa röjas undan. Det får icke längre vara kvar med de faror och risker för ett förnyat världskrig, som föreligga så länge den nuvarande regimen i Spanien består. Vi böra enligt mitt förmenande också göra en insats för att

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)
ge åt judarna deras fädernesland Palestina och därvid icke väja undan för stormakterna, utan hävda rätten. Vi böra utan ängslan gentemot stormakterna hävda arbernas rätt till Libyen, och vi böra värna om de färgade folken, som nu i mycket stor utsträckning äro undanträngda och förtryckta. Sverige skulle kunna taga en rad andra mycket betydelsefulla initiativ, och detta skulle vara det verkliga skälet till att vi träda in i förbundet.

Av detta skäl, herr talman, yrkar jag icke direkt avslag. såsom jag gjorde efter förra världskriget när det gällde inträde i ett mellanfolkligt förbund. Utan jag nöjer mig med att uttala förhoppningen, att Sverige skall kunna vara en fredens, frihetens och demokratiens örädda förpost när vi nu principiellt ansluta oss till detta tyvärr ganska tvelaktiga förbund.

Herr **Herlitz**: Herr talman! Jag föreställer mig, att vi i stort sett, även herr Ström, äro ense om det stora steg, som skall tas i dag. Skälen för det ha utvecklats av utrikesutskottet på ett sätt, som inte på något håll torde behöva möta gensagor. Jag föreställer mig också, att vi alla — måhända med reservation för vissa nyanser i omdömena — kunna helt underskriva de uttalanden, som utrikesministern i dag har gjort i debatten. Om förslagets innebörd och räckvidd tyckes emellertid i vissa hänseenden råda oklarhet, kanske också oenighet. Det är med hänsyn därtill, som jag har tillåtit mig att ta till orda.

Det säges ofta, att Sverige nu frånträder sin neutralitetspolitik och i stället väljer den internationella solidaritetens linje. Då detta säges med en ofta ganska kritisk sidoblick på vår politik under kriget, måste det slås fast, vad den politiken innebar. Vår politiska riktlinje var då att bevara Sveriges fred. Neutraliteten har inte varit ett uttryck för våra hjärtans önsknings, utan det pris, vi ha haft att enligt folkrättens regler betala för att kunna hålla oss utanför kriget. Att frånträda neutraliteten är liktydigt med att inrikta sig på att under vissa förutsättningar gå i krig. Det kan ibland vara nödvändigt att understryka sådana självklara satsar.

Nu finns det de, som inte tyckas rygga tillbaka för att definitivt och slutgiltigt och i alla sammanhang säga farväl åt neutraliteten. Detta frejdiga tal är tanklöst, meningslöst och farligt. Vill man verkligen inge vårt folk och andra folk den föreställningen, att vi i framtida krig alltid böra vara beredda att gå med på den ena eller den andra sidan? Det menar man väl inte. Men man kan bli tagen efter orden, och det är risk för att man på andra håll i världen gör sig varjehanda felaktiga föreställningar om Sverige såsom potentiell vän eller fiende i allsköns tänkta konflikter.

Det är angeläget att fastslå, att det steg, som vi nu ta, alldeles icke har någon sådan innebörd. Saken skulle ha ställt sig annorlunda, om omröstningsreglerna i säkerhetsrådet hade fått ett annat innehåll och hade tvungit oss att ta parti även emot en stormakt. För min del är jag glad, att vi inte under nuvarande förhållanden ställas inför anspråket på ett sådant engagemang. Nu är det bara i mycket begränsad omfattning vi ha att frångå neutraliteten. Vi ha att göra det bara i en alldeles bestämd situation, nämligen i det fall, att de fem stormakterna jämte två andra stater förena sig om att kräva vår medverkan i en tvångsaktion. Sådan världen nu är, förefaller det ju mycket osannolikt, att den situationen någonsin kommer att inträda. Man får dock inte göra sig alldeles säker på detta. Det finns vissa risker, och jag vill peka på några oroande moment, som vi i vår utrikespolitik måste hålla för ögonen.

Ett stort osäkerhetsmoment ligger för det första däri, att säkerhetsrådet äger agera inte bara vid angrepp, utan redan då freden anses hotad. Det är

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)

en fullmakt, som lämnar utrymme för mycket godtycke vid tolkningen och tillämpningen. Den pågående diskussionen om ett ingripande mot Franco-Spanien är lärorik. Vad som sker i det ärendet kan få vittgående, prejudicerande betydelse. Vem vet, under vilka situationer en misshaglig politisk regim, här eller annorstädes, kan komma att betraktas såsom hotande freden och alltså motiverande tvångsåtgärder? Man bör ju nämligen inte förbise möjligheten, att även vårt fredsälskande land missförstås ända därhän, att vi uppfattas såsom hotande freden.

Vilka militära prestationer vi få att utföra i en tvångsåktion kommer att bestämmas genom senare avtal. Med de ekonomiska tvångsåtgärderna förhåller det sig annorlunda. Vi ha att utan vidare foga oss i de rubbningar i export och import o. s. v., som säkerhetsrådet kan vilja föreskriva, med allt vad det innebär för vårt näringsliv och vår folkhushållning. Man skall besinna, att om det är svårt att tänka sig de fem stora förenade om ett krig, så är det inte lika otänkbart, att ekonomiska tvångsåtgärder sättas i gång, kanske på grund av jämförelsevis avlägset s. k. hot.

Vad våra militära förpliktelser angår, bli de som sagt bestämda i kommande avtal, ehuru man ju aldrig får glömma, att vårt engagemang genom omständigheternas makt kan tvinga oss till långt mera än avtalen komma att stipulera. Genom att ingå avtalen ta vi emellertid i själva verket ett mycket större steg än genom själva anslutningen till Förenta Nationerna. Det steget kräver den största omtanke och försiktighet.

Frågan om upplåtande av baser på svenskt territorium är kanske den ömtåligaste. Det är anledning att starkt understryka vad därom har sagts i överbefälhavarens uttalande. Jag förutsätter också, att vår utrikesledning med uppmärksamhet följer den isländska basfrågans behandling, som kan få stor betydelse såsom prejudikat.

Vad beträffar de styrkor, som vi skola ställa till förfogande, ha vi att ta fasta på överbefälhavarens erinran, att vi kunna nödgas ge dem en sådan organisation, utrustning m. m., som inte egentligen passar för våra egna försvarsbehov. Om så blir fallet, ha vi all rätt och all anledning att yrka på att våra kontingenter inte skola bli alltför stora. Det är ett rimligt krav, att vi i första hand få gestalta vår krigsmakt efter egna försvarsbehov, som — märk väl — Förenta Nationerna endast på ett ytterligt ofullständigt sätt tillgodoser. Jag återkommer till den frågan.

Jag håller också före, att vi, om det låter sig göra, skola söka få våra prestationer på sådant sätt begränsade, att vi inte tvingas ingripa i vilken del av världen som helst. Det är en ganska naturlig tanke, att en makt med Sveriges begränsade resurser får inskränka sina insatser till att gälla sådana konfliktfall, som i någon mån beröra dess egna intressen. Vi bryta inte mot den internationella solidaritetens lagar, om vi ta på oss större bördor för till exempel Norges försvar än för Greklands.

Men, som sagt, när allt kommer omkring är det inte särdeles sannolikt, att vårt medlemskap i Förenta Nationerna kommer att driva oss till att frångå vår neutralitet under krig. Mycket lättare är det att föreställa sig konfliktfall, i vilka inträdet i Förenta Nationerna inte i någon mån binder våra händer. Detta må vi ha rätt att säga, om vi skola döma efter vad vi tro och inte efter vad vi hoppas. I sådana lägen ha vi, såsom också hans excellens betonade, full handlingsfrihet.

Den handlingsfriheten kunna vi begagna på olika sätt. Vi måste begagna den till försvar, eventuellt på egen hand, om vi angripas. Lägen kunna också tänkas inträda, där det blir en uppgift för Sverige att ingripa till en annan stats stöd. Jag skall inte konkretisera denna sats, utan bara erinra om krigs-

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)

årens erfarenheter i Norden. Förenta Nationernas stadga lägger inga hinder i vägen för en sådan samverken. Den tillåter s. k. regionala avtal och auktoriserar vad man kallat kollektivt självförsvar. Vi handla också helt i stadgans anda, om vi på förhand bereda oss för ett sådant kollektivt självförsvar. Kanske kommer den tid, då det blir möjligt att organisera det avtalsmässigt.

Men vi ha också full frihet att exempelvis i ett stormaktskrig bevara vår neutralitet. Vi veta inte nu, om vi kunna det, men vi måste inrikta oss därpå och kanske också hålla kontakten med folk, som ha samma intentioner. Vi måste alltså nu, lika energiskt som förr, värja oss mot den försåtliga föreställningen, att vi i ett sådant fall helt enkelt inte kunna komma undan. Den föreställningen har gjort sig gällande tidigare, men än så länge har det lyckats oss att stanna utanför. Varför skola vi den här gången utan vidare ge upp hoppet på förhand? Man har — som jag tror på goda skäl — kritiserat Finlands politik år 1941, som kom till i känslan av att kriget var ödesbestämt. Skola vi på förhand hänge oss åt en sådan känsla? Neutralitetens svurna fiender ha här ett stort ansvar.

Det kan inte vara annat än nyttigt att nu, då vi skola ansluta oss till Förenta Nationernas tvångsapparat, på samma gång hålla för ögonen sådana konfliktfall, i vilka den blir överksam: angrepp som äro riktade mot oss eller mot oss närstående stater och som stormakterna inte samfällt reagera emot samt krig mellan andra stater, särskilt stormaktskrig, i vilka det för oss är ett livsintresse att hävda neutraliteten. Vad jag här säger är särskilt av betydelse för vår försvarspolitik. Man har hört entusiaster, även på militärt håll, kräva en nyorientering i hela vår syn på försvaret. Vi måste, har det sagts från sådant håll, lära oss att i främsta rummet betrakta vårt försvar som ett led i säkerhetsorganisationen. Det är en obegriplig felsyn att på detta sätt fascineras av en uppgift, som i så hög grad bär överklighetens prägel. Vårt försvar måste självklart inriktas på de uppgifter, som det är troligast att det ställes inför. Så handla stormakterna, och de kunna inte ha något att invända emot att Sverige handlar på samma sätt. Samtidigt som vi äro beredda att lojalt uppfylla Förenta Nationernas krav, måste våra ansträngningar, hädanefter liksom hittills, i främsta rummet gå ut på att vid behov avvärja angrepp mot Sverige och hävda dess neutralitet.

Jag har, herr talman, med avsikt bara talat om de förpliktelser som följa av förbundsstadgan. Gång på gång har det framskytmats, att Förenta Nationerna eller vissa av stormakterna skulle kunna avkräva en stat ytterligare åtaganden såsom villkor för inträde. Jag hänvisar till vissa förljudanden beträffande Island. Men jag betraktar det som självklart, att om mot all förmodan sådana åtaganden av något som helst slag skulle ifrågakomma, de icke göras utan riksdagens samtycke. Det är således ett problem som vi icke ha att behandla i dag.

Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utrikesutskottets förslag.

Herr Branting: Herr talman! När jag nyss såg herr Åkerberg komma in i kammaren, erinrade jag mig hans uppmaning till oss häromdagen att försöka ge våra överläggningar karaktären av verkliga debatter genom att anknyta våra yttranden till vad som blivit sagt av andra talare i stället för att bara läsa upp på förhand skrivna anföranden. Jag vill därför åtminstone börja med att något granska vad som här har blivit yttrat nyss av herr Herlitz och förut av herr Ström.

Jag vet inte om det var fler än jag som fick det intrycket, att herr Herlitz fällde ett ganska egendomligt yttrande, när han kom in på kapitlet om Förenta Nationernas planerade politik mot Franco-Spanien. Han tycktes be-

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)

klaga hela denna politik gentemot Franco och drog en enligt mitt förmenande högst egendomlig parallell mellan Sverige och Franco-Spanien. Herr Herlitz syntes befara, att en dylik sedan länge erforderlig aktion mot den sista fascist-staten, Franco-Spanien, på något sätt skulle prejudicera liknande ingrepp mot Sverige. Det kan ju inte vara någon lämplig eller smickrande parallell med avseende på Sveriges ställning överhuvud taget. Det var säkerligen inte många som förstodo, varför herr Herlitz begagnade detta tillfälle att deklarerera sig som motståndare till eventuella åtgärder mot Franco-Spanien.

Vad herr Ströms yttrande beträffar vill jag blott säga, att herr Ström naturligtvis på många goda skäl kan vara hur tveksam eller pessimistisk han vill, samtidigt som han ju förnekar att han är pessimist, men att han inte kan visa, att Sverige skulle ha åtnjutit större trygghet, i fall vi på sin tid, såsom han då yrkade, hade underlåtit att inträda såsom medlem av Nationernas förbund. Han kan heller inte visa, att vårt land för framtiden skulle få en fördelaktigare ställning, om vi nu hålla oss utanför Förenta Nationerna.

När herr Ström deklarerar, att han vill vänta något med vårt inträde, är ju detta en ståndpunkt som kan psykologiskt förklaras. Jag tror dock inte att en dylik ståndpunkt, som innebär att man önskar att innan Sverige intar sin ställning bland Förenta Nationerna eller söker inträde där, bör allt först vara tillrättalagt, så att det inte förekommer några obehagliga konflikter utan allting bara är ljusst och behagligt, skulle särskilt uppskattas ute i världen. En dylik inställning skulle kanske snarare kunna tolkas såsom ett tecken på att vi här i Sverige inte riktigt känna oss solidariska med de besvärligheter och svårigheter, som ju finnas i världen och som det är ett gemensamt intresse att man kommer till rätta med. De allra flesta i denna kammare se säkerligen på denna fråga på det sätt som herr utrikesministern gav uttryck för, när han förklarade, att det här i själva verket icke finns något alternativ. Sverige bör och skall kunna, precis som alla andra stater, ta del i det internationella politiska arbetet på samma villkor, under samma betingelser och samma svårigheter som de andra staterna. Frågan är alltså egentligen inte, *om* vi nu skola vidtaga de förberedande åtgärder, som det här gäller, utan spørsmålet blir i stället i sinom tid, vilken politik som vårt land skall föra när vi väl äro medlemmar i Förenta Nationernas organisation.

Herr utrikesministern berörde denna fråga en aning, men naturligtvis med den stora försiktighet som tillkommer honom. Jag vill vid detta tillfälle tillåta mig att uttala såsom självklart, att på samma sätt som man hittills ifrån svensk sida har vägrat att ge det minsta finger åt tanken på att deltaga i någon slags blockbildning komma vi att i det nya sammanhanget hålla oss utanför alla motsvarande tendenser inom Förenta Nationerna. Herr utrikesministerns förklaring på denna punkt var att hälsa med särskild tillfredsställelse.

Det är kanske inte alldeles omotiverat att framhålla detta, eftersom i alla fall en stor svensk tidning nu tycks vilja gå in för en annan linje. Jag tycker att det är naturligt att säga ifrån här i dag, att den tidningen *icke* representerar den svenska allmänna opinionen i det stycket. Det gäller alltså för oss att icke komma in i sådana sammanhang, som till sist resultera i att vårt land liksom glider in i en blockbildning.

Å andra sidan är det ju klart, att vi inte kunna undgå att förstå, att vårt deltagande i Förenta Nationernas överläggningar och omröstningar kontinuerligt kommer att föranleda till ståndpunktstaganden i än den ena och än den andra frågan. Vi kunna inte såsom hittills hålla oss utanför dessa avgöranden. Men därmed är ju inte sagt, att alla medelvägar bli omöjliga. Tvärtom kan man våga antaga, att det inte alltför sällan kommer att yppa sig möjligheter

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)

för vårt land att, tillsammans med andra stater, intaga en förmedlande eller utjämnande ståndpunkt. Jag är för min del övertygad om, herr talman, att när vi här i landet nu besluta tillstyrka Sveriges inträde i Förenta Nationerna, sker det uteslutande med det målet för ögonen att söka tillvarataga varje tillfälle att i vår mån bidra till en stabilisering och till ett så friktionsfritt mellanfolkligt samarbete som det är möjligt.

Riksdagen fattar sitt principbeslut i denna viktiga fråga just samma dagar som en av stormakterna låter verkställa det stora atombombexperimentet i Stilla havet. Det är där icke fråga om något fredligt utnyttjande av atomenergien. utan det hela förefaller mig, och sannolikt många andra, såsom ett ganska illavarslande sammanträffande. Vi kunna tydligen inte göra oss några illusioner alls, när vi fatta vårt beslut i dag. Denna demonstration med atombomben är givetvis ur politiska synpunkter föga uppbygglig, när den nu företas vid en tidpunkt, då man eljest åtminstone låtsas hoppas att man står inför en epok av fred och förtroendefullt internationellt samarbete.

Vi vilja i alla fall — jag säger det, fastän det redan är sagt många gånger förut — hoppas, att Förenta Nationerna skall bli ett tjänligt instrument för fredspolitik och framför allt att de reella meningsskiljaktigheterna mellan stormakterna, som ju ha föga samband med Förenta Nationernas organisatoriska byggnad, skola kunna utjämnas. När vi inträda i den nya världsgorganisationen sker det utan illusioner, utan överdrivna förväntningar i fråga om betydelsen av vår egen roll, herr Ström, men med en så realistisk syn på tingen som möjligt, och samtidigt utan hopplöshet — vi behärskas tvärtom av den goda viljan.

Herr Nerman: Herr talman! Jag förstår herr Ströms farhågor och delar dem i någon mån, men mot anslutningen till FN har jag inga principiella betänkligheter. Läget är, såsom mycket tydligt har påvisats i propositionen, i flera viktiga avseenden bättre den här gången än vid anslutningen till NF, och risker måste man ju ta för ett så gott syfte som världsfreden. Efter vad man sett under dessa mörka år av mänsklig frihetsvilja har man också rätt att vara optimist — trots allt! Men nog har herr Ström rätt i att Sveriges folk borde ha fått ta ansvaret självt efter grundliga upplysningar genom referendum och inte bara slinka in i församlingen på sätt som nu sker.

Det må därför vara tillåtet att uttala en önskan i samband med vårt inträde — herr Ström har redan i någon mån berört den — att Sveriges regering med det stora förtroende, som den nu får av riksdagen, må känna sig förpliktad att inom FN i möjligaste mån alltid föra rättens talan, det enda »maktspråk» som en liten stat har att komma med, och att i FN opartiskt vägra att lägga ned sin röst i en klar rättsfråga, som tyvärr har skett några gånger både från svensk sida och från andra småstaters. Sveriges representation i FN och representationens direktiv från regeringen måste, menar jag, vara klart inriktade på att hävda rätten enligt förbundsakten, på vilken sida rätten än för dagen må ligga.

Jag vill till sist understryka vad överbefälhavaren framhåller, s. 8 i propositionen, då han betonar nödvändigheten av att vårt folk får upplysning om inträdets förpliktelser i internationalistisk anda, d. v. s. erhåller grundliga upplysningar om FN:s stadga, vilket är desto viktigare som Sveriges folk ju inte självt har fått uttala sig om denna viktiga fråga om anslutningen. Jag tror att man åtminstone på folkbildningshåll har mycket stort intresse av att få en saklig upplysning om FN spridd ute i alla Sveriges bygder.

Herr Sandler: Herr talman! Den deklaration som utrikesministern avgav vid början av detta sammanträde kan på ingen punkt föranleda någon gen-

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)

saga ifrån min sida. Jag vill i stället understryka en punkt, som jag tror att man bör tillägga alldeles särskild politisk betydelse — jag delar också fullt den uppfattning, som utrikesministern därvidlag gav uttryck åt — nämligen att det är främmande för de svenska statsmakternas traditioner och deras nuvarande intentioner att vid sidan av Förenta Nationerna söka sig någon återförsäkring i det ena eller andra stormaktslägret.

Då jag nu skall ge en kort kommentar till utrikesutskottets utlåtande, vill jag förutskicka, att i den mån jag kommer att säga något som inte direkt täckes av vad ett enhälligt utskott har uttalat, må det stå för min personliga räkning.

Den fråga, som Kungl. Maj:t har underställt riksdagen, är en fråga som oförbehållsamt måste besvaras med antingen ja eller nej. Det går inte att svara ja så eller att ställa några betingelser och förbehåll. Det har noga klargjorts inom utrikesutskottet, att det på vissa punkter, och även på sådana som för vårt land äro av betydelse, råder osäkerhet om förbundsstadgans tolkning och ovisshet om dess kommande tillämpning. Utskottet har avstått från att göra några som helst uttalanden i anledning av dessa iakttagelser och har avstått ifrån varje försök att i sitt utlåtande påtrycka stadgan den ena eller andra tolkningen eller att förutsätta något om dess tillämpning. Jag vill anföra såsom ett efter min mening avgörande skäl för att förfara så, att vi icke böra intala det svenska folket att Sverige kommer i någon förmånligare ställning vid ett eventuellt inträde därigenom att utrikesutskottet har skrivit på det ena eller andra sättet om hur vi uppfatta förpliktelserna enligt stadgan. Det kanske kan tilläggas, att detsamma väl också gäller om de uttalanden som göras av enskilda kammarledamöter i denna debatt. Det är en helt annan sak, att Sverige efter sitt inträde i Förenta Nationerna har samma rätt som varje annan medlem att göra sina synpunkter och uppfattningar gällande. Det är i detta sammanhang som överbefälhavarens önskemål anmäla sig. Nu däremot ha vi att bestämma oss med alla de osäkerhetsmoment som kunna föreligga för att säga ja eller nej utan att kunna påverka dessa osäkerhetsmoment.

Utskottets utlåtande är ordknappt, och man kan väl också säga att tonen är en smula kärv. Men även om vi andas lättare nu, då vi ha det stora ovädret bakom oss, är det politiska klimatet ännu icke sådant att det uppmuntrar till någon vältalighet. En större talförhet ifrån utskottets sida skulle knappast ha tjänat något nyttigt ändamål men hade måhända kunnat vara till ogagn.

Man får naturligtvis inte förenkla resonemanget därhän att man säger, att Sverige inte har något val. Naturligtvis kan Sverige säga nej, och naturligtvis kan man följa rådet att vänta. Ur dessa synpunkter har utskottet ägnat en ingående granskning åt frågan, hur vårt läge blir, om vi skulle stanna utanför, avstå, vänta och se tiden an. Den granskningen har innefattat både en undersökning av vilka föreskrifter Förenta Nationernas stadga innehåller om behandlingen av utanför förbundet stående stater och en bedömning av vårt allmänpolitiska läge, ifall Sverige ensamt bland de nordiska länderna — ty även Finland torde ha en önskan att inträda i Förenta Nationerna — skulle komma att stå utanför organisationen. Den avvägning, som utskottet har företagit emellan de olika alternativen, har givit ett utlåtande, varom utskottet varit enhälligt, med tillstyrkan att i Sveriges intresse säga ja.

Vi ha naturligtvis inom utskottet varit lika medvetna som någon kammarledamot om de svårigheter som nuläget erbjuder. Det vore till föga gagn att närmare utveckla dem i det här sammanhanget. De kunna ju ha en viss betydelse vid valet av tidpunkten att vidtaga de åtgärder, som regeringen nu har begärt fullmakt till, men de kunna icke ha någon väsentlig inverkan på principfrågan, anslutning eller icke. Svårigheterna i samarbetet mellan stormakterna kunna nämligen för vårt land medföra samma och lika obehagliga

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)
konsekvenser även om Sveriges stode utanför Förenta Nationerna. Det är alltså något som saknar relevans i detta sammanhang.

Utskottet har företagit en mycket nykter bedömning av saken. Det ligger icke i detta utlåtande någon förnimelse av att Sverige genom att inträda i Förenta Nationerna skulle komma att jämte de andra medlemmarna beträda Guds gröna ängar. Men det är i alla fall ett positivt uttalande för en svensk medverkan i övertygelse om att detta också motsvarar det svenska folkets önsningar. För min del betraktar jag den svenska riksdagen såsom tillräckligt representativ för det svenska folket för att här icke reflektera på något referendum. I varje fall är nog riksdagen mer representativ än herr Fredrik Ströms privata Gallupundersökning, som han här förut har citerat.

Detta positiva uttalande för en svensk medverkan understrykes särskilt i vad angår det område, där vi från början kunna räkna med att även ett litet land som vårt kan göra en fruktbarande, positiv insats, nämligen på det ekonomiska, sociala och kulturella området, där generalförsamlingen är det dominerande organet.

Utskottets utlåtande innehåller också ett memento mot förhastade slutsatser beträffande vår egen försvarsfråga. Förenta Nationerna har att dokumentera sin effektivitet. Vår förhoppning är att säkerhetsorganisationen skall hålla måttet, men denna förhoppning utesluter ju ingalunda ett misslyckande. Den svenska nationen måste därför vara *ad utrumque paratus*, d. v. s. beredd på båda möjligheterna.

Här gäller det att i ett allvarligt ärende ge Kungl. Maj:t en fullmakt av en ovanlig innebörd. Det bör ju inte förstås så, att bakom utskottets ställningstagande ligger ett misstroende till riksdagens egna bedömningsmöjligheter, ett misstroende lika djupt som det förtroende är överväldigande, som här från alla partiers sida visas Kungl. Maj:t. Det är i stället läget självt och de möjligheter till förändringar i detta läge, som kunna finnas, som bjuder detta tillvägagångssätt. Det bör understrykas, att utskottet icke velat för regeringen rekommendera vare sig skyndsamhet eller återhållsamhet beträffande vidtagandet av de åtgärder som här äro i fråga. Men utskottet har betonat, att valet av tidpunkten är en fråga som kräver sin särskilda prövning.

Jag tror att man kan utgå ifrån att det inte kommer att anmäla sig någon nejrostr på allvar, men om riksdagen nu skall säga ja, bör riksdagens ja enligt min uppfattning icke fördunklas av motvilliga gester och inte heller förvanskas av ett kiliastiskt önsketänkande om framtiden. För min del yrkar jag bifall till utrikesutskottets utlåtande — utan jeremiader, utan illusioner och utan tvekan.

Herr Linderot: Herr talman! Då riksdagen nu går att fatta beslut om Sveriges inträde i Förenta Nationerna, sker det utan större stridigheter och framför allt utan allvarligare motsättningar i själva sakfrågan. Det kommer också, så vitt jag förstår, att bli ett enigt beslut.

Samtidigt kanske man kan konstatera, att riksdagen inte ger uttryck för att det skulle vara en stund av nationell högtid, som vi nu begå genom att besluta om vårt lands anslutning till Förenta Nationerna. Detta senare beror givetvis på vad den föregående ärade talaren, herr Sandler, kallade för »det politiska klimatet». Det är utan tvivel detta som ger stämningen och atmosfären över riksdagens beslut i föreliggande för vår nation ytterligt viktiga fråga. Det är också att notera, att då utskottet hänvisar till myndigheter och institutioner, som ha yttrat sig i frågan, är det i huvudsak till det yttrande som avgivits av överbefälhavaren för vår krigsmakt som utskottet hänvisar. Det borde ju för dem, som möjligen tro att detta inte är en fråga om krig och fred, vara

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)

bevis nog för att detta faktiskt är förhållandet. Vi kunna inte inom de Förenta Nationerna vara passiva, utan vi måste vara aktiva för att söka vinna resultat för Sveriges självklara intresse, för att nu inte tala om mänsklighetens intresse, av att det skapas förutsättningar för en varaktig fred i världen.

Emellertid vill jag till utrikesutskottet rikta en liten förfrågan, som kanske någon av utrikesutskottets ledamöter vill svara på. Det finns i citatet från överbefälhavarens yttrande ett par formuleringar, vilka eftersom de anföras ordagrant möjligen skulle kunna tyda på att utskottet alldeles särskilt vill göra dessa uttalanden till sina. Det står på s. 3 i utlåtandet ett ordagrant citat rörande neutralitetspolitiken. Sedan överbefälhavaren konstaterat, att något slags principiell neutralitetspolitik icke är förenlig med medlemskap i Förenta Nationerna, riktar han vår uppmärksamhet på att det vid en konflikt mellan stormakterna inte föreligger något »principiellt hinder för ett fullföljande av den hävdvunna svenska neutralitetspolitiken». Detta är naturligtvis bra såsom en upplysning om de faktiska konsekvenserna av medlemskap i Förenta Nationerna, men i det sammanhang, i vilket det står, ligger det något av en anvisning i formuleringen. Herr utrikesministern har som talesman för regeringen vid tidigare tillfällen här i riksdagen, efter den nuvarande regeringens tillträde, också på regeringens vägnar talat i ungefär den tonarten, att den svenska neutraliteten är en princip, som vi upprätthålla inte bara därför att den är hävdvunnen, utan därför att neutraliteten skulle vara en absolut hypotes i vår utrikespolitik överhuvud taget.

Jag har tillåtit mig att tidigare polemisera mot denna uppfattning, som jag tror innebär något av just de illusioner, som icke minst herr Sandler och även andra talare här i debatten ha varnat för. Min polemik är alltså inte föranledd av att jag skulle anse dessa formuleringar från regeringens eller från överbefälhavarens sida såsom några katastrofala felbedömningar av världspolitiken och dess perspektiv för närvarande. Det är dock ägnat att förvilla och göra det hela alltför enkelt för oss, om vi tro att vi kunna sitta med neutraliteten i bakfickan och vid lämpligt tillfälle proklamera den såsom vår utrikespolitik. Det är omöjligt att i förväg förutse huruvida Sverige kan proklamera neutralitet eller icke i ett eventuellt kommande krig.

Det var egentligen bara detta, som jag velat uttala för att inte resonemanget om vår hävdvunna neutralitetspolitik skulle stå alldeles emotsagt.

Vad jag ville fråga utskottet om gällde inte närmast den saken, utan min fråga gäller formuleringen av överbefälhavarens yttrande, i vilket han säger, att om det tidigare varit ett svenskt intresse av första ordningen att freden i Europa kunnat tryggas, är detta fallet nu i ännu högre grad, när »stormaktsbalansen på den europeiska kontinenten upphört, och vårt land kommit att ligga inom det utsatta gränsområdet mellan tvenne intressesfärer.»

Jag måste fråga hur vi kunna yttra oss om stormaktsbalansen på det sättet. Vi befinna oss mitt uppe i mycket komplicerade förhandlingar om freden och balansen och de framtida förhållandena på den europeiska kontinenten. Och då konstaterar överbefälhavaren här utan vidare, dels att balansen har upphört och dels, vilket är det märkliga, att vi »ligga inom det utsatta gränsområdet mellan tvenne intressesfärer». Även om man till och med anser, att det redan är ett historiskt faktum att det förhåller sig på det viset, är detta icke lämpliga formuleringar när vi skola säga ja eller nej beträffande vårt inträde i Förenta Nationerna. Jag tycker att det hade varit lyckligare, om denna mening i överbefälhavarens yttrande icke hade kommit att införas i utskottsutlåtandet.

Det gäller nämligen här en synnerligen diskutabel sak. Det anfördes av herr utrikesministern i hans inledningsanförande här i dag, att det är ett svenskt intresse att motverka alla stormaktsblockbildningar, att inte anknyta

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)

till något dylikt block och att, i all den mån vi kunna göra en positiv insats, se till att sådan blockbildning inte blir verklighet. Jag står på den oerhört optimistiska linjen — för mig är det inte oerhört, men jag förstår, att det är det för andra — att det ännu finns stora möjligheter att genom samverkan av alla goda krafter förebygga en uppdelning av världen i två från varandra skarpt avgränsade block med åtföljande risker av ett tredje världskrig, innan ännu likhögarna kallnat på det andra världskrigets slagfält.

Jag tror alltså att vi med all kraft böra understryka den meningen, i stället för att acceptera såsom ett redan fullbordat faktum, att nu befinna vi oss — som vanligt oskyldiga och neutrala — mellan två emot våra intressen illasinnade block, alltså objektivt och inte subjektivt illasinnade block.

Det var den anmärkningen, som jag ville göra beträffande överbefälhavarens formuleringar. Därmed har jag inte polemiserat mot vad överbefälhavaren i åtskilliga andra stycken haft att anföra av såvitt jag begriper politiskt oangripliga, förnuftiga synpunkter på hela detta problem, som det givetvis har varit värdefullt att utskottet vidarebefordrat hit till riksdagen vid denna frågas behandling.

En liten anmärkning till. Jag har fått det intrycket, att man med resignation — jag bortser härvidlag från det glädjande undantag som herr Sandler utgör — och en viss ledsnad tar detta steg och att man inte egentligen tänker sig någonting annat än en passiv roll för Sveriges del i Förenta Nationerna. Jag kan inte underlåta att säga — och därvidlag stöder jag min uppfattning på vad regeringen i olika sammanhang har givit uttryck för — att man bör begagna detta tillfälle att deklarerat, att Sverige, såsom det här sagts från ett par tidigare talare, bör föra en aktiv utrikespolitik både inom och utanför Förenta Nationerna. Jag har talat tidigare om en svensk demokratisk utrikespolitik, som knyter an till de positiva och aktiva krafter i världen, som verka i den riktning, om vilken det faktiskt råder en nästan fullständig enighet inom vårt land och vårt folk. Vi böra således knyta an positivt till dessa krafter och hjälpa till på alla områden för att befrämja utvecklingen av fredens och demokratiens krafter, vilka äro desamma. Detta böra vi göra, och därför bör det utsägas med en rekommendation, till den kraft och verkan det hava kan, till regeringen att inte alltför pessimistiskt och passivt genomföra anslutningen till Förenta Nationerna.

Jag har, herr talman, med det anförda på intet sätt avsett att störa den faktiska enighet riksdagen uttrycker i själva sakfrågan. Jag och det parti, som jag representerar, äro också obetingat för en anslutning på sätt som här är föreslaget. Jag vill gentemot herr Nerman säga, att ett referendum inte är vad som här kräves för att man skall anse demokratiens krav tillfredsställda i fråga om denna anslutning.

Jag vill till sist, herr talman, ge min oförbehållsamma — jag kan kanske säga förhoppningsfulla — anslutning till det sista, som herr utrikesministern anförde i sitt tal här, nämligen att vi inom Förenta Nationerna komma att söka motverka en uppdelning på ideologiska fronter med de nackdelar, som därav skulle följa. Denna officiella förklaring — jag vågar väl säga så — att de svenska statsmakterna komma att söka motverka den uppdelning på ideologiska fronter om vilken jag talat här förut, när jag ordade om de olika intressefärderna, tycker jag är en positiv utfästelse från regeringens sida, som vi böra hälsa med stor tillfredsställelse.

Herr talman! Med det anförda har jag velat deklarerat, att jag utan förbehåll kommer att rösta för utrikesutskottets förslag.

Herr Sandler erhöi nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag vill besvara herr Linderots fråga. Den hade till bakgrund en utveck-

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)

ling, som var så krånglig, att jag tror att det måste förutsättas någonting icke utsagt bakom den för att man skall få det riktiga sammanhanget.

Utrikesutskottet har noga aktat sig för att göra några sådana storpolitiska utsvävningar. Det har bara sagt, att »utskottet utgår från att de önskemål och synpunkter i fråga om svenska militärpolitiska intressen, som framförts av överbefälhavaren, bliva av Kungl. Maj:t beaktade i den mån de aktualiseras och i den utsträckning omständigheterna medgiva». Att utskottet har återgivit överbefälhavarens yttrande i väsentliga delar med hans egna ord, har skett för att ge rättvisare bild av vad överbefälhavaren haft att säga; vi föreställde oss att det var vår plikt mot riksdagen att göra så.

Herr Andrén: Herr talman! Debatten har redan pågått så länge, att det inte är så lätt att komma med någonting nytt. Jag skall därför fatta mig kort.

Jag vill först med ett par ord beröra ett uppslag, som framkommit här i debatten, nämligen att man skulle låta denna fråga bli föremål för folkomröstning. Herr Sandler har redan berört problemet. Till de skäl, som han anförde emot en folkomröstning, vill jag emellertid lägga, att jag inte vet några frågor, som mindre lämpa sig för en folkomröstning än de utrikespolitiska. Jag kan för min del inte se något förnuftigt syfte i att kasta en fråga som denna ut i ett referendum. Härtill vill jag också lägga, att vårt svenska referendum endast är konsultativt. Riksdagen kan således inte undgå att slutgiltigt fatta beslut och taga ansvaret för vårt ställningstagande i denna sak.

Debatten har ju för övrigt givit ganska enstämmiga kommentarer till det beslut, som vi nu gå att fatta. Det har endast framförts en enda mening, nämligen att vi måste gå med i den nya organisationen. Denna mening har emellertid kommenterats med olika nyanser av pessimism och optimism. Det är självklart, att vi i Sveriges riksdag framför allt ha att bevaka Sveriges intressen. Vår intresse i denna sak kan jag sammanfatta i de få orden: att bevara Sveriges integritet och att bevara freden. Erfarenheterna, inte minst från det senaste världskriget, torde ha lärt oss, att dessa till synes så enkla uppgifter inte äro så lätta att lösa. Jag är rädd för att de inte komma att bli lättare att lösa i det nya Europa. Vi riskera väl ändå nu att Europa kan få ett nytt oroligt hörn. Därmed kommer jag in på ett problem, som herr Linderot berörde i sitt sista anförande, närmast under anknytning till ett uttalande, som överbefälhavaren gjort i sitt yttrande över det ärende, som nu föreligger till behandling.

Herr Linderot var inne på frågan om den europeiska maktbalansen. Det är förvisso inget lätt problem, och jag skall inte heller tillåta mig att fördjupa mig i detsamma. Men när jag hörde herr Linderot tala, erinrade jag mig ett uttalande av en engelsk statsman år 1825, vilket jag med en lätt förändring skulle vilja återgiva på följande sätt för att karakterisera dagens situation: Utvecklingen har mobiliserat nya världsdelar för att därigenom justera den bristfälliga balansen i den gamla världen. Det är väl närmast detta, som har skett.

Uppenbart är i alla fall, att vi kunna vänta nya utbrott av den gamla europeiska vulkanismen, och att vi måste biträda alla försök, som kunna lova att hejda eller mildra dessa utbrott. Vi stå inför den egendomliga paradoxen och inför den stora tragedien, att den världsdel, som har den äldsta och förnämaste moderna kulturen, också är den världsdel, som är den mest krigiska och mest kulturförstörande. Det är icke minst för denna världsdels skull, som denna stora organisation måste sättas i funktion.

Det är naturligtvis mot denna bakgrund, som vi måste se på problemet om de Förenta Nationerna. Det är uppenbart, att vi alla nalkas detta problem med den förhoppningen, att organisationen skall bli ett instrument för fredens be-

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)
varande och till den nationella integritetens skydd. För att nå dessa syften måste vi självklart göra vissa uppoffringar — det får man alltid göra — och de uppoffringar, som vi denna gång måste göra, är att ge avkall på neutralitet och att begränsa suveräniteten. Det är emellertid uppenbart, att vi allesammans äro beredda att göra dessa uppoffringar.

När vi närmare studera stadgan för den nya organisationen, kunna vi inte undgå att göra den observationen, att den tar större hänsyn till de föreliggande maktförhållandena än den gamla NF-pakten; den erkänner stormakternas dominerande betydelse i det internationella spelet. Detta realistiska drag tror jag innebär något av en garanti för organisationens framtida funktionsduglighet. Men för att en sådan organisation skall kunna leva och verka fordras också, att den har ett tillbörligt förtroende i världens allmänna opinion — i den mån man nu kan tala om en sådan. Man kan inte underlåta att tänka på hur det var under Nationernas förbunds tid. Det fanns onekligen på den tiden en viss benägenhet i vida kretsar och i alla länder att skära av hälsenan på förbundet för att sedan håna det emedan det inte kunde gå. Jag tror att den nya organisationen är starkare och kraftigare och därför bättre än den gamla skall kunna fylla sina uppgifter.

Icke desto mindre måste man självklart med en viss pessimism och en viss skepsis se även på denna organisation. Denna pessimism och denna skepsis lyser fram såväl i departementschefens anförande i propositionen som i utskottets kärva och nyktra uttalanden, gjorda på ett språk, som i hög grad tilltalar mig just på grund av de egenskaper, som jag här anförde. När herr Sandler tillät sig att anföra ett litet latinskt citat kanske jag också, med kammarens tillåtelse, kan få erinra om en gammal latinsk sentens, hämtad såvitt jag minns rätt från kyrkofadern Augustinus: »Alte dubitat qui altius credit.» Det skulle kunna översättas ungefär så: »Ett djupt tvivel på grundval av en ännu djupare tro». Jag tror, att denna gamla sentens i själva verket ganska rättvist och riktigt karakteriserar de känslor, med vilka vi möta denna nya organisation; vi ha ett tvivel i våra hjärtan, men bakom detta tvivel ligger helt visst en ännu djupare tro. Det är i varje fall vår förhoppning, att denna vår tro inte skall komma på skam.

Men låt oss i alla fall, för att detta inte skall ske, inte möta den nya organisationen med alltför mycken optimism. Det finns ingen möjlighet att skapa en organisation, som en gång för alla kan operera bort alla meningsmotsättningar och alla intresse motsättningar. Det är stort nog, om man kan skapa ett organ för rättsliga avgöranden, ett organ för politiska kompromisser och dessutom, i bästa fall, en atmosfär av god vilja. Jag tror, att det är icke minst detta sista som behövs för att den nya organisationen skall fylla sitt syfte.

Till sist måste vi i alla fall falla tillbaka på vårt eget försvar och vår egen försvarsvilja. Ett avgörande skäl för mig, när jag utan tvekan — men också utan alltför stora illusioner — ger min anslutning till Sveriges inträde i den nya organisationen, är att jag är övertygad om att vi bättre kunna verka för fredens sak inom organisationen än utanför densamma och att vi icke kunna ha mindre trygghet inom organisationen än utanför densamma. Skulle det värsta hända och stormakterna på nytt komma i krig med varandra, ha vi, såsom olika talare här redan framhållit, kvar den gamla möjligheten att på nytt träffa ett val mellan en neutralitetspolitik och ett aktivt deltagande i konflikten. Som redan hans excellens herr utrikesministern framhållit, torde både svenska erfarenheter och svensk tradition tala för att Sveriges väg även i den situationen kommer att bli neutralitetens.

Jag tror, att vi i huvudsak äro ense i alla dessa frågor. Det återstår kanske

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)

en enda fråga, den som herr Sandler sist berörde i sitt anförande, nämligen frågan om tidpunkten för vårt inträde i den nya organisationen. Vi kunna inte undgå att observera, att portföret har varit ovanligt dåligt för Förenta Nationerna. Detta är inte så märkvärdigt, ty vi leva ju mitt uppe i dödsryckningarna för en epok och födslovändorna för en annan. För min del skulle jag nog helst se, att regeringen skyndade med allra största varsamhet, när det gäller att gå in i denna nya organisation. Det är många viktiga avgöranden, som komma att träffas där under den närmaste tiden. De komma att träffas under mycket starka passioner från olika håll. Jag tror inte, att vi skola vara alltför angelägna att vara med i slagsmålet i den tränga och besvärliga porten, när allvarliga avgöranden skola träffas, ofta i ett besvärande mörker, där man i mycket ringa utsträckning kan bedöma de konsekvenser, som ett avgörande i den ena eller andra riktningen kommer att föra med sig. Det skulle alltså, enligt mitt sätt att se, inte ha skadat om regeringen hade underlåtit att begära denna fullmakt, utan väntat något. Då hade regeringen haft möjlighet att på ett helt annat sätt än nu själv bestämma tidpunkten för inträdet; regeringen hade kunnat hänvisa till att den först måste inhämta riksdagens mening.

Nu har regeringen valt en annan väg. Jag hoppas att detta val inte utesluter den nödiga varsamheten, när det gäller att välja tidpunkten för Sveriges inträde i de Förenta Nationerna.

Herr Andersson, Elon: Herr talman! Jag har för min del inte begärt ordet för att rikta någon anmärkning mot innehållet i utskottsutlåtandet, utan i stället för att betyga min anslutning till de uttalanden, som göras däri och för att ytterligare markera den enighet, som jag tror råder inom riksdagen om den ifrågasatta anslutningen till Förenta Nationerna. I likhet med utskottets ordförande sätter jag stort värde på den kärva realism, som karakteriserar utlåtandet. I nuvarande läge tjänar det ju rätt litet till att utbreda sig över de brister, som kunna vidlåda Förenta Nationernas stadga. Alla veta, att den innehåller förpliktelser, som för oss kunna förefalla rätt främmande. Vi veta också, att det klimat, under vilket Förenta Nationerna skall växa upp, för närvarande är hårt och ogästvänligt. Alla äro vi dock lika ense om att detta försök till skapande och trygghet av en internationell rättsordning ändå måste göras, och att det är riktigt att Sverige skall inränga sig bland de fredsälskande nationer, som samlat sig omkring detta försök. Jag tror, att utskottet har tolkat situationen rätt då det antager att denna positiva inställning till frågan väl överensstämmer med den önskan, som finns hos vårt folk, en önskan som säkerligen förenar sig med övertygelsen om att Sveriges anslutning också skall på bästa sätt gagna Sveriges egna intressen i den tyvärr ännu mycket ovissa värld, som håller på att byggas. Ingen inbillar sig att tillkomsten av Förenta Nationerna innebär en garanti för att de höga syften, som förbindas med organisationen, skola bli en bestående verklighet. Men skall mänskligheten nå fram till en bestående fred och en varaktig trygghet, kan detta inte ske på annat sätt än genom en samverkan av det slag som här skall äga rum. Lika litet som läget ger anledning till några önskedrömmar om det snara realiserandet av denna höga uppgift, lika oberättigat är det enligt min mening att låta sig regeras av den misstro, som från början anser framgången utesluten. Framgången beror väl inte minst på vad som kan ske inom förbundets ram, och därutinnan få även vi bära den del av ansvaret som medlemskapet medför.

Utan överdrivna förhoppningar, men också utan överdriven misstro är det således, herr talman, som jag för min del utan tvekan yrkar bifall till utskottets förslag.

Ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationerna. (Forts.)

Herr **förste vice talmannen**: Herr talman! Efter misslyckandet med det förra Nationernas förbund är det inte så underligt, om man står något frågande inför den nya organisationens tillkomst, i synnerhet som den har mött stora svårigheter redan vid starten och inte haft lätt att lösa de frågor, som torpat sig i dess väg. Intressemötsättningarna vissa stormakter emellan ha varit orsaken till de stora svårigheterna. Men vi vilja ändå hoppas, att vi skola komma till ett bättre sakernas tillstånd på denna väg, även om den kan vara lång och det kan möta svåra hinder. För övrigt torde det väl knappast finnas någon annan väg att gå för upprätthållandet av internationell fred och säkerhet än att söka ett samarbete mellan de olika nationerna och folken. Svårigheterna måste övervinnas, och såväl det ena landet och folket som det andra måste slutligen finna, att denna väg är den enda framkomliga. Det ha stormakterna också insett, ty redan under kriget bildades ju detta förbund.

Vi veta att det är svårt för de små staterna att göra sig gällande, men om vi skulle ställa fördelarna av ett inträde i förbundet mot fördelarna av att stå utanför det, skulle säkerligen fördelarna av ett inträde i förbundet överväga. Det framhåller för övrigt även överbefälhavaren, som ändå har ställt sig ganska kritisk i olika avseenden till det nya förbundet och visst inte väntar, att det skall kunna förverkligas i enlighet med pakten inom den närmaste tiden. Men icke förty yttrar överbefälhavaren att: »de nackdelar för de smärre staterna, som äro förknippade med den nya säkerhetsorganisationen, bli ur militärpolitisk synpunkt sannolikt mindre för medlemmar av FN än för de länder, som komma att stå utanför organisationen». Han kommer således till den uppfattningen att vi bör ansluta oss till den nya organisationen.

För min del anser jag att vårt land bör i mån av förmåga bidra till att skapa ett bättre tillstånd i världen. Utvecklingen har ju århundrade efter århundrade gått i riktning mot större sammanslutningar. Vår strävan måste vara att få en sammanslutning av stater, vilken omfattar om möjligt alla folk och omspannar hela jordklotet; även om ett sådant idealtillstånd inom över-skådlig tid icke kan uppnås så blir det nog denna väg människorna ändå komma att gå.

Utskottet har visst inte ställt några överdrivna förväntningar på detta förbund, utan ställt sig ganska avvaktande inför de svårigheter som det möter, men utskottet har likväl enhälligt ansett, att Sverige bör ansluta sig till förbundet. Tidpunkten för ett inträde i förbundet har utskottet överlåtit åt Kungl. Maj:t att bedöma. Herr Fredrik Ström ansåg, att vi skulle vänta, tills det hade blivit fred i världen. Det kanske hade varit att föredra, men då är det möjligt att de andra staterna hade tvivlat på vår verkliga avsikt att vilja inträda och göra något för att nå ett samarbete. Man kan inte enbart ställa sig avvaktande.

Däremot anser jag att Sverige även i framtiden bör hävda sin självständighet. Och i det avseendet anser jag riktigt vad överbefälhavaren framhållit att vi alltfört ha anledning att hålla vår försvarsmakt i sådant skick, att vi kunna använda den till självförsvar, och inte helt lita på att det nu bildade förbundet skall förmå att skydda oss i alla lägen. Det senaste världskriget har ju för övrigt visat, att man inte kan överlåta åt andra att svara för säkerheten. Vi måste under olika skiften och även inom Förenta Nationerna själva hävda vårt lands självständighet och intressen.

Med hänsyn till det nu rådande läget har jag, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Turkiet träffad handelsöverenskommelse, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av väckta motioner om inrättande av en riksskattenämnd.

*Om inrättande
av en riksskattenämnd.*

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, I: 150 av herr *Anderberg* m. fl. och II: 252 av herr *Nilsson* i Göteborg m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att en riksskattenämnd, organiserad i huvudsaklig överensstämmelse med vad som i motionerna anförts, skulle inrättas med uppgift att främja enhetlighet i taxeringen mellan de olika länen och taxeringsdistrikten samt att därutöver utöva en rådgivande och vägledande verksamhet för beskattningsmyndigheterna.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 150 av herr *Anderberg* m. fl. och II: 252 av herr *Nilsson* i Göteborg m. fl. om inrättande av en riksskattenämnd icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Velander*, *Hagberg* i Malmö, *Sandberg* och *Janson* i Frändesta, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade.

Herr Velander: Herr talman! Den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen har föranletts av en viss tvekan hos reservanterna angående den verkliga innebörden av utskottsmajoritetens motivering.

Det spörsmål, som utskottsbetänkandet och de till grund för detsamma ligande motionerna behandla, är ju inte på något sätt nytt. Riksdagen skrev redan 1941 till Kungl. Maj:tt och anhöll om utredning av frågan om inrättande av ett auktoritativt organ med befogenhet att göra förhandsuttalanden i beskattningsfrågor. Jag utgår ifrån att det i det sammanhanget inte var främmande för bevillningsutskottet och riksdagen, att detta organ även skulle verka för enhetlighet i taxeringen. Sedan har riksdagen 1943 ytterligare skrivit till Kungl. Maj:tt och anhållit om framläggande av förslag om inrättande av en s. k. riksskattenämnd, som skulle ha till uppgift att verka för enhetlighet i tareringen genom en rådgivande, ledande och övervakande verksamhet. I det sammanhanget angavs det också uttryckligen, att såsom en konsekvens av denna rådgivande verksamhet även skulle följa, att denna nämnd skulle göra uttalanden rörande tolkningen av skatteförfattningarna på framställningar av bl. a. de skattskyldiga. Ett uttalande härom återfinnes i departementschefens yttrande i den proposition, som riksdagen då behandlade. Enligt departementschefens ståndpunkt följde med den rådgivande verksamheten såsom konsekvens även befogenhet att göra förhandsuttalanden i beskattningsfrågor.

Det torde kunna sägas — det är väl också det som utskottet faller tillbaka på — att detta organ, kanske till och med »dessa organ», skulle få till uppgift dels att främja enhetlighet i taxeringen och dels att meddela förhandsuttalanden i beskattningsfrågor, när skäl därtill föreligga. Såsom redan framhållits, skulle dessa förhandsuttalanden främst göras efter framställningar av skattskyldiga och dem som äro verksamma inom taxeringsorganisationen.

Departementschefen har så sent som 1945 i anledning av en då framställd interpellation uttalat, att dessa båda frågor eller sidor av problemet enligt hans sätt att se borde lösas i ett sammanhang, och han har sagt, att utred-

Om inrättande av en riksskattenämnd. (Forts.)

ning därom alltsedan riksdagens skrivelser av åren 1941 och 1943 har pågått och att den skall fullföljas. I nuvarande situation borde det därför räcka med att riksdagen understryker, att riksdagen förväntar, att Kungl. Maj:t för riksdagen snarast framlägger de förslag, som i anledning av riksdagens tidigare framställningar måste finnas påkallade.

Bevillningsutskottet har emellertid i det föreliggande betänkandet uttalanden som reservanternas stå en smula tveksamma inför. Jag vet inte, hur de skola tolkas, men förmodligen avser utskottet, att man nu skall ta sikte på ett organ, vars verksamhet skall begränsas till ett främjande av enhetlighet i taxeringen, medan man åtminstone tills vidare skall lämna den andra uppgiften å sido. Detta strider emellertid emot riksdagens tidigare ståndpunktstaganden och även emot departementschefens uttalande så sent som 1945. och för egen del måste jag beklaga, om inte hela detta problem toges upp till avgörande i ett sammanhang. Det förefaller mig också, som om detta inte borde vålla svårigheter. Det är huvudsakligen *en* fråga, som därvid träder i förgrunden, nämligen huruvida det avsedda organets uttalanden rörande skatteförfattningarnas tolkning skola bli bindande för alla parter eller om de endast skola verka på grund av den tyngd eller kraft som förlänas dem genom det avsedda organets auktoritativa ställning.

Vid ett bedömande av denna fråga kan vägledning hämtas från föreliggande utredningar och uttalanden. Finansdepartementets skatteberedning har sålunda verkställt en utredning i ämnet, som resulterat i ett förord för inrättande av ett särskilt organ eller nämnd med uppgift att avgiva yttranden i uppskattningsfrågor. Även 1942 års beskattningsorganisationssakkunniga ha varit inne på dessa frågor och därvid föreslagit inrättande av en s. k. riksskattenämnd med uppgift bl. a. att verka för likformighet i taxeringen samt därjämte utöva en rådgivande, ledande och övervakande verksamhet. Slutligen har Sveriges allmänna sjöfartsförening med instämmande av vissa näringsorganisationer senhösten 1944 gjort en framställning i ämnet till Kungl. Maj:t, som innehåller en del klarläggande synpunkter.

Det förefaller alltså, som om departementschefen före framläggandet av förslag i ämnet huvudsakligen skulle ha att ta ställning till huruvida det avsedda organets uttalanden i beskattningsfrågor skola vara bindande eller inte bindande. Hur den frågan skall eller bör lösas, tillåter jag mig inte att här uttala någon bestämd mening om. Det förefaller mig emellertid, som om det finns mycket starka skäl anförda i den av mig nyss åberopade framställningen från Sveriges allmänna sjöfartsförening m. fl. för hur frågan lämpligen bör lösas. Den framställningen lämnar i varje fall sådana anvisningar, att det borde finnas stora möjligheter att undgå den kompetenskonflikt, varom ofta talats, mellan det avsedda auktoritativa organet och beskattningsdomstolarna. Jag är dock inte främmande för den uppfattningen, att, om det avsedda organet blir sammansatt, på sätt som tidigare från olika håll har skisserats, bl. a. i samband med riksdagens ställningstagande till frågan, dess uttalanden skola, även om de inte bli bindande för alla därav berörda parter och myndigheter, få betydande verkningar.

Jag skall i detta sammanhang icke ytterligare fördjupa mig i detta ämne. Jag tillåter mig därför, herr talman, att i anslutning till det anförda yrka bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr Bärq, Johan: Herr talman! Såsom kammaren finner, föreligger det här till behandling motioner, vari endast hemställts, att riksdagen måtte besluta, att en riksskattenämnd, organiserad i huvudsaklig överensstämmelse med vad som i motionerna anförts, inrättas med uppgift att främja enhetlig-

Om inrättande av en riksskattenämnd. (Forts.)

het i taxeringen mellan de olika länen och taxeringsdistrikten samt att därutöver utöva en rådgivande och vägledande verksamhet för beskattningsmyndigheterna. Det är således en fråga av mycket mindre omfång än den, som var föremål för skrivelse till Kungl. Maj:t år 1941. Detta hindrar givetvis inte, att utskottet skulle ha kunnat utvidga yrkandet i enlighet med vad reservanterna ha önskat, men det är att observera, att redan när riksdagen år 1941 skrev till Kungl. Maj:t och hemställde, att Kungl. Maj:t skulle verkställa en skyndsamt utredning rörande möjlighet för skattskyldig att erhålla auktoritativa uttalanden av för ändamålet bildat organ rörande rätt till avdrag för värdeminskning o. s. v., uttrycktes ett visst tvivel om att det skulle vara möjligt att få till stånd ett organ med dessa befogenheter utan att man skulle komma i ohjälplig konflikt med gällande bestämmelser rörande våra skattedomstolars befogenhet.

Frågan behandlades sedermera av 1943 års riksdag, men då inskränkte sig riksdagen till att hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande av förslag om inrättande av en central nämnd med uppgift att verka för enhetlighet i taxeringen. Det är den senaste framställning i ämnet som riksdagen har gjort till Kungl. Maj:t. Skälet till att man då inte gick längre var att tveksamheten nog hade ökat, huruvida icke, såsom jag nyss sade, gällande bestämmelser rörande våra skattedomstolars befogenhet omöjliggjorde inrättande av en nämnd, som skulle kunna avgiva fullt bindande utlåtanden till ledning för taxeringsmyndigheterna och de skattskyldiga.

Herr Velander har erinrat om frågans tidigare behandling. Om herrarna vilja se efter i det korta betänkandet, skola ni finna, att även skatteberedningen i ett uttalande, som den har gjort i detta ärende, påvisat de besvärligheter, som skulle möta vid inrättande av ett organ, utrustat med befogenhet att göra för vederbörande bindande uttalanden. Skatteberedningen säger nämligen i sin promemoria av den 18 februari 1943: »Bindande uttalanden om skatteförfattningarnas tillämpning i speciella fall torde i princip böra avgivas av den skattedomstol, som utgjorde sista instans i vederbörande slag av ärenden. Förhandsuttalanden av mera allmän räckvidd vore väl endast fullt bindande, om de hade formen av en författning.»

Med detta för ögonen har nu utskottsmajoriteten icke velat gå längre än att fordra, att Kungl. Maj:t upptar denna fråga till förnyad behandling och att förslag framläggas, så att det blir något resultat av dessa riksdagens skrivelser till Kungl. Maj:t.

Om man skulle gå reservanternas väg, föreställer jag mig att det kan utmynna i det resultatet, att man konstaterar, att en nämnd, utrustad med, såsom jag förutsätter, den av reservanterna åsyftade befogenheten att avgiva bindande uttalanden, är oförenlig med de lagar som gälla för skattedomstolarna. Det har visserligen inte sagts i reservationen, att man önskar en nämnd med en sådan befogenhet som jag nyss nämnde, men jag föreställer mig att reservanterna hysa en sådan förhoppning, eftersom deras hemställan bygger på riksdagens framställning till Kungl. Maj:t av år 1941, som förutsätter att nämnden skall ha en dylik befogenhet. Det är emellertid också möjligt att utredningen ger vid handen, att man kan krängla sig fram så småningom och undvika en konflikt med skattedomstolarna.

Alldeles visst är dock att det kommer att dröja en tid, innan utredningen är färdig, och för utskottsmajoriteten har det stått klart — jag föreställer mig att också utskottsminoriteten delar den uppfattningen — att det är rätt angeläget att snarast möjligt ett organ tillskapas, som åtminstone fyller de uppgifter varom motionärerna hemställt. Jag tillåter mig säga, att jag finner

Om inrättande av en riksskattenämnd. (Forts.)

det så mycket mera angeläget, att detta sker snarast, som det finns skäl att anta, att om inte ett statligt organ inrättas, det är möjligt att man åstadkommer ett organ på privat väg, och det föreställer jag mig skulle kunna vara förenat med sådana vanskligheter, att det bör förekommas.

Utskottets hemställan nu är densamma som 1943, då frågan senast föranellede en riksdagsskrivelse. Utskottets hemställan ansluter således till de tankegångar, som uppburo 1943 års bevillningsutskotts ställningstagande i denna fråga. Jag föreställer mig, att om man vill uppnå ett resultat inom icke alltför avlägsen tid, är det klokt att följa utskottsmajoriteten och icke reservanternas.

Jag hade redan 1941 den uppfattningen, att det svårigen låter sig göra att åstadkomma ett organ, som skulle ha ungefärligen samma befogenheter som våra skattedomstolar och som skulle stå vid sidan av dessa. Det förefaller mig tvärtom troligt, att man får låta sig nöja med ett organ av den beskaffenhet, varom riksdagen uttalade sig 1943 och som även de nuvarande motionärerna avse. Ett sådant organ skulle otvivelaktigt ha en så pass viktig uppgift att fylla, att det är angeläget — jag understryker det ännu en gång — att det inrättas snarast. Det är möjligt att det kommer att visa sig, att ett sådant organ fyller sin uppgift, men skulle så inte vara fallet, står fältet öppet för ytterligare omprövning av frågan, huruvida man genom en omläggning av rättsförfarandet i beskattningsavseende eller på annat sätt kan åstadkomma ett organ, som fyller den uppgiften bättre än vad ett sådant organ, som utskottet för sin del nu förordar, skulle kunna göra.

Utskottet har emellertid inte direkt tillstyrkt motionerna, eftersom man så sent som 1943 skrev till Kungl. Maj:t i denna sak. Det har ansetts vara en tradition i utskottet att inte skriva om samma sak i onödan. Utskottet har därför inskränkt sig till att mycket allvarligt stryka under behovet av att åtgärder vidtagas i anslutning till innehållet i motionerna. Jag föreställer mig att även motionärerna kunna känna sig tillfreds med den ståndpunkt som utskottet har intagit.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets yrkande.

Herr Anderberg: Herr talman! De motioner om inrättande av en riksskattenämnd, varom vi här ha att diskutera, ha visserligen inte tillstyrkts av utskottet, såsom ordföranden i bevillningsutskottet nyss framhöll, men vi motionärer ha all anledning att vara tillfreds med utskottets motivering.

Det är ett mycket fylligt utskottsbetänkande med en klar redogörelse för vad som tidigare har förekommit i denna fråga, och det framgår därav, att man vid varje tillfälle, då frågan behandlats inom riksdagen eller av utredningar, har varit ense om att det föreligger ett behov av en dylik riksskattenämnd.

De olika meningarna ha egentligen endast rört sig om vilka befogenheter denna riksskattenämnd skall erhålla. Man har från utskottets sida gått på samma linje som vi motionärer. Man har inte vågat sig på att gå längre än att uttala, att det bör vara en rådgivande, ledande och övervakande nämnd. Varken motionärerna eller utskottsmajoriteten ha vågat att, såsom det föreslås i reservationen, giva nämnden befogenhet att göra förhandsuttalanden i beskattningsfrågor. Det är klart att detta vid många tillfällen även kan vara önskvärt, men vi ha inte vågat oss på det. Departementschefen har vid varje tillfälle ställt sig avvisande till detta, och vi ha efter diskussioner med praktiskt skattefolk inte heller vågat sträcka oss längre än till vad motionen innebär.

Det gäller här exempelvis naturaförmånens värdering, de grunder enligt vil-

Om inrättande av en riksskattenämnd. (Forts.)

ka avdrag skola medgivnas för resekostnader och kostnader för facklitteratur samt skattebefrielse för dödsbon, och dessa problem trodde man skulle kunna lösas vid de årliga landskamrerarmötena, men så har inte blivit fallet; man har inte nått vad 1943 års riksdag tänkte sig att man skulle nå, och de stora skiljaktigheterna länen emellan bestå ännu.

I motionen ha vi som exempel när det gäller värderingen av naturaförmåner nämnt den stora skillnad, som därvidlag föreligger mellan de olika länen, i det att exempelvis värderingen av fritt vivre för kvinnliga anställda år 1945 varierade mellan lägst 500 och högst 960 kronor inom en och samma dyrortsgrupp. Det är ju inte riktigt att det skall vara så stora skillnader, och en av anledningarna till att denna motion väcktes var att man ville försöka åstadkomma en jämn och rättvis taxering. I våra grannländer har man löst denna fråga på sätt som vi här ha föreslagit; man har både i Danmark och i Norge särskilda organ som verka för enhetlighet i taxeringen, och 1942 har även Finland slagit in på den bogen och inrättat ett centralt organ — det är en byrå i finansdepartementet. Vi hade tänkt oss, att det skulle kunna ordnas på samma sätt här men att det inte skulle vara fråga om någon permanent institution, utan att man på det sätt som anges i motionen skulle kunna ordna saken billigt men lika väl nå de resultat, som man önskar uppnå.

Remissinstanserna år 1943 voro i stort sett eniga om att en dylik nämnd skulle vara av behovet påkallad, men, som det tidigare har sagts här, upptogs ändå inte inrättandet av en sådan nämnd i det lagförslag, som då antogs. Vi ha väntat på att en nämnd av detta slag skulle inrättas, men då det inte har skett, ha vi från motionärernas sida velat göra en påstötning, och ehuru utskottsutlåtandet slutar med en hemställan att motionerna icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd, har utskottet, såsom dess ordförande har anfört, i sin motivering starkt understrukit, att det icke har velat göra någon ytterligare påstötning, eftersom riksdagen så sent som år 1943 i skrivelse till Kungl. Maj:t har anfört, att denna verksamhet snarast möjligt borde komma till stånd. Jag anser att den motivering, som utskottet här har anfört, innebär en stöt framåt för frågan, så att vi, som syssla med dessa saker, så snart som möjligt skola kunna få den nytta av denna riksskattenämnd, som vi vänta av densamma.

På vissa andra områden finnas redan statliga inrättningar med motsvarande uppgift som denna riksskattenämnd, och vi ha alltså prövat vad det gäller. Sålunda ha vi för någon tid sedan fått en uppbördsnämnd för skatten vid källan, och vi ha under kriget haft en central krigskonjunkturskattenämnd och en central omsättningsskattenämnd, vilka ha verkat i liknande syfte som den av oss föreslagna riksskattenämnden.

En annan sak, som har tillkommit under den sista tiden och som har ett visst sammanhang med denna fråga, är det förslag om ett centralt register över avgöranden i skattemål, som lundssekreteraren Olof Åkesson har ställt i ett betänkande med förslag till rationalisering i vissa hänseenden av länsstyrelsernas arbets sätt m. m. Det vore lämpligt, om detta centrala register skulle kunna ordnas i samband med den föreslagna riksskattenämnden. Man kunde ju inrätta en central expedition, där det upprättades ett register över rättsfall i skattemål och annat material av betydelse för taxeringsverksamheten. Detta förslag, som nu är ute på remiss, skulle enligt vår mening kunna sammankopplas med förslaget om en riksskattenämnd.

Som jag tidigare nämnde, äro vi från skattefolkets sida mycket tveksamma inför den utvidgning av riksskattenämndens arbetsuppgifter som reservanterna ha föreslagit, detta med hänsyn till den dualism som vi äro rädda för att en sådan utvidgning av arbetsuppgifterna skulle medföra. Vi anse att man

Om inrättande av en riksskattenämnd. (Forts.)

först bör pröva sig fram på den väg som särskilt bevillningsutskottets ordförande här har förordat och motiverat, och först därefter äro vi beredda att taga ställning till den av reservanternas föreslagna utvidgningen av arbetsuppgifterna.

Herr talman! Jag skall sålunda be att få föreslå bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Herr **Velander**: Herr talman! Det har förmodligen inte undgått kammarens uppmärksamhet att utskottets majoritet, reservanternas och motionärerna äro fullkomligt ense beträffande angelägenheten av att det så snart som möjligt inrättas en sådan nämnd eller ett sådant centralt organ med syfte att verka för enhetlighet i taxeringen, som riksdagen har diskuterat i olika sammanhang under de senaste åren; på den punkten råder det inga meningsskiljaktigheter.

Utskottets ordförande och den siste talaren utgingo båda ifrån att reservanternas hade en bestämd uppfattning i den frågan, huruvida de uttalanden i beskattningsspörsmål, som avgåvos av det därför ifrågasatta auktoritativa organet, skulle vara bindande eller inte bindande — de ärade talarna sade uttryckligen, att det var reservanternas mening att uttalandena skulle vara bindande. Jag vill understryka vad jag yttrade i mitt första anförande, att varken jag eller övriga reservanter ha någon bestämd mening om huruvida dessa uttalanden skola vara bindande eller inte; den frågan får enligt vår mening utredningen lämna svar på. Jag sade till och med det, att, även om det skulle visa sig, att denna nämnd inte kunde bemyndigas att avge för beskattningsdomstolarna bindande uttalanden, så skulle nämndens uttalanden likväl ha ett mycket stort värde, vilket då bottnade i den auktoritet, som detta organ måste förutsättas komma att representera.

Jag kan inte helt vitsorda de uttalanden som nyss gjordes här angående innebörden av 1943 års riksdags beslut, vilket var baserat på ett av bevillningsutskottet då avgivet betänkande. Det låg då så till — det framgår för resten av referatet på sidan 3 i utskottets nu avgivna betänkande — att departementschefen, ehuru han underströk angelägenheten av att ett särskilt organ inrättades med uppgift att genom en rådgivande, ledande och övervakande verksamhet verka för enhetlighet vid taxeringen, dock förklarade sig icke vara beredd att då framkomma med något förslag i det hänseendet. Riksdagen intog emellertid, liksom bevillningsutskottet, en helt annan ståndpunkt och gjorde gällande, att ett förslag om inrättande av en sådan nämnd borde föreläggas riksdagen snarast möjligt. Det är denna ståndpunkt reservanternas alltjämt hålla fast vid. Att reservanternas göra det, sammanhänger bland annat därmed, att, när departementschefen då talade om den rådgivande verksamheten, så omfattade denna även befogenhet att avge förhandsuttalanden i beskattningsfrågor bland annat på begäran av skattskyldig. Jag tänker mig att utskotts-majoriteten nu inte gärna kan vara av någon annan mening än den som departementschefen då gav uttryck åt. 1943 års bevillningsutskott ansåg i varje fall, såvitt jag förstår, att i denna rådgivande, ledande och övervakande verksamhet skulle ingå befogenhet att lämna uttalanden i beskattningsfrågor, ehuru det då inte var fråga om huruvida dessa uttalanden skulle vara bindande eller inte.

I motionerna säges det nu, att den avsedda riksskattenämnden skall vara vägledande och rådgivande men däremot inte kunna avge bindande förhandsuttalanden i beskattningsfrågor. Jag har tolkat motionerna på det sättet, att motionärerna mena, att det centrala organet mycket väl kan medges befogenhet att avge förhandsuttalanden i beskattningsfrågor, ehuru dessa uttalanden inte skola vara bindande. — Jag ser, att herr Ånderberg nickar bifall till denna min

Om inrättande av en riksskattenämnd. (Forts.)

tolkning, och då stämmer ju motionärernas åsikt väl överens med uttalandet i sista meningen av reservationen. Här är alltså frågan endast den, om man skall skjuta på avgörandet, huruvida det avsedda organet överhuvud taget skall avge uttalanden i beskattningsfrågor eller inte. Som jag tidigare anför, har departementschefen så sent som vid 1945 års riksdag åberopat, att det ansetts att frågan om ett organ med befogenhet att »göra för alla parter bindande förhandsuttalanden» borde lösas i sammanhang med frågan om ett organ med uppgift att verka för likformighet vid taxeringen. Jag tycker därför att det icke föreligger någon anledning för riksdagen att nu abstrahera från sina tidigare uttalanden och säga, att åt det avsedda organet inte behöver inrymmas befogenhet att överhuvud taget avge uttalanden i beskattningsfrågor.

Herr Bärq, Johan: Herr talman! Jag har ju inte haft annat att utgå ifrån när det gäller att sluta sig till vad reservanterna mena än vad som är skrivet i reservationen, och jag ber om ursäkt, om jag missförstår innebörden i denna, men någon skuld till detta eventuella missförstånd måste nog reservanterna själva påtaga sig. Är det så, att reservanterna inte avse att få till stånd ett centralt organ, vilket skall kunna avge uttalanden som äro fullt bindande för alla parter, då är det nog inte så stor skillnad mellan vad utskottet menar och vad reservanterna mena. Reservationen slutar ju med följande ord: »Utskottet förutsätter härjämte, att Kungl. Maj:t i samband därmed slutför den av 1941 års riksdag begärda utredningen angående inrättande av ett centralt organ med uppgift bl. a. att meddela förhandsuttalanden i beskattningsfrågor och jämväl i detta ämne för riksdagen framlägger det förslag, vartill utredningen må föranleda.» Vad var det då 1941 års riksdag önskade? Jo, det var att få till stånd ett organ med sådan befogenhet, »att dess på förhand gjorda uttalanden bliva fullt bindande för alla parter», och jag trodde då, att eftersom reservanterna erinrade om utredningen av denna fråga, skulle de också ha den mening, som 1941 års åberopade riksdagsbeslut innebar.

Jag vill än en gång säga, att är det bara fråga om att få ett organ som väsentligen verkar för likformighet och ger råd och även kan göra förhandsuttalanden om än icke bindande, så är jag alldeles övertygad om att den utredning, som vi vänta att Kungl. Maj:t snarligen skall låta verkställa, kommer att omfatta alla de spörsmål, som åsyftas såväl av utskottet som av reservanterna — förutsatt att reservanternas uttalande har den mindre vittgående innebörd, som jag av herr Velanders senaste yttrande tyckte mig finna att det har.

Herr Anderberg: Herr talman! Någon meningsskiljaktighet föreligger ju inte beträffande själva huvudfrågan, som gäller inrättande av detta centrala organ — vi tvista endast om befogenheterna för denna nu föreslagna riksskattenämnd. Herr Velander sade emellertid nu att han inte tänkte sig att dessa förhandsuttalanden skulle vara bindande. Vi ha ju tänkt oss att man skulle kunna begagna sig av vissa prejudikat och att man därvid skulle kunna utnyttja det centralregister, som vi hoppas skall kunna ordnas och bli till gagn för taxeringsverksamheten.

Men det som gör oss betänksamma mot att gå med på reservanternas förslag — såsom jag har uppfattat detsamma i varje fall — är att uttalandena skola vara bindande, eftersom det eljest icke skulle vara stort värde med dem; om uttalandena skola vara bindande, så kunna de komma i strid med de sedermera dömande instansernas uppfattning. Därför ställa vi motionärer oss avvaktande och äro till freds med utskottets uttalanden om hur denna riksskattenämnd skall organiseras.

Om inrättande av en riksskattenämnd. (Forts.)

Herr **Velander**: Herr talman! 1941 års ståndpunktstagande från bevillningsutskottets och riksdagens sida, sådant det finns refererat på s. 1 i utskottets betänkande, innebar ett förordande av utredning om tillskapande av ett auktoritativt organ, som skulle äga avge bindande förhandsuttalanden angående tillämpningen av skatteförfattningarna. »Skulle det visa sig», heter det vidare, »att en lösning efter denna riktlinje ej kunde ske, vore det av icke ringa värde, om man åtminstone kunde tillskapa ett särskilt organ med befogenhet att lämna taxeringsmyndigheterna vägledning beträffande avskrivningsfrågor och andra skattefrågor av mera allmänt intresse». Jag utgår ifrån att den utredning, som man då tänkte sig, inte uteslöt möjligheten att man till sist nödgades inskränka sig till att det avsedda organet visserligen tillerkändes befogenhet att lämna förhandsuttalanden i beskattningsfrågor, dock icke bindande sådana.

När reservanterna nu i sin reservation åberopa 1941 års riksdags begäran om utredning, så får detta inte ges annan eller vidare innebörd än när utskottet i sitt yttrande åberopar samma riksdagsbeslut, och reservationen slutar ju endast med ett uttalande om att man önskar få den begärda utredningen slutförd. Jag har tidigare här i kammaren och även inom utskottet yttrat, att utredningen får ge besked om huruvida det ifrågasatta organets uttalanden kunna förlänas bindande giltighet eller inte; det kan inte riksdagen eller bevillningsutskottet säga på förhand. Nu har konstaterats att mitt uttolkande av motionerna på den förevarande punkten var riktigt, nämligen att även motionärerna räknade med att detta organ skall förlänas befogenhet att lämna förhandsbesked i beskattningsfrågor, ehuru motionärerna förutsätta att dessa inte gärna kunna bli bindande. Följaktligen tillgodoses motionärernas önsningar i minst lika hög grad av reservanterna som av utskottsmajoriteten. Reservanterna syfta inte till någonting annat än att få ett avgörande till stånd i denna fråga, som har varit aktuell sedan år 1941 och som departementschefen så sent som förra året lovade taga upp till slutlig prövning och avgörande. Jag vill inte vara med om att denna slutliga prövning och detta avgörande skola föras åt sidan med utgångspunkt från de nu väckta motionerna, med vilkas syfte jag för min del på det livligaste sympatiserar.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr **Ericson, Frans**: Herr talman! Herr Velander förfäktar ju den uppfattningen, att vi icke böra glömma vad vi begärde år 1941, och i anledning därav ha vi också påpekat i utlåtandet — det står på s. 7 — att riksdagen dels år 1941 och dels så sent som år 1943 har skrivit till Kungl. Maj:t och anhållit om en utredning i denna fråga.

Jag fick den uppfattningen vid behandlingen av detta ärende inom avdelningen, att skillnaden mellan herr Velanders uppfattning och avdelningens uppfattning inte var så synnerligen stor, detta så mycket mera som någon överläggning inte kom till stånd, huruvida vi skulle yttra oss utöver motionens ram. Såsom också nämnes på s. 7 i utlåtandet, var det år 1945 en interpellationsdebatt i kammaren, där finansministern framhöll de svårigheter som äro förbundna med inrättandet av ett organ med befogenhet att göra bindande förhandsuttalanden i beskattningshänseende, och eftersom den frågan inte närmare diskuterades, så kan man ju förstå att utskottet icke har velat trycka mera på just den saken, utan bara omnämna den och följlaktligen blott hålla sig till den motion, som förelåg till behandling.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrå-

Om inrättande av en riksskattenämnd. (Forts.)

gavarande betänkandet hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som förordats i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 56, i anledning av väckt motion om ändrade pensionsbestämmelser för vissa häradskrivare, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 50, i anledning av väckta motioner om utredning angående ändring av gällande bestämmelser om försäljning av kyrklig jord.

Ang. försäljningen av kyrklig jord.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom andra kammaren väckta motioner, nr 270 av herr *Jacobson* i Vilhelmina och nr 351 av herr *Johansson* i Torp m. fl.

I motionen II: 270 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en skyndsam utredning av nu gällande förfarande vid försäljning av ekklesiastik jord i syfte att åstadkomma en bättre överensstämmelse mellan denna och de av statsmakterna uppdragna riktlinjerna för bostadspolitik.

I motionen II: 351 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om vidgad rätt till försäljning av kyrklig jord samt framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, II: 270 och II: 351, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om översyn av gällande bestämmelser om försäljning av kyrklig jord under beaktande av vad utskottet i utlåtandet anført samt framläggande för riksdagen av de förslag, som därav kunde föranledas.

Reservation hade avgivits av herrar *Karl Emil Johanson*, *Westman*, *Löthner*, *Werner* och *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan,

A) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av bestämmelserna om förfarandet vid försäljning av kyrklig jord i syfte att åstadkomma en rationellare och snabbare handläggning samt

B) att motionen II: 270, i den mån den icke blivit besvarad genom utskottets hemställan under A), ävensom motionen II: 351 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Löthner**: Herr talman! Såsom en av reservanterna inom första lagutskottet skall jag be att med några ord närmare få belysa min ståndpunkt i denna fråga — eller rättare sagt dessa frågor; det är nämligen två frågor som nu äro föremål för kammarens behandling. Den första frågan gäller utredning angående förfaringssättet vid försäljning av kyrklig jord, och den andra frågan gäller utredning angående skyldigheten att avstå kyrklig jord, vare sig det gäller bostadsändamål eller jordbruksändamål, samt prissättningen på den avstyckade jorden.

Vad den första frågan beträffar, alltså frågan om själva förfaringssättet, föreligger det inga meningsskiljaktigheter inom utskottet. Vi äro alla inom

Ang. försäljningen av kyrklig jord. (Forts.)

utskottet ense om att det nuvarande förfarings sättet är behäftat med vissa brister, som framför allt förorsaka en onödigt lång omgång vid behandlingen av dessa försäljningsärenden, vilket ofta är till nackdel för vederbörande intressenter, och vi ha givit uttryck åt den uppfattningen, att förfarings sättet bör kunna förenklas utan att därvid någon rättsägares intresse lider skada.

Vad däremot beträffar den andra frågan, vill jag erinra om att riksdagen så sent som år 1944 på hemställan av första lagutskottet avslag en motion av precis enahanda innehåll som den föreliggande motionen nr 270, och det skedde i denna kammare utan någon som helst debatt. Lagutskottet åberopade då såsom huvudsakligt skäl för sitt ståndpunktstagande, att den kyrkliga jorden var en tillgång, avsedd för vissa ändamål, varför man inte kunde avstå denna jord till annat pris än dess fulla värde.

Man frågar sig då, av vilken anledning lagutskottet nu ändrat åsikt. Lagutskottet åberopar såsom främsta skäl en skrivelse från byggnadslånebyrån, däri byrån framhåller, att de kyrkliga försäljningsmyndigheterna äro besvärliga att komma till rätta med. De hålla för höga priser och vilja inte sälja till det pris, som byggnadslånebyrån anser skäligt. Som stöd för sin åsikt har byggnadslånebyrån åberopat en del fall. Jag känner själv till några av dessa, då de härröra från min egen hemstad och jag själv varit part i målet. Jag skall emellertid inte närmare gå in på detaljerna, fastän det kan vara nog så belysande, utan jag skall se saken principiellt i sammanhang med det andra skälet, som lagutskottet åberopar till stöd för sin ändrade ståndpunkt.

Utskottet erinrar om att riksdagen tidigare i år vid behandlingen av en kungl. proposition rörande försäljning av viss kronojord bemyndigat Kungl. Maj:t att göra avsteg från den hittills gängse kutymen att vid försäljning av kronojord ur rent affärsmässig synpunkt betinga sig högsta möjliga pris, detta för att få till stånd en samordning mellan prissättningen vid de statliga försäljningarna och de av byggnadslånebyrån tillämpade tomtpriserna, när det gäller att bestämma lånevärdet på fastigheten. Utskottet förmenar, att man vid försäljning av kyrklig jord skulle kunna tänka sig ett förfarings sätt som sammanfaller med det av riksdagen tidigare rekommenderade. Hur detta skall gå till, säger inte utskottet, och det kanske heller inte är så lätt att säga. Det blir väl den blivande utredningens sak att närmare klargöra. Men man får väl tänka sig att bakom detta uttalande från utskottets sida ligger tanken, att Kungl. Maj:t på ett eller annat sätt skulle kunna tvinga vederbörande försäljningsorgan att överlåta kyrklig jord till det av byggnadslånebyrån fixerade priset. Jag är fullt på det klara med bostadspolitikens stora betydelse i det moderna samhället, men jag kan inte vara med om att gynna denna politik på bekostnad av de intressen, som kyrkan är satt att bevaka och vilka intressen, även om de inte äro i materiellt hänseende lika påtagligt nyttobetonade som andra intressen, likväl ha sin stora reala betydelse i ett kultursamhälle som vårt.

Det ligger också enligt min mening ett hot mot den kyrkliga kommunala självstyrelsen i det förslag, som här väckts. Det är visserligen sant, att frågan närmast gäller, huruvida en utredning skall igångsättas, och man anser kanske, att vi borde kunna vara med om en dylik. För min del kan jag det emellertid inte, då jag ser avsikten som ligger bakom.

Vad till sist beträffar frågan om avstående av kyrklig jord till bostadsändamål, säger utskottet liksom reservanterna, att de nu gällande bestämmelserna i försäljningslagen torde vara så avfattade, att de skulle kunna tillfredsställa motionärernas krav. Utskottet säger emellertid, att fall kunna tänkas förekomma, som motivera någon uppmjukning av bestämmelserna, varför majoritetens inom utskottet förordar en utredning avseende en översyn av försäljnings-

Ang. försäljningen av kyrklig jord. (Forts.)

lagens bestämmelser. Vi reservanter kunna inte finna, att dessa tänkbara fall utgöra ett tillräckligt skäl för en översyn av bestämmelserna, utan hemställa om avslag på förslaget om en utredning i frågan.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Wagnsson: Herr talman! Den föregående ärade talaren har i sitt anförande klarlagt, vari skillnaden mellan reservanternas och utskottsmajoritetens ståndpunkt består. Jag kan därför fatta mig kort och nöja mig med att hänvisa till det referat han därvidlag lämnat.

Utskottsmajoriteten och reservanterna äro eniga om nödvändigheten av en rationellare och snabbare handläggning av de kyrkliga försäljningsärendena, men meningarna gå isär, när man kommer in på frågan om en översyn av de kyrkliga organens försäljningspolitik i syfte att skapa en bättre överensstämmelse mellan denna och de av statsmakterna uppdragna riktlinjerna för bostadspolitik. Den skillnad som föreligger mellan den försäljningspolitik, som föres av rent statliga myndigheter, och den försäljningspolitik, som föres av kyrkliga myndigheter, är, såsom utskottet framhållit, lätt iakttagbar. Statsmakterna ha för att främja bostadsverksamheten sökt hålla tomtpriserna nere så mycket som möjligt och i detta syfte såsom villkor för sin medverkan i fråga om finansieringen av bostadsbyggnadsverksamheten uppställt kravet, att tomtmarken i regel inte får betinga ett högre pris än det som gällde år 1935. I den kyrkliga försäljningslagen finns bestämmelsen, att kyrklig jord inte får försälas, om det medför olägenhet för det allmänna eller vederlaget inte motsvarar jordens värde enligt i orten gängse skäligt pris.

När utskottet år 1944, såsom herr Löthner här framhållit, avstyrkte en motion, i vilken begäres en ändring i gällande grunder för denna försäljningspolitik, skedde det bland annat — och på den punkten kanske herr Löthners referat brister något — med hänsyn till att utskottet fann gällande bestämmelser »icke utsluta en sådan prissättning, som enligt statsmakternas samstämmiga beslut bör anses utgöra en nödvändig betingelse för en sund bostadspolitik». Härefter tillade utskottet: »De kyrkliga försäljningsorganen böra icke föra en sådan tomtpolitik att de bidra till att skruva upp bostadspriserna.» Inom första lagutskottet hade vi den uppfattningen, att man efter detta bestämda uttalande från utskottets sida kunde förvänta en moderation i fråga om bestämmandet av tomtpriserna, som gjorde det onödigt med någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida.

Nu har emellertid byggnadslånebyrån i en skrivelse till Kungl. Maj:t framhållit, att »enligt byråns erfarenhet kyrkliga myndigheter vid försäljning och värdering av mark tillämpa principer, vilka icke stå i överensstämmelse med statsmakternas intresse av att underlätta bostadsproduktionen och förhindra stegring av hyresnivån». Det är dessa nya omständigheter som tillkommit och som gjort att utskottet funnit det vara fullt i överensstämmelse med sin tidigare ståndpunkt att nu påyrka en utredning.

Utskottet har nu liksom år 1944 den meningen, att samma principer böra tillämpas vid försäljning av kyrklig jord och vid försäljning av annan kronojord. Det är av så mycket större betydelse, som den kyrkliga jorden till följd av sin centrala belägenhet erbjuder gynnsamma betingelser för bostadsbyggande.

I detta sammanhang vill jag erinra om en annan sak, som av utskottet understrukits och som man inte, såsom jag ser det, kan förbise. Utskottet har diskuterat möjligheten av att utvidga tomträttsinstitutets tillämpning beträffande den kyrkliga jorden. Praktiskt taget har tomträttsinstitutet vad den kyrkliga jorden beträffar inte kommit till användning tidigare. Det beror kanske främst

Ang. försäljningen av kyrklig jord. (Forts.)

på, såsom utskottet säger, att tomträttsinstitutet visat sig vara av en ganska ofullkomlig rättslig konstruktion. Jag vill här erinra om att fjolårets riksdag på hemställan av första lagutskottet begärde en utredning för att råda bot på dessa missförhållanden och att Kungl. Maj:t vidarebefordrat denna begäran till lagberedningen för att tagas i beaktande vid dess arbete med en revision av jordabalken. Det synes nu emellertid önskvärt att vid den förordade utredningen ett samråd äger rum med lagberedningen i fråga om tomträttsinstitutets användning beträffande den kyrkliga jorden.

Jag kan, herr talman, inte förstå, att det råder någon principiell olikhet mellan utskottets ståndpunkt i år och utskottets ståndpunkt 1944. Utskottet har räknat med att gällande lagstiftning skulle skapa förutsättningar för en social syn på försäljningspolitiken med avseende på den kyrkliga jorden. Då vi emellertid funnit, att myndigheter såsom byggnadslånebyrån anse nuvarande bestämmelser lägga hinder i vägen härför, ha vi önskat få ärendet klarlagt, så att riksdagen senare skall kunna ta ställning till denna viktiga fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herrar *Schlyter* och *Krügel*.

Herr Löthner: Herr talman! Jag skall med anledning av vad herr Wagnson nämnde i fråga om byggnadslånebyråns skrivelse, däri byrån påtalat de kyrkliga försäljningsmyndigheternas höga tomtpriser, be att få säga, att det enda fall som, såvitt jag erinrar mig, omnämnes i denna skrivelse är det s. k. jönköpingsfallet. Församlingen hade i detta fall till enskild person sålt en tomt inom ett visst kvarter till ett pris av 25 kronor per kvadratmeter, ett pris som för övrigt fastställdes av boställsnämnden på sin tid — det var år 1939. En tid därefter ville H.S.B. i Jönköping köpa de återstående tomterna i samma kvarter, och man var från H.S.B:s sida villig att betala samma pris som boställsnämnden hade satt. När ärendet så småningom kom till byggnadslånebyrån, förklarade denna emellertid, att den ansåg priset vara för högt, och slutet blev, att Kungl. Maj:t ålade församlingen att sälja till det lägre pris, som byggnadslånebyrån och kammarkollegiet hade föreslagit, nämligen 15 kronor per kvadratmeter. Nu hör till saken, att den först sålda tomten bebyggdes huvudsakligen av den enskilda köparen. Hyrorna fastställdes av stadens hyresnämnd, varför det inte bör vara några oskäligen hyror. Huset bär sig, efter vad köparen påstår, och han lär till och med ha sålt huset med förtjänst.

Herr Linnér: Herr talman! Det förslag, som utskottsmajoriteten framlagt, innefattar ju en utredning, som är bunden vid de direktiv lagutskottet anger i sin motivering. När man läser denna motivering, kommer man till den bestämda uppfattningen, att dessa direktiv innebära ett brytande av den hittillsvarande lagstiftningen angående försäljning av kyrklig jord.

Denna lagstiftning har hittills tjänat två syften. Dels utgör den kyrkliga jorden en lönetillgång för församlingen, dels skall denna tillgång bibehållas vid sitt fulla värde även i händelse av en försäljning av den kyrkliga jorden. En sådan försäljning kan äga rum enligt expropriationslagen eller enligt den särskilda kyrkliga försäljningslagen. Om den äger rum enligt expropriationslagen, råder ingen tvekan rörande ersättningsbeloppets storlek. Ersättningen skall utmätas efter fulla värdet. Äger den återigen rum i enlighet med den kyrkliga försäljningslagens bestämmelser, skall försäljning ske till det i orten gängse skäligen priset, vilket hela tiden alltifrån lagens tillkomst ansetts innebära det fulla värdet. Det är också att märka, att när den allmänna expropriationslagen medger expropriationsrätt för en kommun för att tillgodose bättre

Ang. försäljningen av kyrklig jord. (Forts.)

och tryggare bostadsförhållanden, stadgas inte något undantag beträffande ersättningsgrunden, utan även i detta fall skall ersättningen utmätas efter fulla värdet. Således har man hittills ansett att församlingens rätt till lönetillgångar skall tryggas genom att församlingen skall få ersättning till fulla värdet, även då avhändelse av jord sker. Motsvarande regler gälla i det fall att kyrklig jord upplåtes på annat sätt än genom försäljning, exempelvis genom någon form av nyttjanderätt eller servitutsrätt. Även i detta fall har lagen en föreskrift som säger, att ersättningen skall uppgå till det fulla värdet av tomten.

Lagutskottets förord innebär nu ett klart brytande av dessa principer. I några enstaka fall har det tydligen uppstått, jag vill inte säga en intressekonflikt, ty det tror jag skulle vara att i mycket hög grad överdriva, men dock en viss meningsdivergens om det försäljningsbelopp, som lämpligen bör utmätas med hänsyn tagen till den lokala eller den statliga bostadspolitiken, å ena sidan, och detta kyrkliga intresse att få lönetillgången tryggad för framtiden, å andra sidan.

I denna konflikt har lagutskottet utan vidare intagit en bestämd ståndpunkt genom att i sin motivering förbinda utredningen med direktiv, som innebära att värdena skola utmätas efter andra än de hittillsvarande grunderna. För min del tror jag att detta ståndpunktstagande från utskottets sida är något förhastat. Den kyrkliga jorden har säkerligen såsom prästlönetillgång så pass stor betydelse, att det krävs en mycket noggrann och ingående undersökning för att man skall kunna våga sig på att modifiera de hittills gällande grunderna för bestämmande av ersättningsbeloppen.

Reservanterna ha i denna fråga ansett, att man bäst främjar de kyrkliga intressena och församlingarnas rätt genom att här inta en försiktigare hållning än den utskottet intagit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Heüman: Herr talman! Det förhållandet, att kyrkans tomtprispolitik står i direkt strid mot statens intresse att hålla byggnadskostnaderna och därmed bostadskostnaderna nere på en låg nivå, kan ju inte vara tillfredsställande. Jag skulle vilja säga, att det fall i Jönköping, som herr Löthner här omnämnde och som jag också haft tillfälle att taga del av, ger mig den allra största anledning att ansluta mig till utskottets hemställan i förevarande ärende.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Johanson, Karl Emil: Herr talman! Det synes visserligen i många fall ej nu kunna avgöras, hur församlingarnas äganderätt till den kyrkliga jorden uppkommit. Vare sig jord till prästgård avsatts vid skifte av gemensam mark, förvärvats genom köp eller erhållits såsom gåva eller genom donation, är det väl numera allmänt erkänt, att den ecklesiastika boställsjorden är församlingarnas egendom, avsedd att användas för kyrkliga ändamål, huvudsakligen prästerskapets avlöning. Under de senare åren har också alltmer uppmärksamhets behovet av att söka bevara denna kyrkliga egendoms realvärde, så att man inte förvandlar den i kapital, vilket — på grund av fallande penningvärde — kan bli nära nog värdelöst.

Där den kyrkliga jorden ligger i eller intill mera centrala platser — prästgårdarna förlades ju i allmänhet centralt — måste den tagas i anspråk för stadsplaneringar och byggnadstomter. Det är uppenbart, att egenskapen av kyrklig jord ej får utgöra något hinder för utvecklingen. Såväl reservanterna som utskottsmajoriteten äro ju också eniga därutinnan, att man bör söka åstadkomma en mera rationell och snabb handläggning av dessa ärenden, vilka kan-

Ang. försäljningen av kyrklig jord. (Forts.)

ske i vissa fall ha varit litet besvärliga. Vad som däremot inger stora betänkligheter är motionärens av utskottsmajoriteten tillstyrkta förslag, att tomtmark skall tillhandahållas till priser, som i regel inte överstiga 1935 års nivå. Med nuvarande penningvärde innebär detta, så vitt jag kan se, att man vill, att den kyrkliga jorden skall användas såsom ett subventionsobjekt för att åstadkomma billiga byggnadskostnader och låga hyror. Det är detta reservanternas anse att man inte bör inlåta sig på.

I den kyrkliga försäljningslagen utsäges, att vederlag skall motsvara jordens värde enligt i orten gängse pris. Ett avsteg från denna bestämmelse skulle medföra, att den kyrkliga jorden användes såsom ett subventionsobjekt till förbilligande av bostadskostnaderna. Utskottsmajoriteten hänvisar till att riksdagen i år gett Kungl. Maj:t bemyndigande att vid försäljning av fastigheter för bostadsändamål göra avsteg från den gällande allmänna regeln vid försäljning av *kronojord*, där det heter att priserna skola ur affärssynpunkt vara så fördelaktiga för staten som möjligt. I anslutning härtill anför utskottet, att samma principer böra tillämpas vid försäljning av kyrklig jord. Att, såsom motionären och utskottets majoritet förordar, tillämpa samma princip vid försäljning av kyrklig jord innebär enligt min uppfattning att kyrkofonden berövas en viss del av sin rättmätiga egendom. Om statens subvention till bostadsbyggandet utgår i form av kontanter eller billiga tomter, gör väl i stort sett detsamma — det ena såväl som det andra är ju allmän egendom — men att taga den kyrkliga jorden i anspråk på samma sätt måste strida mot allmänna rättsbegrepp, och det förefaller mig, som om riksdagen inte bör slå in på sådana vägar.

Under de senare åren har man också alltmera insett behovet av att söka bevara de kyrkliga tillgångarnas värdebeständighet. De kontanta s. k. pastoratsfonderna, som uppkomma vid jordförsäljningarna, minska lätt i realvärde. Låga räntor och fallande penningvärde medföra, att fonderna ej på samma sätt som tidigare kunna fylla sitt ändamål. Detta har riksdagen också tidigare beaktat och visat sitt intresse för kyrkofondernas bevarande.

På förslag av 1941 års kyrkomöte genomfördes vid 1942 års riksdag bestämmelser, som underlätta för församlingar, pastorat och stiftsnämnder att för sådana fondmedel inköpa jordbruks- och skogsfastigheter och på så sätt placera fondmedlen i värdebeständiga objekt. Såsom här har påpekats, har riksdagen även vid andra tillfällen beaktat behovet av att bevara kyrkofondernas realvärde. Då riksdagen år 1944 behandlade en motion med samma syfte som den nu föreliggande, avslogs denna på första lagutskottets hemställan av båda kamrarna. Intet nytt har sedan dess tillkommit, utan motionärens skäl är alltjämt detsamma: att skaffa tomtmark åt samhällen och enskilda till priser, som understiga markens verkliga värde. Detta är naturligtvis önskvärt för vederbörande köpare, vare sig det gäller städer, samhällen eller enskilda, men det bör ej ske på bekostnad av de kyrkliga intressena.

Vad angår frågan om en snabbare och mer rationell handläggning av försäljningsärendena instämma reservanternas däremot — såsom jag förut framhållit — med utskottet och tillstyrka en översyn av gällande bestämmelser. 1939 års lag medförde nog en viss förenkling, men mera synes kunna göras i den vägen.

Beträffande vidgad rätt till försäljning av ekklesiastisk jord synas de skäl, som anföras i motionen nr 351 i andra kammaren, ej vara tillräckliga för att motivera en begäran om utredning.

Huvudfrågan är prissättningen på den kyrkliga jorden vid upplåtelse till tomter för bostadsändamål. Såsom framgår av vad jag yttrat, anser jag, herr talman, att denna värdering bör ske fullt objektivt efter nu gällande regler

Ang. försäljningen av kyrklig jord. (Forts.)

och ej innebära någon öppen eller förstucken subvention från kyrkans egendom. Fordrar byggnadslånebyrån annan prissättning, bör staten eller vederbörande samhälle betala mellanskillnaden.

På de anförda skälen får jag, herr talman, yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Gustavson* och *Arrhén*.

Herr **Schlyter**: Herr talman! Med anledning av vad den siste ärade talaren anförde angående uppkomsten av kyrklig jord och äganderätten till densamma, skall jag be att få hänvisa till utskottets uttalande på s. 10. Det heter där: »Försäljningslagen tager icke ställning till den komplicerade frågan om äganderätten till kyrklig jord. Lagens bestämmelser äro enbart av förvaltningsrättslig natur. Därest den lokala kyrkliga menigheten under påstående om äganderätt motsätter sig försäljning av kyrklig jord torde därför en försäljning icke kunna komma till stånd om det visar sig att påståendet har fog för sig.»

I övrigt ber jag, herr talman, att få uttala den meningen, att vad de talare som yrka bifall till reservationen här sagt synes mig snarast peka på behovet av en utredning i saken.

Herr *Linnér* gjorde gällande, att utskottet givit så bestämda direktiv för en utredning, att det var olämpligt att biträda utredningskravet. I detta avseende vill jag upplysa om att vi i utskottet lagt ned all möda på att inte ge några bestämda direktiv. Vi ströko i ett förslag till utskottsutlåtande sådana satsar som kunde anses i onödan binda utredningen.

Jag förmenar därför, herr talman, med åberopande av vad här förut anförts av herr *Wagnsson* och herr *Heüman*, att goda skäl föreligga för utskottets begäran om en utredning, och förenar mig för den skull med dem i yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Löthner* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom appresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Löthner* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ang. försäljningen av kyrklig jord. (Forts.)

Ja — 77;

Nej — 35.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av väckt motion angående viss ändring av 1 § lagen om behandling av alkoholister; och

nr 41, i anledning av väckta motioner om obligatoriskt införande av byggnadsnämnd i alla kommuner m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 220, i anledning av väckta motioner om vissa förändringar i gällande bestämmelser för befordringar inom krigsmakten;

nr 221, i anledning av väckt motion angående ordnande av permanenta lokaler för arméns motorskola; samt

nr 229, i anledning av väckta motioner om inrättande av ett sjukhus för medicinsk vård av alkoholister och forskning på alkoholsjukdomens område.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 42, i anledning av väckta motioner om särskilda bestämmelser angående taxering av inkomst från stormfälld skog;

nr 43, i anledning av väckta motioner angående sambandet mellan socialpolitik och beskattning;

nr 44, i anledning av väckta motioner om borttagande av omsättningsskatten å vissa livsmedel;

nr 45, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i förordningen om allmän omsättningsskatt;

nr 46, i anledning av väckta motioner angående borttagande av omsättningsskatt vid försäljning av traktorer; samt

nr 47, i anledning av väckt motion om borttagande av omsättningsskatten på grammofonskivor för språkundervisning.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner dels om utredning och förslag angående en teknisk och ekonomisk kontroll över den industriella produktionen, dels ock om utredning angående en effektiv statlig kvalitetskontroll på saluförda varor.

I en inom första kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 248, hade herr *Branting* m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en förutsättningslös utredning beträffande förekomsten inom industrien av sådana förfaringsätt, som utan berättigande skäl förkortade brukbarhetstiden för allmänt förekommande nyttigheter, liksom också förekomsten av underlåtenhet att taga i bruk kända tillverkningsmetoder eller uppfinningar av uppenbar betydelse för varuförsörjningen samt

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)
att härefter framlägga de förslag till en teknisk och ekonomisk kontroll över den industriella produktionen, vartill utredningen kunde föranleda.

Inom andra kammaren hade av herr Malmborg i Stockholm m. fl. väckts en med förenämnda motion likalydande motion, nr 381.

Härjämte hade i en likaledes inom andra kammaren väckt motion, nr 134, herr Jansson i Örebro m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning för genomförande av en effektiv, statlig kvalitetskontroll omfattande inom landet tillverkade samt också från utlandet importerade och på den svenska marknaden saluförda varor.

Motionerna II: 134 och II: 381 hade av andra kammaren hänvisats till dess andra tillfälliga utskott, som i sitt utlåtande nr 16 på återopade grunder hemställt, att andra kammaren för sin del måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning för genomförande av en effektiv kvalitetskontroll av på den svenska marknaden saluförda viktigare varor samt hur resultaten av dylik kontroll skulle bringas till konsumenternas kännedom.

Andra kammaren hade bifallit denna utskottets hemställan.

Sedan andra kammaren genom utdrag av kammarens protokoll den 5 juni 1946, nr 467, delgivit första kammaren detta sitt beslut, hade sistnämnda kammare hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott, som i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att första kammaren måtte, med biträdande av andra kammarens berörda beslut, för sin del besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning för genomförande av en effektiv kvalitetskontroll av på den svenska marknaden saluförda viktigare varor samt hur resultaten av dylik kontroll skulle bringas till konsumenternas kännedom.

Reservation hade anmälts av herrar *Ekströmer* och *Albertsson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att ifrågavarande motioner icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Ekströmer: Herr talman! Utskottsutlåtandet är i huvudsak föranlett av en motion här i kammaren, nr 248, av herr Branting m. fl. Denna motion synes mig ha fått en sådan formulering, att densamma för riksdagens anseendes skull bort begravas i stillhet. Motionärerna ha tagit till utgångspunkt för sina hypoteser en i svensk press synlig recension av en uppsats i en amerikansk tidning, avseende eventuella missförhållanden i *Amerika*, och efter denna högst okontrollerade källa ha de utan vidare framkastat de mest infama beskyllningar mot *svenskt* näringsliv och mot vår industri i synnerhet.

För att styrka sina påståenden använder man sådana källor som »från affärsinitierade eller tekniskt sakkunniga personer», »man är medveten om — dock utan säkra belägg» o. s. v. och garderar sig mot eventuell motbevisning genom att man säger, att »det är oundvikligt att begå misstag» och att »bestridanden eller bortförklaringar från de enskilda företagen» äro att förvänta. Allt detta är ju typiska ingredienser i vad man kan kalla rent ovederhäftigt skvaller.

Motionärernas grundtema är, att en allmän kvalitetsförsämring av svenska varor på senare tiden ägt rum och att denna kvalitetsförsämring är uttryck för en medveten strävan från industriellt håll att förkorta varornas livslängd i avsikt att erhålla hastigare omsättning på dem och därmed ökad marknad och stegrad handelsvinst. Jag må säga, att detta är allvarliga beskyllningar. Vore de riktade mot en enskild man, skulle man väl nästan kunna rubricera dem såsom ärekränkande.

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)

Såsom exempel framdraga motionärerna förhållandena inom olika branscher, såsom deras sagesmän utmåla dem. Jag skall ej trötta kammaren med att gå igenom hela registret. Men jag ber att få till granskning upptaga några uttalanden för att visa ovederhäftigheten i motionärernas kategoriska påståenden.

Man börjar med textilbranschen och påstår, att textilvaror numera medvetet inte göras på långt när så slitstarka som förr. Man efterlyser de gamla tjocka, starka tygerna, som »räckte livet ut».

Med anledning av dessa grava anmärkningar gjorde utskottet verkligen en resa till Norrköping och besökte där ett av våra förnämsta företag inom textilbranschen, och jag må ju säga, att motionärernas påståenden kommo grundligt på skam. Ty en så gedigen, rent vetenskapligt noggrann kontroll över tillverkningen, som där arrangerats, hade man knappast trott vara möjlig. Särskilt lade vi märke till de krav på slitstyrka som uppställdes. Ett omfattande forskningsarbete pågick också för att ytterligare förbättra kvaliteten.

Den moderna människan vill för vanligt bruk ingalunda köpa tyger av den gamla tunga, otympliga sorten, sådana där plagg som nästan stå för sig själva, och detta gäller både herrar och damer. Jag undrar, om ens motionärerna själva och deras fruar skulle finna det behagligt eller hygieniskt att gå i kläder, som »hålla livet ut»? Sådana tyger äro så gott som osäljbara, och det vore då föga uträkning med att tillverka dem i större skala. Men om man särskilt önskar att få slitstarka tyger till arbetskläder, går detta mycket väl för sig, som var man vet.

Nu för tiden söker man få fram tyger, som förena lätthet och elegans med stor hållbarhet. Det är givet, att under krigets avspärning fordringarna på högsta kvalitet måst eftersättas, men när nu import av bättre råvaror blivit möjlig, tror jag att vi kunna fullt lita på vår textilindustri, som förvisso vill stå på höjden av vad som kan åstadkommas.

Motionärerna servera vidare en rövarhistoria om kullagerindustrien och nämna de s. k. Nomylagren såsom exempel på icke utnyttjade uppfinningar. Patentet påstås vara inköpt av SKF och fabrikationen därefter nedlagd, emedan dessa lager skulle vara så överlägsna, att de kunde hota vår kullagerindustris vanliga tillverkningar. Sanningen är, att dessa lager ej alls hållit vad de lovat, utan visat sig i bruk sämre än de vanliga kullagren, varför de varit praktiskt taget osäljbara, och det är av den anledningen som de icke vidare tillverkas.

Motionärerna tala också om vår bilindustri och påstå helt frankt, att vissa detaljer i bilarna göras mindre hållbara, för att deras livslängd skall förkortas, så att man får sälja flera bilar. Jag måste säga, att detta exempel är ganska olyckligt valt. Ty det är ju allom bekant, att svenska bilar anses vara de kanske mest slitstarka och hållbara i världen, och detta gäller såväl person- som lastbilar. Den saken kan vilken chaufför som helst intyga. Som ett kuriosum får jag kanske tillägga, att en av mina vänner har en 23 år gammal Volvobil, som gått ungefär 45 000 mil och ännu är i förträffligt skick, något som jag nyligen kunde konstatera, då jag åkte i den.

Slutligen nämnes någonting om »krossfritt» porslin. Motionärerna borde ha tagit reda på, att sådant porslin ännu ej är uppfunnet. Men porslinsfabrikerna tillhandahålla åt vem som helst, som vill köpa det, likadant grovt starkt porslin som begagnas inom armén och vid våra sjukhus. Men ingen vill köpa det, och varför skall man då tillverka det i större skala?

Ännu flera exempel framdragas av motionärerna, alla precis lika ovederhäftiga, och jag skall ej fortsätta uppräknningen. Jag kanske redan har upptagit tiden för länge, men jag kunde ej underlåta att beröra även denna del av motionen, ehuru utskottet, om ock med en viss försiktighet, tagit avstånd från

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)

densamma. Ty jag måste såsom representant för svensk industri säga ifrån, att ett sådant nedsvärtande av hela vår för folkförsörjningen livsviktiga näringsgren är helt enkelt ovärdigt. Jag försäkrar herrar motionärer, att det inte finns en enda svensk industriman, icke en svensk ingenjör, icke en svensk verkmästare, förman eller arbetare, som skulle vilja låna sig åt ett sådant tillvägagångssätt som herrar motionärer och deras »affärsinitierade eller tekniskt sakkunniga» vänner anse vara ett genomgående drag i vår industri. Är det någonting, som vi verkligen hålla på inom svensk industri, så är det *kvalitet* på våra tillverkningar. Jag förstår väl, att de, som ivra för näringarnas förstatligande, gärna vilja suggerera fram hos allmänheten den föreställningen, att allsköns smussel och illvilja frodas inom det privata näringslivet. Men vill man påtala något sådant, så må man ju komma med klara bevis och ej med fullständigt ovederhäftiga påståenden och försåtliga antydningar. Skall man slåss, så bör det ske med blanka vapen.

Utskottsmajoriteten har lyckligtvis — som sagt — tagit avstånd från motionärernas ovederhäftigheter, men har dock icke velat motsätta sig en utredning för *genomförande av en effektiv kvalitetskontroll av viktigare svenska varor*.

Vi reservanter anse en sådan utredning överflödig och mena, att svensk vara i stort sett är av den höga kvalitet, att någon generell kvalitetsförbättring genom statliga åtgärder ej kan vinnas. Jag har redan sagt, att svensk industri räknar kvaliteten på sina varor såsom det kanske viktigaste momentet i sin verksamhet. Alla sträva efter hög kvalitet, om ej annat så av rena självbevarelseinstinkten, ty konkurrensen är i våra dagar så hård, att den, som producerar undermåliga varor, ej har stora utsikter att i det långa loppet driva sin verksamhet med framgång. Det är klart, att trots detta mindre goda varor, säkert mest importerade sådana, komma ut i marknaden. Sådant skräp kan man få prackat på sig, om man är oförsiktig nog att köpa till exempel av dörrknackare eller kringresande agenter. Men dessa varor äro av så försvinnande liten volym, att man för deras skull icke behöver vare sig igångsätta någon utredning eller inrätta något kontrollorgan. Den naive och oförsiktige köparen får väl i sådana fall stå sitt kast — har han en gång gjort ett sådant köp, lär han inte göra om det. Någon *allmän* kvalitetskontroll behöves för dessa varor visserligen icke.

Det kan ju framhållas, att på åtskilliga speciella områden statsmakterna redan fastställt kvalitetsföreskrifter för en del varor; kanske man efter hand kan påvisa flera varor, i fråga om vilka dylika föreskrifter behöva uppställas. I så fall bör man göra detta. Men det bästa är, att man går fram steg för steg, allteftersom behov visar sig, ty att inrätta ett statligt organ, som förvisso snart skulle svälla ut till ett omfattande ämbetsverk utan att man hade någon som helst garanti för att det skulle kunna komma till rätta med alla dessa hundratusentals invecklade kontrollproblem, det vore förvisso ganska fåvitskt.

Man kan också påpeka, att de flesta producenter numera märka sina varor just för att framhålla den goda kvalitet, som det egna företaget för ut i marknaden. Och den ej allt för bortkomne köparen väljer väl ändå helst dylika märkesvaror.

Vidare börjar det bli ganska vanligt, att en del producenter, där sådant är möjligt, även angiva de olika råvaror som ingå i den salubjudna produkten. Detta är givetvis ett steg i rätt riktning, ehuru man nog ej får överdriva nyttan därav. Ty de flesta köpare ha nog mycket liten kännedom om olika råvarors egenskaper i den ena eller andra riktningen, och en uppräknig av de i den färdiga varan ingående materialen säger förvisso i de flesta fall för den vanlige köparen ingenting alls.

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)

Låt oss som hittills gå fram på frivillighetens väg, så komma vi förvisso längst. Ty konkurrensen mellan producenterna utgör den bästa garantien för att varukvaliteten hålles hög.

Herr talman! Jag kan använda reservanternas ord: »Då utskottet alltså, *dels* utgår ifrån att de offentliga kontrollanordningar, som redan finnas, i mån av behov komma att ytterligare utbyggas, *dels* förusätter att — i den utsträckning så befinnes praktiskt genomförbart — kontrollanordningar även framdeles komma att vidtagas på frivillighetens väg från det enskilda näringslivets sida, *dels* slutligen anser att konkurrensen olika producenter emellan i längden utgör det bästa kvalitetsbefrämjande medlet, kan utskottet icke finna den av motionärerna begärda utredningen motiverad.»

Jag yrkar, herr talman, bifall till den av mig och herr Albertsson vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **Heüman**: Herr talman! Utskottet har för sin del ingen anledning att förneka, att redan nu från vissa producenters sida bedrivs en ganska långtgående kvalitetskontroll av de produkter, som tillverkas, eller att man söker sig fram på olika vägar för att skapa ett slags kundtjänst i form av upplysningar om varans beståndsdelar, kvaliteten, priset i förhållande till kvaliteten o. s. v.; dock lär väl det senare förekomma inom ett mera begränsat område.

Kvar står, att allmänheten vid köp av varor i största utsträckning är hänvisad till slumpen eller det förtroende den kan hysa till detaljisten-affärsmannen. I många fall har köparen inte möjlighet att bygga sitt val på en bedömning av köpmannens ärlighet, eftersom denne i lika stor utsträckning som konsumenten saknar möjlighet att ange varans kvalitet eller pris i förhållande till kvaliteten. Köpmannaförbundet framhåller för sin del, att detaljisterna numera ej ha nämnvärt större möjligheter än konsumenten att bedöma en vara, och kommerskollegium säger, att bedömningen av saluförda varors kvalitet och priser nas skälighet försvåras, i den mån tekniken utvecklas och mångfalden av varor ökas.

Under dessa förhållanden är konsumenten helt utlämnad till producenten och har att lita till dennes bedömanden och avgöranden. Även om man skulle hysa det allra största förtroende för producenterna, kan inte ett sådant sakläge vara tillfredsställande. Det ger anledning till misstänksamhet och en känsla av otillfredsställelse hos konsumenterna, som efter att ha gjort sitt val fråga sig dels om de erhållit den kvalitet de önskat och dels huruvida priset stått i skäligt förhållande till kvaliteten. Tyvärr är det väl ofta så, att varan inte motsvarar förhoppningarna, vilket för framtiden gör konsumenten än mera misstänksam och rådvill när det gäller att välja och skadar förtroendet icke endast för producenten utan jämväl för detaljisten. Man går från affär till affär och väljer från vara till vara, alltid under en känsla av otrygghet. En sådan utveckling är på väg och kan inte vara gagnande för affärslivet.

Det finns anledning förmoda, att det är bland annat i medvetandet härom som man från vissa producenters sida sökt finna vägar till en bättre kundtjänst på området. Frågan om att nå en utvidgad kvalitetskontroll och en tillfredsställande vägledning för konsumenterna vid varuinköp bör så långt möjligt lösas, därom tycks det icke råda olika meningar. Det är endast i fråga om vägarna att nå målet som meningarna gå isär. Men fråga är, om man icke snabbare skulle kunna nå målet, därest vägarna kunde utstakas genom en utredning av den art, som utskottet föreslår. Redan nu har ju staten på vissa områden ingripit för att åstadkomma en kvalitets- och priskontroll, varför några principiella betänkligheter mot en utvidgad verksamhet av detta slag

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)

knappast kunna föreligga. Och ännu mindre böra då betänkligheter resas mot förslaget om en utredning på området.

Av vissa yttranden i ärendet framgår också, att en vidgad kontroll på en del områden är av behovet påkallad och att en utredning är önskvärd. Sålunda framhåller statens institut för folkhälsan behovet av en utvidgad kvalitetskontroll på sådana varor som institutet har att intressera sig för. Hemmens forskningsinstitut yttrar: »För allmän kvalitetskontroll och för åstadkommande av rimliga relationer mellan priser och kostnader på konsumtionsvaror bör översyn och eventuell skärpning av förefintlig lagstiftning företagas, men institutet anser att utredning om åstadkommande av ett bättre konsumentskydd och effektiviserad konsumentupplysning synes befogad.» Hemmens forskningsinstitut torde kunna antagas stå hemmen och konsumenterna närmast, och man har således all anledning att ta hänsyn till vad detta institut yttrar. Statens provningsanstalt pekar på behovet av fortlöpande kontroll på vissa områden och säger sig ha sådan organisation, utrustning och erfarenhet, att den bör vara väl skickad att omhänderha kvalitetskontroll även på andra områden än där anstalten nu bedriver dylik verksamhet. Av detta yttrande framgår att man, om en eventuell utredning skulle ge till resultat en utökad statlig kvalitetskontroll, icke skulle behöva riskera den omfattande byråkratisering, som det från visst håll uttalats farhågor för.

Reservanterna framhålla, att konkurrensen mellan producenterna i det långa loppet utgör den bästa borgen för att varukvaliteten hålles på en hög nivå. I detta sammanhang bör man kanske erinra sig, att det på ett flertal områden på grund av priskarteller företagen emellan ej existerar någon som helst konkurrens.

En annan sak, som i detta sammanhang bör beaktas, är det förhållandet, att konkurrens kan medföra ett motsatt resultat. Det kan finnas företag, inom vilka konkurrensen bringar till en sämre kvalitet på produkterna. Mot detta kan ju erinras, att ett dylikt företag icke i längden kan hävda sig. Ja, påtalandet är i så fall alldeles riktigt, men respittiden kan bli tillräckligt lång för att ett stort antal konsumenter därigenom skola komma att lida skada.

Herr Ekströmer gick till angrepp emot motionen och motionären, och jag har ingen anledning att försvara vare sig motionen eller motionären, det kan ju ankomma på honom själv att så göra. Men jag vill säga, att hur än motionen är avfattad, kan detta dock inte inverka på själva sakfrågan, ty föreligger det ett behov av utredning på området, bör man ju kunna rekommendera en sådan utan att i alltför stor omfattning ta hänsyn till vad motionären eller andra ha sagt, även om man också bör ta hänsyn till vad dessa, grundat på rent sakliga skäl, kunnat anföra.

Herr Ekströmer sade också någonting om att skall man slåss, bör det vara med blanka vapen. Jag tror inte att herr Ekströmer har någonting att anmärka på utskottet i det fallet, ty i så fall skulle jag vilja erinra om vad utskottet skriver i sitt utlåtande, där det påkallar »forskning vid statliga institutioner eller med statligt stöd i samarbete med producenterna». Det är uttalat så tydligt som helst, att utskottet önskar en utredning, som eventuellt kan resultera i en kontroll, antingen statlig eller i samverkan med producenterna och med statligt stöd till denna forskning. Utskottet har således, enligt vad jag kan förstå, inte på något sätt givit sig in på några vägar, som inte kunna anses vara hederliga.

Herr talman! Jag har den uppfattningen, att det föreligger behov av utredning på detta område, och jag har därför gått på den linje, som utskottets majoritet har valt. Jag ber till sist, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)

Herr **Branting**: Herr talman, mina herrar! Efter herr Ekströmers anförande ser jag mig föranledd att yttra mig betydligt mer utförligt än jag annars hade tänkt och att taga kammarens tid i anspråk längre än som hade varit nödvändigt, om han hade uttryckt sig på ett något så när rimligt sätt. Vi känna ju herr Ekströmer såsom en fin och utomordentligt hederlig man och som en värdig representant för den svenska industrien. Jag kan inte förstå hans uttalande här i dag på annat sätt, än att han har låtit förleda sig av dessa yttranden, som ha inkommit från olika industriorganisationer, till den uppfattning, som han tydligen har om motionen, en uppfattning, som i alla fall spänner över områden, där herr Ekströmer naturligtvis är komplett lika osakkunnig som jag. Men, som sagt, herr Ekströmers många stora och starka ord i detta sammanhang tvinga mig till att här verkligen gå en smula i detalj och granska de s. k. sakkunnigutlåtanden, som ha inhämtats från utskottets sida och som enligt min mening äro ytterst anfäktbara, ytterst svaga och i vissa punkter ytterst missledande.

Vad ha motionärerna gjort? I motionen ha de för att konkretisera denna diskussion om ett stort spörsmål anført vissa exempel. Motionärerna ha varit fullkomligt medvetna om att man här ger sig in på en mängd områden, som ingen människa ensam kan behärska, eftersom de faktiskt sträcka sig över hela det produktiva livets stora fält. Men uppmärksamheten har i alla fall, efter åtskilliga naturliga reservationer, fästats på ett antal områden, där, som det heter i motionen, antingen en icke berättigad varuförsämring synes äga rum, eller det förefaller att föreligga en underlåtenhet att tillbörligen utnyttja till buds stående medel för varuförbättring, eller nyttan av patent eller moderna tillverkningsmetoder synas undanhållas allmänheten.

När jag hörde herr Ekströmer och när jag överhuvud taget har konstaterat den oerhörda indignation, som denna motion har väckt, kunde jag inte låta bli att tänka på stadgandena i regeringsformen, som förbjuda angrepp här i kammaren på statens ämbetsmän. Det får inte förekomma. I själva verket förekommer det ju i alla fall då och då. Men att angripa den industriella produktionen, att angripa de stormakter som stå bakom den, är tydligen en farligare sak.

Jag skall som sagt ta kammarens tid i anspråk för att en smula gå in på vissa detaljer. Som jurist ligger det nära till hands för mig att då först välja ett område, där motionens kritiker särskilt har stött sig på förefintliga bestämmelser angående kontroll till undvikande av varuförsämring, nämligen i fråga om lädertillverkningen. Det heter i motionen: »I själva verket är ju kvalitetsförsämringen inom läderbranschen i vissa fall beroende på, att fabrikanterna vid lädrets beredning använda sig av vissa garvningsmetoder. Dessa avse att 'förtynga' lädret, vilket ger bättre pris, men samtidigt, om förtyngningen går över vissa mått, resulterar i mindre hållbarhet.»

Det är bl. a. dessa ord, som från garveriindustriens och Sveriges industriförbunds sida ha framkallat en mängd temperamentsfulla och hånfulla kommentarer. Vederbörande intresseföreningar hänvisa i detta fall — det är därför jag börjar med detta exempel — med mycken överlägsenhet till de kungl. förordningar från 1919 och 1920, som finnas dels angående förbud att använda »papp och konstläder i skodon», dels angående förbud mot »förtyngning» av vissa lädersorter. Existensen av dessa förordningar, heter det mycket försmädligt i yttrandet, »har uppenbarligen varit okänd för motionärerna».

Det förhåller sig inte alls på detta sätt. Motionärerna ha naturligtvis inte varit okunniga om dessa 25 år gamla förordningar, men de ha icke heller varit okunniga om den utomordentliga tekniska utveckling, som har ägt rum under de sista 25 åren och som kommit dessa gamla förordningar från 1919

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)

och 1920 att numera verka fullkomligt föråldrade och ineffektiva. Motionärerna funno inte anledning i sin motion att närmare utreda de legala tekniska bestämmelser, som finnas i detta ämne, likaväl som på en mängd andra områden, och som för övrigt innehålla mycket invecklade och delvis för riksdagens ledamöter obegripliga bestämmelser. I så fall hade vi väl också refererat inte bara dessa fyra förordningar, som finnas från 1919 och 1920 — det är inte två, utan fyra — utan också de tre förordningar, som utfärdades 1943 i hit-hörande ämnen och som handla om statens industrikommissions rätt att under vissa förhållanden medge undantag från dessa kontrollbestämmelser och angående försäljning av vissa ersättningsvaror i stället för läder eller gummi.

Det är klart att det hade varit mycket intressant att redogöra för vad som står i dessa lagar och mycket annat. Detta har för resten också statens provningsanstalt gjort i sitt vidlyftiga yttrande. Man har i varje fall givit en katalogisering på allt detta. Men vi ha menat, att en sådan redogörelse över hela området skulle ha föranlett en vidlyftighet i framställningen, som skulle ha varit onyttig. Vi ha betraktat — och det är det, som bör understrykas från början — hela denna fråga från *konsumenternas* synpunkt. Vi ha fästat oss vid det sakliga läget. Huvudsaken för motionärerna har varit de saluförda varornas faktiska kvalitet och förefintligheten eller icke förefintligheten av mer eller mindre effektiva legala kontrollbestämmelser.

Vad nu emellertid beträffar dessa läderförordningar, eftersom de bragts på tal och figurerat i pressen rätt mycket och som vi inte skulle ha känt till, kan man med fog göra gällande — som jag nyss sade — att de äro föråldrade och ineffektiva på grund av den tekniska utvecklingen och speciellt den nutida vida större kännedomen om de kemiska processerna vid garvningsförfarandet. Det är onekligen ganska betecknande för vederbörande intressesammanslutningar, att de helt och hållet ha förbigått denna tekniska utveckling. På det hållet vill man tydligen ha kvar, så länge som möjligt, dessa föråldrade kontrollbestämmelser. Lyckligtvis ha vi emellertid här i landet en stor organisation, som står fri från dylika synpunkter, nämligen Kooperativa förbundet.

I sitt yttrande över motionen erinrar också Kooperativa förbundet om, att det finns en viss legal kvalitetskontroll i fråga om lädervaror, på basis av dessa 1919 och 1920 års förordningar. Men förbundet anför härtill: »De ovan nämnda förordningarna beträffande lädertillverkningen torde emellertid nu vara så pass föråldrade, att en översyn av dessa bör vara påkallad.» Det är ett konstaterande, som direkt bestyrker motionärernas uppfattning. Detta konstaterande föranledde Kooperativa förbundet att föreslå, att den av Kungl. Maj:t tillsatta 1945 års skoutredning också skulle få i uppdrag att granska dessa förordningar och inkomma med förslag till de ändringar, som utredningen kan giva anledning till. I sin kläm föreslog därför förbundet, »att frågan om tillverknings- och kvalitetsbestämmelser för lädertillverkning överlämnas till 1945 års Skoutredning».

Jag skall icke här gå in på den invecklade kemiska frågan om »förtynkning» av läder — jag är för resten inte kompetent att göra det, fastän jag läst åtskilligt om saken. Men det borde vara nog för kammaren att se, att Kooperativa förbundet klart har betecknat den existerande — hur skall jag säga — anti-förtynkningsförordningen av 1919 såsom föråldrad och ineffektiv. Kooperativa förbundets auktoritativa framställning är säkerligen icke tillkommen därför, herr Ekströmer, att man bara vill ha lagen litet modernare skriven och därför att det behövs några formella förbättringar, utan helt enkelt därför, att Kooperativa förbundet har sig väl bekant, att det behövs en skärpning av den nuvarande kvalitetskontrollen på dessa varor.

Det finns alltså inte något skäl för industriförbundet och garveriidkareför-

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)

eningen att på den punkten uttrycka sig med denna oerhörda överlägsenhet gentemot motionärerna. Detta är bara ett litet exempel.

Jag skall inte släppa denna fråga om lädret, som jag nu särskilt sysslat med, utan att också ta upp ett par andra yttranden av intresseföreningarna. Det heter i deras utlåtande vidare:

»Före kriget och intill 1943 tillämpade till Sveriges garveriidkares intresseförening anslutna företag tre olika kvalitetsklasser för s. k. kruponger (sulläder för reparationer). För underlättande av en effektiv priskontroll föreskrev emellertid Priskontrollnämnden slopande av dessa kvalitetsklasser och införande av en enda sortering.»

Ja, det är klart, att när riksdagens ledamöter — och herr Ekströmer — läsa detta, bibringas de den uppfattningen, att det i varje fall före 1943 förekommit en effektiv kontroll på kvaliteten av sulläder, som av något skäl blivit avskaffad av priskontrollnämnden.

Industriförbundet yttrar också, att »Den kvalitetskontroll, som sålunda tillämpas för sulläder, innebär 'givetvis' en indirekt kontroll av därav framställda skodon». Hur förhåller det sig nu med den saken i verkligheten?

Det är så, att läderfabrikerna sålde bottenläder i s. k. kruponger — alltså hela, beredda hudar — som voro märkta på ett visst sätt: de voro trestämplade, tvåstämplade och enstämplade. Trestämpling betydde att de voro av högsta kvalitet. Emellertid ha dessa kvalitetsbestämningar inte ett dugg med själva lädrets hållbarhet att göra. Trestämplade blevo kruponger, som voro fria från hål eller skador, som kunna uppstå på olika sätt. Om krupongerna hade en jämn yta, om den s. k. narven var jämn och inte uppvisade mekaniska skador, t. ex. snitt, så blev krupongen trestämplad. Men om den hade sådana skador, blev den enstämplad och såldes då billigare. Denna prisdifferens var naturligtvis berättigad i så måtto, att skofabrikanterna eller skomakarna inte kunde utnyttja en given läderyta lika ekonomiskt, om den uppvisade skadade ställen, som måste skäras ut och kastas bort. Men detta var ju en synpunkt fabrikanter och skomakare emellan, mina herrar, och det angick inte konsumenterna. Det var i och för sig mycket möjligt, att en skosula, uttagen ur en s. k. enstämplad krupong, således av sämsta kvalitet, kunde hålla dubbelt så länge som en sula, uttagen ur en trestämplad krupong. Krupongstämplingen var sålunda icke en värdering av själva lädrets kvalitet, utan markerade hela läderstyckets ekonomiska värde för garveriernas avnämare.

Så var det alltså med den kvalitetskontrollen ur konsumenternas synpunkt.

Men av vilken anledning industriförbundet och garveriidkarna här inför riksdagen åberopa krupongstämplingen såsom av någon som helst betydelse för konsumenterna, det få de verkligen själva förklara. Mig förefaller det ganska missledande att man för in i debatten dylika uppgifter och framlägger dem som bevis på att det här finns en ordentlig kvalitetskontroll. När man ser närmare efter, finner man att de anförda uppgifterna ha mycket litet med saken att göra.

Jag vill påvisa en punkt till i denna läderhistoria. Jag skall visa för kamraren, hurusom det inte är motionen, som blir sönderskjuten vid grundligare granskning, utan att det är intresseföreningarnas uttalanden, som visas icke framställa sakerna så som de verkligen förhålla sig.

Industriförbundet och läderföreningen vilja tydligen visa ifrån sig allt ansvar, alla eventuella missförhållanden på dessa områden och skylla allt på de statliga myndigheterna. De anföra speciellt angående garvningen: »Vid krigets början funnos inom landet rikliga lager av bottenläder för militärt och civilt bruk, framställt av bästa sortens importerade råvaror, och garvade med garvämnen, som tyvärr inte stått till buds under kriget. Mot garveriindustri-

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)

ens bestämda avrådande medgåvo de svenska myndigheterna under kriget export av garvämnen bl. a. till Tyskland.» Detta är nu en anklagelse, som det kunde ha varit intressant att höra herr folkhushållningsministerns förklaring till. Så fortsätta de sitt yttrande: »Följden härav blev givetvis, att import västerifrån av quebracho och andra förstklassiga garvämnen omöjliggjordes, varför industrien hänvisades till huvudsakligen svenska garvämnen.» Vidare talar man om att armén fick det bästa lädret, och så säger man: »Att under sådana förhållanden läderproduktionen för civila ändamål blev lidande, förefaller inte så anmärkningsvärt.» — Det var ju i alla fall ett erkännande, att läderförbrukningen för civila ändamål faktiskt blev lidande.

Men hur förhåller det sig i verkligheten med dessa förklaringar till att »läderproduktionen för civila ändamål blev lidande»? Ser man närmare på den saken förhåller det sig inte riktigt så som intresseföreningarna framställa saken.

Av yttrandet får man ju det intrycket, att hela den svenska garveriindustrien på grund av de anförda omständigheterna tvangs att arbeta under enbart yttre ogynnsamma förhållanden och med så dåliga garvämnen, att resultatet inte kunde bli annat än dåligt. Men det var inte riktigt så. Alla fabriker arbetade visserligen under de yttre betingelser, som industriförbundet angivit, men anmärkningsvärt nog blevo ändå *resultaten* högst olika! 1943 föranstaltade — såsom de i dessa ting sakkunniga känna till — de statliga myndigheterna en genomgående teknisk kvalitetsundersökning av alla från landets fabriker levererade bottenlädersorter. Det var icke en sådan kvalitetsundersökning som den, jag nyss omnämnde, mellan garveriidkarna och skomakarna, utan en kvalitetsundersökning speciellt med hänsyn till lädrets avnötningstyrka, dess motståndskraft vid uppvärmning och dess egenskap att absorbera mer eller mindre vatten. Dessa synpunkter äro, som man förstår, av största betydelse vid en verklig kvalitetsprövning av läder för skodon. Det visade sig då, att det förelåg en högst betydande differens mellan de olika fabrikenas bottenläder, trots det att allt såldes för samma pris och gällde för samma vara. Från vissa fabriker kom ett mycket gott läder och från andra ett mer eller mindre dåligt läder. Men den saken har sin förklaring. Den berodde helt enkelt på att garvningstekniken och det kemiska kunnandet vid vissa fabriker stod mycket högt, medan man på andra håll inte nådde samma resultat, därför att man inte kände till de moderna metoderna; där underkastades alltså lädret en osakkunnig behandling eller, som det heter i motionen, »nyttan av patent eller moderna tillverkningsmetoder undanhölls allmänheten».

Man skall emellertid inte tro att av detta blev något slags urval, så att bara det bättre lädret kom till användning, utan alltsammans gick åt! Alltsammans gick ut både till armén och till allmänheten. Man fick ta emot synnerligen blandade kvaliteter.

Den kvalitetsundersökning, som jag här har omnämnt, gav sålunda en helt annan bild av förhållandena inom garveriindustrien under kriget än som framgår av intresseföreningarnas yttrande till riksdagen. Det blir verkligen inte mycket kvar av dessa yttranden, om man granskar dem närmare. Jag kan försäkra kammaren, att motionärerna ingalunda känna sig så förintade av kritiken från dessa håll, som deras kritiker inbilla sig.

Det har anmärkts mot denna motion speciellt, att motionärerna ha åberopat »anonyma» uppgifter, i stället för att inhämta kunskaper om det verkliga läget av vederbörande branschorganisationer. Motionärerna ha emellertid haft en stark känsla av att det skulle bli mycket svårt att få fram vederhäftiga utlåtanden från dessa branschorganisationer, från dessa affärsintresserade par-

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)

ter, och detta har också besannats. Lika litet som man kan överlåta den faktiska kvalitetskontrollen åt de enskilda fabrikanterna, lika litet kan man, mina herrar, överlåta åt dem att tala om, hur det verkligen förhåller sig, då man vill veta sanningen på detta område.

Jag skall inte tala vidare om just denna speciella sak. Jag skall inte på samma utförliga sätt gå in t. ex. i diskussion om textilvaror, porslin, skrivmaskiner eller glödlampor o. s. v., ty då bleve vi inte färdiga med detta ärendet i dag. Men kammarens ärade ledamöter kunna ju fästa något avseende vid att t. ex. Kooperativa förbundet i fråga om textilvaror förklarar sig anse, att det därvidlag bör avges deklARATIONER, som skola ge allmänheten vägledning vid kvalitetsbedömningen. Dessa deklARATIONER böra innehålla sådana upplysningar om varorna, som ur konsumentsynpunkt äro väsentliga. Förbundet anger i en rad punkter vad det därmed avser. I fråga om textilvarorna ha för övrigt motionärerna uttryckt sig försiktigt.

För att ta ett annat exempel: i motionen står någonting nämnt om skrivmaskiner och deras kvalitetsförsämring. Ja, det är sant att motionärerna då inte ha gått till den enda existerande svenska skrivmaskinsfabriken och frågat om dess mening i saken. Men faktiskt ha motionärerna ändå inte stått alldeles hjälplösa. Jag kan ta till utgångspunkt vad t. ex. Statens provningsanstalt sagt angående »bilar, symaskiner, klockor och skrivmaskiner», nämligen: »Erfarenheten visar att dessa vid normal användning och skötsel i regel ha en mycket stor livslängd.» Ja, för all del, det kan man säga — men det är ju inte tillräckligt. Det förekommer i alla fall mycket intressanta variationer i livslängden, mycket anmärkningsvärda fenomen på detta område.

Jag vill tillåta mig, herr talman, att här citera en, som det heter, »anonym källa», en gammal verkstadsarbetare, som jag själv har känt i många år, och som under flera decennier har sysslat just med skrivmaskinstillverkning. Han har anfört bl. a. följande: »I fråga om den nuvarande tillverkningen av skrivmaskiner har jag kunnat konstatera, att hållbarheten överhuvud taget nu är lägre än vad som tidigare var fallet. En tydlig försämring i nämnda hänseende har jag som yrkesman sålunda iakttagit på de sista 10 åren enligt nedanstående.»

Därefter talar han om en rad amerikanska skrivmaskinsmärken, som jag här av självklara skäl inte vill nämna vid namn. Så säger han: »En påtaglig försämring i den inre mekanismen på samtliga dessa maskiner kan påvisas, i det att detaljerna äro klenare och järnet har sämre hårdning. Detta medför, att maskinens slitningstid sänkts till ca 10 år; förut höll maskinen 15—20 år. Visserligen har en hel del tekniska förbättringar också skett, men dessa förbättringar ävensom åtskilliga andra nya detaljer, som anbragts huvudsakligen i reklamsyfte, upphäva icke huvudanmärkingen om kvalitetsförsämring.»

Därefter talar han om andra skrivmaskiner och konstaterar samma sak om dem. Han talar bl. a. om resmaskiner, där han konstaterar, att det finns en mängd sorter, som kunna kvalificeras närmast såsom »Nürnbergerkram».

Sedan går han in på den svenska skrivmaskinsfabrikationen. Av skäl som jag förut antytt skall jag inte inlåta mig på något som helst referat därvidlag, men min sagesman konstaterar sakligt och i detalj, att de och de delarna numera fabriceras på ett annat sätt än förut och att detta medfört vissa försämringar.

Denne sagesman är naturligtvis »anonym», men är det någon här, som förvånar sig över att jag inte nämner den mannens namn? Vi veta väl, mina herrar, att ve den yrkesman i det enskilda näringslivet, som skulle uppträda och tala öppet och sant om vad han i sin gärning lärt känna på sitt område! Hans framtid inom sin bransch skulle säkerligen inte bli lång.

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)

Jag vill också säga några ord om porslin, eftersom herr Ekströmer tog upp frågan om det s. k. krossfria porslinet. Jag skall inte här i kammaren upp-repa herr Malmborgs demonstration i andra kammaren. Det vore lätt nog, men det kanske skulle lädera senatens värdighet, om jag ställde upp en hel porslins-servis och sopade den i golvet, så att herrarna kunde konstatera att den höll. Det är många som sett detta. Vad yttra då de s. k. sakkunniga om den saken? Vi ta industriförbundets yttrande. Jag skall tillåta mig anföra det för att visa, med vilken överlägsenhet och suffisans man uttryckt sig och hur man föran-leder godtroende personer att inbilla sig att allt vad som sagts i den där motio-nen är bara ovederhäftigt prat, medan det i själva verket förhåller sig på det sättet, att vad som anförts i dessa yttranden är ytterst anfäktbart. Det står i industriförbundets yttrande: »I motionen uppgives, att armén har tillgång till serviser av s. k. krossfritt porslin men att denna vara undanhålles allmän-heten, enär fabrikanterna skulle ha intresse av att så mycket porslin som möj-ligt krossas. Något verkligt krossfritt porslin finnes, såvitt industriförbun-det har sig bekant, varken i Sverige eller annorstädes. Den goda hållfastheten hos arméporcelainet sammanhänger i första hand med godstjockleken. Ju tjockare godset är, dess mindre blir givetvis krossningsrisken. Även sjukhus, restau-ranger och liknande konsumenter använda i regel ett porslin, som visserligen ej är så kraftigt som arméporcelainet men dock tjockare än det porslin, som an-vändes i de privata hushållen. Detta tjockare porslin kan vem som helst köpa i porslinshandeln. Det har emellertid visat sig, att allmänhetens intresse för dessa tunga och klumpiga varor är obetydligt.»

Det är vad industriförbundet säger. Jag tror till en början att herrarna själ-va förstå det orimliga sätt på vilket industriförbundet resonerar, när det för-klarar, att något »verkligt krossfritt» porslin inte finns! Nej, det är klart att man med en slägga kan slå sönder nästan vad som helst och även sådant porslin som går under namnet »krossfritt». Sådana synpunkter intressera emellertid inte konsumenterna. Men det är inte detta uttryck som är det väsentliga här-vidlag — det anføres bara som ett litet bevis på hur man skriver — utan det är industriförbundets framställning av den verkliga anledningen till att somligt porslin är starkare än annat, som är alldeles felaktig. Vi hörde, mina herrar, att industriförbundet gör gällande helt enkelt, att starkt porslin — det är helt enkelt sådant som är tjockt och kraftigt; men det vill allmänheten inte ha, och därför finns det inte!

Statens provningsanstalt har yttrat några ord om porslin. Den företar ju ex-periment just för att utrona hållfasthet och dylikt, och den har konstaterat att olika porslinskvaliteter visat stor skillnad i fråga om hållfastheten. Ja, det är där poängen ligger, att porslin är sammansatt på olika sätt. Man kan inte bara tala om porslin i största allmänhet, utan det beror på hur porslinet är gjort.

Anstalten går inte vidare in på frågan om olika porslinskvaliteter, men det gör med rätta Kooperativa förbundet. Förbundet framhåller att det av förbun-det fabricerade s. k. *benporcelainet* karakteriseras av en 2 å 3 gånger större håll-fasthet än vanligt porslin. Det är riktigt, och det s. k. krossfria porslinet är just av en sådan kvalitet, fast det naturligtvis också därav finns olika sorter. Men sedan fortsätter förbundet, och där vill jag rikta en liten anmärkning mot förbundets sätt att skriva: »Tillverkning av benporcelain har bedrivits i Gustafs-berg sedan över 40 år, och varan har hela tiden funnits i den allmänna mark-naden.» Man får då det intrycket: Är det så enkelt? Kan allmänheten alltså bara gå ut och välja i affärerna, och ta det starka porslinet eller det svagare, vilket som önskas?

När jag läste detta yttrande, mina herrar, gjorde jag en expedition ut i sta-den. Jag gick först till ett av de stora varuhusen — jag tror det var Paul U.

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)

Bergströms — och sedan gjorde jag en rond i ett tiotal porslinsaffärer. Det fanns icke någonstans benporcelain! Det fanns överallt och uteslutande s. k. fajans, den lösa porcelinssorten. Det kan ju finnas bättre och sämre fajanssorter, men det är i alla fall för närvarande det vanliga, litet lösa porcelinet, som så lätt blir kantstött. Slutligen kom jag till Gustafsbergs fabriksbod, och där lyckades jag verkligen få se några koppar och fat av benporcelain, men det är verkligen mycket svårt att få tag i sådant porcelin.

Det är så på alla områden som man undersöker litet närmare, när det gäller dessa ting.

Med Nomylagren, som herr Ekströmer talade om, är det en annan sak. Det är mycket lätt att säga, att Nomylagren inte alls »hållit vad de lovat», men vem säger det? Det säger herr Ekströmer, men det kanske kan finnas olika meningar om den saken.

Det är ju klart, att om vi skola hålla på att diskutera dessa saker på ett vederhäftigt sätt, så kan man inte göra som herr Ekströmer nyss gjorde: inskränka sig till några ganska allmänna och obehärskade smådeord, utan då måste man gå i detalj — annars är det nonsens att tala om dessa ting. Här är i varje punkt fråga om teknik och ingenting annat, och då måste man hålla sig till det och gå i detalj för att se, *hur* saker och ting fabriceras.

Det är verkligen ganska sällan som en enskild motion har framkallat ett sådant allmän oväsen i vissa kretsar som denna motion om en teknisk kontroll över den industriella produktionen. Redan innan det kommit fram några s. k. sakkunnigutlåtanden var en rad högertidningar — på blotta instinkten, antar jag — färdiga att kasta sig emot den tanke som ligger till grund för motionen, nämligen att det också finns en allmänhetens rätt, ett allmänhetens befogade intresse, när det gäller de vanliga saluförda konsumtionsvarornas kvalitet och pris. Den s. k. fria företagsamhetens representanter förefalla att vara så vana vid att tala högt om sin egen rätt och sin egen viktiga uppgift, att de tyckas inbilla sig, att det inte finns någon annan betydelsefull fråga i detta sammanhang än deras möjligheter att få så fritt som möjligt producera och försälja varor — men det finns det verkligen, herr Ekströmer! Man kan ha andra synpunkter på dessa ting än bara fabrikanternas. Hur mycket folk som än är sysselsatt med ledningen av den industriella företagsamheten och som gör affärer i samband med varuproduktion och varudistribution, så finns det i alla fall betydligt mycket större människoskaror, som i egenskap av anställda och arbetare ha rollen att *betala* dessa varor som köpare och förbrukare av dem, och det är *deras* rätt, det är fråga om; det är deras intresse det gäller! Jag vill betona detta. Därmed är också klart, att frågan gäller beskaffenheten av de varor som faktiskt utbudas till allmänheten.

Här har herr Ekströmer stått och talat om vilka oerhörda förolämpningar som riktats mot den svenska industrien. För att uttrycka mig en smula vulgärt skulle jag vilja säga, att det angår inte allmänheten, om en vara kommer ifrån Sverige eller inte. Det är likgiltigt, om varorna äro svenska eller importerade, om de eventuellt härstamma från utländska halvfabrikat, som gjorts färdiga i Sverige, eller om det är svenska råvaror som bearbetats i utlandet. Vad som intresserar allmänheten är de varor som de faktiskt få i handen, i utbyte mot sina hårt förvärvade slantar. Därmed är också uppenbart — och det framgår också alldeles klart av motionen, bara man kan läsa innantill — att när det framställes anmärkningar mot vissa industrivarors kvalitet, så har därmed icke riktats något speciellt angrepp mot den *svenska* industrien. Ingen människa har bestritt det välkända faktum, att i detta land produceras många goda kvalitetsvaror — den, som är så beskaffad, kan ju taga åt sig detta som en personlig förtjänst eller känna något slags nationalstolthet över det. Den indu-

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)

striella varuproduktionen arbetar ju emellertid för den *internationella* marknaden, och det betyder bland annat, att varor, som saluhållas den svenska publiken i de svenska butikerna, de äro, såsom alla veta, av ytterst blandat ursprung; det är fabrikat från hela världen. Därför har det verkligen också varit ganska onödigt, att den svenska industriens representanter i detta ärende slagit an sådana brösttoner och visat sig så indignerade över en del påpekanden som förekomma i motionen, delvis med stöd av utländskt material. I den mån den svenska industrien inte känner sig träffad, utan har klara papper och gott samvete, kan den vara alldeles lugn; den behöver inte frukta den kvalitetskontroll som kan komma i fråga.

Jag vill emellertid inte i första hand vända mig till industriens ärade representanter, utan till de kammarledamöter som representera jordbrukets och bondebefolkningens intressen. Ni veta, mina herrar, vilken skarp kontroll som gäller för de varor som jordbruket levererar till allmänhetens konsumtion. Ni känna till och anse det säkert också i sin ordning, att det finns en sträng kvalitetskontroll på mjölk och kött och spannmål och smör o. s. v. Bönderna, både stora och små, äro i det fallet väl efterhållna. Det måste väl då falla i ögonen på jordbrukets representanter, vilken helt annan hållning industriens företrädare intaga, när det gäller industriens varor. På det hållet tycks man betrakta allt tal om teknisk insyn som obehörigt; där vill man helst inte veta av någon opartisk kvalitetskontroll alls från det allmännas sida; där hävdar man principiellt rätten att mata allmänheten med de varor som tillverkas, vare sig dessa äro prima eller sekunda eller ännu sämre. »Köparna få se upp» — det är inte sällan parollen, och det var något yttrande i herr Ekströmers tal nyss, som hänförde sig till samma synpunkt. »Köparna få lära sig av erfarenheten», säger man, »och kvalitetskontrollen skall garanteras genom den fria konkurrensen». Ja, frågan, om och i vad mån den fria konkurrensen existerar eller inte, skall jag inte gå in på nu. Det är i alla händelser självklart, att jordbruksbefolkningen beträffande dessa angelägenheter har gjort samma erfarenhet och har precis samma intressen som arbetarna och de anställda och allt annat småfolk. Jag vädjar därför också till jordbrukets representanter i kammaren att ställa sig bakom utskottets förslag: en skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning angående en effektiv kvalitetskontroll på varor, som saluhållas på den svenska marknaden — det står inte »på svenska varor».

För arbetarrörelsen är detta krav och denna linje en gammal historia. I alla länder, som ha berörts av den moderna industrialismen och den fria kapitalismen, har detta krav på skydd mot dåliga varor tagit form på ett eller annat sätt. Jag skulle kunna gå tillbaka 100 år i tiden, när franska socialister och sedan Karl Marx och första internationalen förde fram idén om en kooperativ rörelse vid sidan av den politiska för att tillvarataga konsumenternas intressen och skapa ett korrektiv mot dyra och dåliga varor. Marx ställde en tid den kooperativa rörelsen som sidoordnad med den politiska och ansåg den kanske lika viktig. När det gäller vår tid vill jag bara påminna om hur 1937 en hel rad av svenska kvinnoorganisationer, bland annat Socialdemokratiska kvinnoförbundet, gingo in till regeringen med en begäran om utredning av frågan om en statlig institution för varukontroll. Samtidigt begärdes också utredning om deklarationstvång för paketerade varor. Kvinnoorganisationerna framhöllo, hur omöjligt det vanligen är för husmödrarna att avgöra de saluhållna varornas kvalitet och hur den högt uppdrivna reklamen i själva verket försvårar valet av de för familjen lämpligaste varorna. Det är ett tema som går igen i en rad yttranden. Husmödrar och småfolk i hela världen befinna sig i samma situation, och man ser på många håll spår av de rörelser som detta försakar. Om tiden tillåte, skulle jag vilja ge närmare uppgifter t. ex. om vad

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)
som förekommit i England och om den stora konsumentorganisation för varukontroll som har uppstått i Förenta staterna, den s. k. *Consumers Union*, en förening som har anställt sina egna vetenskapsmän och experter på alla möjliga tekniska områden för varuanalys och som månatligen skickar ut till sina medlemmar meddelanden, där man hänsynslöst och öppet sätter opartiska betyg för olika sorters varor. Naturligtvis har denna organisation utsatts för de skändligaste och mest brutala angrepp och är ständigt föremål för mutförsök och attentat, därför att den ger hederliga uppgifter om varukvaliteter och om relationen mellan priser och kvaliteter. Jag nämner dessa ting bara i förbigående för att visa, att läget i hela världen nu har blivit i stort sett detsamma som en följd av den moderna produktionens utveckling. Konsumenterna behöva skydd mot exploatering genom dåliga varor, skydd mot missledande reklam, de behöva ledning och upplysning för att kunna välja rätt. Överallt skria en massa enskilda intressen i högan sky mot dessa strävanden och försäkra naturligtvis att åtminstone deras varor äro så utmärkta som de rimligen kunna vara, i varje fall i förhållande till sitt pris. Men allmänheten har lärt sig annat av en lång, dyrköpt erfarenhet.

I det socialdemokratiska efterkrigsprogrammet har naturligtvis också denna fråga tagits upp, tydligen helt enkelt därför att den omsider har blivit en livsfråga för de breda lagren. Det heter i 26 punkten av efterkrigsprogrammet: »Konsumtionsvarorna under offentlig kvalitetskontroll. Verksamma åtgärder för spridning av objektiv varukunskap.» Jag skall inte taga upp kammarens tid med att läsa upp, hur detta sedan utvecklas. Men det är inte bara i den punkten, som efterkrigsprogrammet för fram denna tanke. I en annan punkt kräver man förbilligad massproduktion av *kvalitetsgaranterade* konsumtionsvaror, och man nämner särskilt möbler, husgeråd, kläder och skodon. I 22 punkten talas om rationalisering av hemarbetet, och där kräves uttryckligen, för att underlätta hemarbetet, att *kvalitetsgaranterade* husgeråd, möbler, textilvaror o. s. v. ställas till förfogande. Det är klart att hela kravet på en allmän *standardhöjning* sammanhänger med detta, att arbetarklassen och överhuvud taget de små i samhället få så goda och billiga varor som möjligt för sina pengar.

Mina herrar! Det är verkligen inte av något slags okynne som detta krav på kvalitetsgaranterade industrivaror har uppstått. Det reser sig med en väldig styrka över hela världen, och det finns fog för missnöje. Som jag nyss sade: här i Sverige finns en kvalitetsproduktion. Svenska varor ha ett gott namn eller ha i varje fall haft det. Ingen vill bestrida det. Men inte är väl ändå allt som här produceras lika fullgott? Det kan inte rimligtvis göras gällande, och just därför att vi äro stolta över denna kvalitetsproduktion, herr Ekströmer, borde vi väl vara angelägna om att se till, att icke dåliga varor många sig med de goda.

Jag är för min del övertygad om att kammarens flertal har en ganska klar uppfattning om vad som här är huvudsak och bisak. Vi behöva inte hålla på längre med att diskutera det i detalj. Huvudsaken är, att livet blir litet mindre slitsamt och tungt för de arbetande klasserna bland annat genom att man föranleder den moderna industriella varuproduktionen att göra sitt bästa. Ingenting kan vara mer legitimt än detta.

På ert bord, mina herrar, ligger en tidskrift som heter Hertha, som jag tittrade i av en slump alldeles nyss. Där fann jag en artikel av en unghögerman, som är ganska ledsen till mods med tanke på den hets, det jäkt, den ständiga oro som utmärker det nutida livet och som särskilt, menade han, är en fara för ungdomen. Det måste väl också ha slagit er litet var, mina herrar, vilken motsägelse det i alla fall är i detta, att man å ena sidan har fått till produktionens förfogande så mycket nya, väldiga energikällor, så utomordentliga arbetsbe-

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)

sparande maskiner, underbara tekniska uppfinningar, vilket allt tillsamman- taget borde göra det lättare och mindre slitsamt att leva, men att man i alla fall å andra sidan bara konstaterar ett ständigt ökat tempo, större jäkt, en skarpare anspänning för att få det hela att gå ihop. Visst har genom den moderna tekniken och industrialismen den allmänna standarden höjts oerhört, men å andra sidan har den moderna industrialismen ännu icke lyckats skänka åt vanliga människor det primära och viktiga: ett lugnt, harmoniskt, rofyllt, människovärdigt liv. Var det grundläggande felet ligger, vill jag inte här gå in på, men en allmän linje borde vi kunna ena oss om: att i en social anda göra det bästa möjliga av de väldiga tekniska resurser som stå till förfogande — det bästa möjliga också inom produktionslivet, vid förfärdigandet av alla de varor som ju bilda basen för det civiliserade livet. Ingen ansvarskännande människa borde ha något emot detta. Och när det nu faktiskt är så, att marknaden överflödar av både goda och dåliga varor, varför inte då frivilligt ifrån olika håll och utan så mycket invändningar och så många bittra ord ta ett steg, ett litet förberedande steg — ty annat lär det väl inte bli — för att mönstra ut underhaltiga varor, för att få bort åtminstone en del av dessa miljoner ting, som aldrig borde ha producerats och vars produktion överhuvud taget utgör det största tänkbara slöseri både med arbetskraft och med material?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nordenson: Herr talman! Det är med tvekan, man tar till orda så här sent på dagen, men jag kan inte alldeles underlåta att taga upp några av de problem som beröras här.

Det är naturligtvis för en industriman mycket nedstämmande att läsa den motion som här är under behandling, då det ju, såsom herr Ekströmer påpekat, är mycket skarpa anklagelser som här uttalas. Man talar om medveten kvalitetsförsämring, avsiktligt undertryckande av utvecklingsdugliga patent och en inriktning av produktionen på lätt förstörbart gods. Detta måste uppfattas som en mycket skarp kritik av vad den svenska industrien presterar. Jag vill trots vad herr Branting sagt hänvisa till de utlåtanden, som ha inkommit från industriens olika organisationer och där hans exempel ha granskats mycket ingående. Jag måste beklaga, att inte utskottet har ansett det lämpligt att in extenso återge dem som bilagor till utskottets yttrande, ty de utgöra ett mycket viktigt komplement för frågans belysning. Herr Branting har nu här försökt visa, att de inte äro bäriga, men jag måste på ett par punkter tillbakavisa hans resonemang.

Han säger beträffande porslinet, att mera hållbart sådant inte skulle vara möjligt att få. Uppgiften, att det tillhandahålles i handeln, skulle således vara oriktig. Han hade själv fått gå i ett stort antal bodar, innan han fick tag på något. Till sist lyckades han. Vad som här åsyftas i industriförbundets utlåtande är ju, att detta är en artikel, som fabriken tillverka, i den mån den efterfrågas. Herr Branting har med sitt resonemang endast visat upp, att detta porslin är svåråtkomligt, men därifrån är det ett långt steg till att bevisa, att det är fabrikanterna, som målmedvetet underlåta att tillverka denna vara för att tvinga allmänheten att köpa det mera lättkrossade porslinet. Förhållandet är naturligtvis helt enkelt det, att detta hållbara porslin inte efterfrågas av allmänheten. Jag ber att få konstatera, att även Kooperativa förbundet i sin affär endast hade några enstaka koppar av den starkare sorten. Det är ju efterfrågan, som här är den avgörande faktorn.

Jag vill också ta upp fallet med kullagren, där herr Branting inte hade någonting i sak att invända emot industriförbundets resonemang annat än att han sade: »Ja, tro det!» Det förhåller sig så, att kullagerbolaget efter inköpet

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)

av Nomyfabriken utbjöd dennas lager men fann, att de icke voro säljbara. Bolaget lämnar den uppgiften, att efter att ha inköpt fabriken för tio år sedan, har det under 1938 sålts sammanlagt 46 sådana kullager, under 1939 35 stycken och under 1940 2. Bolaget hade planerat en tillverkning av dessa lager men funnit, att den inte lönade sig. Vid ett överslag beräknar bolaget nu, att redan de vid köpet förvärvade i lager befintliga kullagren komma att räcka för oöverskådlig framtid. Det är här fråga om bristande efterfrågan och icke någon sorts planmässig underlåtenhet att tillverka något bättre i stället för något mindre värdefullt.

Jag skall också be att få något litet beröra frågan om lamporna. I det fallet ha motionärerna framhållit, att man inte tillhandahåller lysämnesrör och neonljus i tillräcklig grad. Det har uppvisats, att dessa inte mer än i begränsad utsträckning passa för belysningsändamål och att lysämnesrören redan nu tillverkas, i den mån man har material till det.

Vad beträffar glödlamporna mena motionärerna, att fabrikanterna skulle göra dem sådana, att de inte hålla mer än en viss tid, för att därmed öka konsumtionen. Denna tillverkning är baserad på den principen, att man försöker få bästa utbyte för pengarna med hänsyn till såväl ljuseffekt som livslängd hos lamporna. Man har då vid prövning kommit till ett visst optimum och funnit, att om man ökar livslängden, kommer det att medföra så väsentliga öknings- i tillverkningskostnaderna, att det på lång sikt blir mindre lönande för kunden. Det blir bättre att göra lamporna något billigare och något mera kortlivade. Den ljuseffekt kunden får för sina pengar blir i alla fall i längden större. Det har här införts en systematisk granskning. Normerna för dessa glödlampor ha utarbetats och övervakas av en kommitté med representanter för Stockholms elektricitetsverk, Svenska elverksföreningen, tekniska högskolan, Norra och mellersta Sveriges ångpanneförening och — jag ber att få understryka det — även Kooperativa förbundets fabrik Luma. Man har sålunda bland tillverkarna systematiskt försökt arbeta fram en hållbar norm, som skulle tillgodose kundernas behov. Man har kommit till det resultatet att omkring 1 000—1 250 ljustimmar är ett optimum, och då har man hållit sig omkring det. Jag tror därför, att man alldeles bestämt kan tillbakavisa den anmärkningen, att lampfabrikanterna skulle på något vis göra lamporna kortlivade för att få en ökad konsumtion.

Jag skall sedan be att få något beröra resonemanget om textilindustrien. Det är så till vida intressant, att där ha motionärerna i någon mån själva givit en lösning på det moderna problemet, varför en del varor äro mera kortlivade. Där säga motionärerna själva, att om en vara i det ena fallet håller tre år och säljes för ett visst pris, så kan det inte anses orätt mot allmänheten att sälja samma vara med försämrad kvalitet, så att den håller bara ett år, om priset blir en tredjedel av den första varans. Utvecklingen har naturligtvis i mycket stor utsträckning lett till att människorna inte vilja ha de varor, som äro så långlivade. Särskilt gäller det på textilområdet, där moderna och smaken växla mycket hastigt. Där har man kanske efter hand gjort varorna mindre stabila i kvaliteten men också väsentligt billigare. Jag återkommer här till att efterfrågan har varit den avgörande faktorn.

På tal om hur långlivade artiklar äro, tog herr Branting upp frågan om skrivmaskinerna. En gammal förman hade påpekat, att numera tillverkades skrivmaskinerna av mindre stabilt material; de olika delarna voro inte så hållbara, och följaktligen skulle en modern skrivmaskin inte hålla mer än tio år, medan en äldre skulle hålla femton år. Men det kan hända, att detta faktiskt passar allmänheten bättre, därför att utvecklingen på detta område går så pass hastigt, att en skrivmaskin, som kommit till för tio år sedan, är tekniskt för-

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)

åldrad. Det är önskvärt att få en maskin med modernare utrustning, och då är det inte någon idé att göra skrivmaskinen så kraftig, att den håller femton år, när i själva verket kunden är mera betjänt av att få köpa en ny maskin, och det är till hans fördel, att han har fått köpa maskinen med tio års livslängd till ett lägre pris.

Jag skall ett ögonblick återgå till textilproblemet. Där säga motionärerna, att det är beklagligt, att vi inte få köpa nylonstrumpor här, som ha visat sig så utomordentligt hållbara. Jag kan försäkra herr Branting, att de svenska textiltillfäbrikerna ha gjort utomordentliga ansträngningar för att få inköpa denna råvara och här tillverka nylonstrumpor. De begära inte bättre än att få ta upp denna tillverkning, därför att de veta, att nylonartiklar äro mycket begärliga. Jag kan också nämna, att man från svenskt håll har gjort en framstöt hos det amerikanska moderbolaget och begärt att få uppta tillverkning av materialet nylon här i Sverige, men det har tills vidare avvisats, därför att den amerikanska koncernen inte var beredd att sälja någon licens. Men jag har anledning tro, att fortfarande vissa underhandlingar pågå. Här har man alltså ingalunda varit obenägen att följa utvecklingen, utan tvärtom ha svenskarna konkurrerat sinsemellan mycket ivrigt om möjligheten att få detta material till sitt förfogande.

Vad textilindustrien beträffar, kan jag inte underlåta att särskilt beröra de vemodiga uttalanden, som göras om gamla tiders tyger, vilka räckte hela livet. Mången skulle med glädje köpa de gamla starka tygerna, blott de stode att uppbringa, heter det i motionen. När jag läste det, kunde jag inte underlåta att bläddra fram i motionen och se, vilka som skrivit under den. Det var inte utan ett litet leende jag återfann namnen Branting, Ström och Lindström under denna motion. De förefalla mig vara de mest typiska representanterna för romantisk idealism i första kammaren, personer som med glädje blicka tillbaka till den gamla goda tiden och tänka på hur förträfflig den var. När jag hör talas om detta tyg, som skall räcka hela livet, kan jag inte låta bli att tänka på den gamla Strixhistorien om gubben, som kom in och skulle ha ett byxtyg. Man visade honom alla sorter, men han var inte nöjd, och till slut sade han: »Det ska vara ett rejält böxatyg.» — »Men det här är det bästa», sade expediten. — »Det ska gå att tända säkerhetständstickor på», sade gubben. Jag tror inte, att vi kunna motsvara dessa önskningar, herr Branting. Jag tror för övrigt inte, att allmänheten i regel vill ha sådant tyg, den vill ha någonting annat. Jag tror, att motionärerna litet väl mycket ha drömt sig tillbaka till en gången tid och jämföra våra varor med de gamla utan att ta hänsyn till de nya anspråk vi ställa på dem. Om herr Branting skulle tänka sig, att vi plockade fram de gamla resårskor, som hans pappa och min pappa promenerade i ute i Kungsträdgården, och sedan gingo ut med dem så, som vi och ännu mer våra ungdomar göra nu för tiden på långa marscher, skulle han få se, att dessa skor inte alls stoppade. Man ställde helt andra krav på varorna förr. Följaktligen får man vara försiktig med att jämföra de gamla och de nya varorna.

Det är likadant på en mängd områden. Jag vill t. ex. nämna cyklar. Jag minns, att när jag köpte min första cykel, kostade den någonting på 380 kronor. Nu kan jag köpa en mycket bättre och elegantare och fullkomligt lika hållbar cykel för någonting på 200 kronor. Det föreligger sålunda här inte någon kvalitetsförsämring, utan en ständig förbättring enligt min mening och ett mycket starkt förbilligande av denna vara.

Men jag tror, att man här glömmet, att dessa varor förekommo mycket knapp i världen. Jag föreställer mig, att både herr Branting och jag, när vi fingo vår första cykel, funno, att det var en oerhörd upplevelse, och vi

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)
skötte den som vår ögonsten. Men, mina herrar, lämna en cykel till en modern yngling och se, hur han handskas med den, slänger den i backen och låter den stå i regn och rusk, i ur och skur! Vi ha nu för tiden ett helt annat slitage på varorna. Trots detta håller den nutida varan bra i förhållande till den gamla.

Jag skulle kunna ta många exempel. Jag vill bara anföra sportartiklar. Herrarna, som äro litet till ären komna, kunna erinra sig, med vilka sportartiklar vi arbetade, hur primitiva och dåliga de voro. Jämför detta med de charmanta sportredskap, med vilka våra ungdomar nu utrustas till enligt min mening hyggliga priser! Det har inte skett någon systematisk försämring. Tvärlo! Vi måste vara försiktiga med att så där i största allmänhet jämföra det gamla och det nya.

Så kommer jag över till det, som naturligtvis här är det principiellt viktiga, nämligen frågan, huruvida det är motiverat att införa en allmän prövning av kvaliteten på varor i stor omfattning. Där tror jag, att man har anledning att sätta ett mycket stort frågetecken. Möjligheterna till en allmän kontroll av varor äro utomordentligt begränsade. En sådan kontroll är mycket svår på olika områden, och på en del områden är den nästan omöjlig, därför att vi icke ha så noggrant utarbetade metoder, att vi alldeles objektivt kunna säga vad som är det bättre och vad som är det sämre. För att genomföra en omfattande kvalitetskontroll fordras, att det finns noggrant utarbetade metoder och institut, som kunna utföra kontrollen. I den mån sådana institut ha tillkommit och i den mån sådana metoder ha utarbetats, är man från näringslivets sida icke främmande för tanken, att en kontroll skall införas och att även en lagstiftning skall kunna komma i fråga. Jag ber därvidlag att få understryka, att man från näringslivets håll i många år har begärt en modern livsmedelslagstiftning, särskilt med tanke på de konserverade livsmedlen, och att detta på grund av många omständigheter har fördröjts men upprepade gånger efterlysts just från industriellt håll. Vi äro sålunda på det klara med att när tiden så att säga har mognat, bör också kontroll kunna komma i fråga. Det pågår i ganska stor omfattning ett utarbetande av dylika metoder. Textilindustrien har tagit itu med det, och det kommer naturligtvis att utvecklas vid det textilforskningsinstitut, som nyligen är grundat i Göteborg. Men vi anse, att i nuvarande stund äro inte metoderna tillräckligt långt utarbetade, för att man skall kunna skrida till en noggrann allmän kontroll och få denna verkligt saklig. Har man nämligen icke metoderna väl i sin hand, kan en kvalitetskontroll verka i helt motsatt riktning mot den önskvärda. Om man rör sig på ett område, där man har svårt att avgöra, vilka faktorer i varan som bestämma dess nyttighet, kan det nämligen hända, att man ställer upp föreskrifter, som i själva verket äro sådana, att man dömer ut varor, som för vissa ändamål äro nyttiga. Jag tänker exempelvis på tvättmedel, beträffande vilka man ännu inte har fullt utbildade kontrollmetoder. Ailtför långt gående bestämmelser där kunna låsa oss vid ett visst utvecklingsstadium och hämma utvecklingen. Skulle man börja en utredning här och sedan kanske komma till en lagstiftning, kunna vi komma att slå in på en väg, som är den motsatta mot den, som äsyftas. Jag kan i det sammanhanget inte underlåta att påpeka, att Kooperativa förbundet, som herr Branting så många gånger här har åberopat, har bestämt varnat för en alltför rigorös kontroll och särskilt varnat för faran av en lagstiftning, innan man har i sin hand möjligheterna att genomföra kontrollen på ett lämpligt sätt.

Det är rätt överraskande för en svensk industriman att höra den mycket skarpa kritiken här, ty om man jämför vår industriella produktion med den utländska, måste man nog säga, att den svenska i utpräglad grad är inriktad på kvalitetsproduktion. De krav, som ställas på den svenska industrien, äro

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)

mycket höga, både när det gäller hemmamarknaden och exportmarknaden. Vi ha här — trots vad motionärerna säga om att konsumenten står så villrådig — i själva verket en allmänhet, som har mycket höga anspråk på varor och är ganska medveten om vad den köper, även om den naturligtvis i vissa fall kan stå trevande. De breda konsumtionsvarornas standard här i Sverige är, så vitt jag förstår, genomgående högre än i de flesta andra länder. Ett undantag utgöra möjligen vissa varor i Amerika. De krav, som ställas på den svenska industrien, äro alltså ingalunda ringa, och jag tror, att industrien med viss rätt kan säga, att den har gjort sitt för att motsvara detta krav. Och när det gäller exportartiklar, är detta i alldeles eminent grad påtagligt. Hela den svenska exporten är ju uppbyggd på att vi ha kunnat leverera kvalitetsvaror, som ha kunnat tränga in på de stora marknaderna och där bevara sin ställning. Att det skulle ha varit möjligt för den svenska industrien att där komma med några billiga varor, som hastigt skulle förbrukats, är fullständigt otänkbart.

Jag skall inte uppta tiden nu längre, men jag skulle vilja erinra motionärerna om ett litet exempel, som kanske ändå kan vara roligt att ha i minnet. Herrarna minnas nog alla den sensation det väckte, när man på Vitön i Norra ishavet återfann alla de föremål, som den Andréeska expeditionen hade haft med sig. Bland de saker, som funnos med i utrustningen, var även ett primuskök. Vi veta, att detta är en artikel, som har gått segrande ut över hela världen och har erövrat ett namn åt sig i alla länder. När detta primuskök — som var ett standardkök, icke för ändamålet specialtillverkat — kom tillbaka till Sverige efter 35 år och ställdes upp på disken hos firman B. A. Hjorth och man värmdde förgasaren och pumpade, började det brinna fullt normalt med den fotogen, som hade varit i det. Trots påfrestningarna under de 35 åren befann sig detta primuskök i fullständigt oskadat skick. Jag tror, att vi få säga oss, att en industri, som kan prestera sådana varor, ändå kan ha rätt att frita sig från anmärkningen, att den inriktar sig på dåliga varor, som fort skola konsumeras av allmänheten. Och nu göras dessa primuskök ännu bättre.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Branting**, som anförde: Herr talman! Det blir mig inte möjligt att besvara herr Nordensons anförande i alla dess detaljer — jag begärde ju bara ordet för ett kort genmäle. Jag vill säga honom, att motionärerna icke äro så naiva, att de påstå, att det har ägt rum en allmän kvalitetsförsämring av alla industrivaror. Utvecklingen är alldeles uppenbart den, att det under decenniernas lopp har kommit fram tekniska produkter, som äro synnerligen beundransvärda, men motionärerna ha menat, att vid sidan av detta ha just under de sista, kanske tjugo, trettio åren vissa tendenser till en allmän försämring på särskilda områden kunnat påvisas.

Det där gamla utmärkta primusköket från Andrées tid var inte exempel på modern produktion, herr Nordenson, utan det var just exempel på produktion under en tid, när det faktiskt gjordes bra varor. Det är möjligt, att just primusköken fortfarande äro mycket bra — det vill jag inte alls yttra mig om — men när det gäller t. ex. symaskiner, har från stora syateljéer sagts mig, att de 30 år gamla maskinerna slåss alla sömmerskor om, ty de äro alltjämt utmärkta, men de nyare vill man inte använda, ty de äro inte så bra.

Jag vill också säga herr Nordenson, att det ingalunda är ett uttryck för »romantisk idealism», om man exempelvis eftersöker hållbara tyger. Det är

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)

helt enkelt ett krav, som man ställer upp såsom ett ideal, när man ser, hurudant läget är i många mycket fattiga familjer, där mödrarna slitas med besväret att försöka hålla sina barn något så när hela. Man blir upprörd, när man ser barnen i kläder, som ideligen gå sönder, och sedan hör textilfabrikanternas förklaring: »Allmänheten vill ha lätta, eleganta varor; den bryr sig inte om, ifall de äro starka eller inte!» Av dylika påståenden känner man sig inte övertygad.

Dessutom menade herr Nordenson, att det är *efterfrågan*, som här är det avgörande. Men det är nu en efterfrågan utan upplysning, herr Nordenson, det är en efterfrågan utan objektiv och riktig ledning, trevande, bara på försök! Vi vilja ha en efterfrågan, som är ledd av en föregående undersökning av respektive varors kvalitet. Det är detta, som är det väsentliga.

Jag skall inskränka mig till detta, herr talman.

Herr **Ekströmer**: Herr talman! Nu har ju herr Branting backat ganska betydligt från sin motion. Nyss sade han, att det inte alls var fråga om någon allmän varuförsämring, men på s. 8 i motionen står likvisst, att produktionssystemet »visat allt tydligare degenerationstecken»; och jag kan ju till kammarens uppbyggelse citera vidare: »Till dessa hör just den ovan påtalade, allmänna varuförsämringen, ofta i förening med en oerhörd prisuppskörtning, liksom också tillbakahållandet av allmännyttiga uppfinningar. Allmänheten är nu på nåd och onåd utlämnad i fråga om sin varuförsörjning till ett suveränt och okontrollerat företagardöme, som ingalunda drar sig för *utplundring*.» Dessa två uttalanden tycker jag inte riktigt gå ihop. När jag fick höra herr Brantings replik, ville jag påpeka detta förhållande, ehuru jag inte begärde ordet just härför.

Jag skall inte heller gå närmare in på den dimbildning, som herr Branting med sina många ord har lyckats åstadkomma, men eftersom herr Branting menar, att vi företagare på något sätt frukta kvalitetskontroll, vill jag som ett allmänt omdöme säga, att så inte alls är fallet. Vi ha ingenting att dölja i fråga om kvaliteten, men vad vi frukta är, att kvalitetskontrollen skall bli så stel och otymplig, att den motverkar sitt eget syfte. Jag vet helt enkelt inte, hur en sådan kvalitetskontroll skall gå till. Jag berörde frågan i mitt första anförande. Hur många hundratusen olika sorters varor ha vi? Vilka skola kontrollera dessa, och hur skall det gå till? Hur många kvaliteter och storlekar finns det inte av varje vara? Det skulle ju behövas det ena institutet efter det andra med fackmän på varje område — en jättelik organisation, som sannolikt ändå kommer att ideligen begå fel till konsumenternas och näringslivets skada. Det är det vi frukta.

Idealist är inte herr Branting, det säger han själv, men nog vittnar det om något slags idealitet av sällsamt slag, när han i detta sammanhang hittar på att tala om det allmänna jäktet i tiden! Det hör väl ändå inte hit.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Albertsson**: Herr talman! Eftersom jag är en av reservanterna, känner jag mig nödsakad att säga några ord i denna fråga, men jag skall fatta mig kort.

Egentligen hade jag tänkt att läsa upp slutklämmen i alla de tio yttranden, som utskottet fått från olika organisationer, av vilka nio avstyrka motionärernas begäran om utredning. Men jag skall inte uppta tiden med detta, då jag hoppas, att kammarens ledamöter läst vad som står i utskottsutlåtandet om dessa yttranden. Deras kläm är i samtliga fall mer eller mindre kraftigt avstyrkande. Det anföres också i något fall att det vore bättre att reformen genom-

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)

fördes på frivillighetens väg än genom lagstiftning. Så har sagts i Kooperativa förbundets yttrande, som herr Branting så flitigt refererat, och Kooperativa förbundet är ju inte någon intresseorganisation i den mening, herr Branting förut talat om.

Kommerskollegium, patent- och registreringsverket, statens provningsanstalt, statens uppfinnarnämnd och institutet för folkhälsan äro alla fullständigt ojäviga i denna fråga, och alla ha de avstyrkt utredningen — jag räknar då inte med grossistförbundet och industriförbundet, ty herr Branting anser naturligtvis dem vara jäviga.

Herr talman, jag vill till slut, för att inte uppta tiden längre, blott yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Herr Elowsson, Nils: Herr talman! De, som ha uttalat sig emot en kvalitetskontroll, ha framställt saken så, som om detta skulle vara en absolut nyhet inom näringslivet, men så är det ju inte alls. På en hel del färdiga varor ha vi redan en sådan kvalitetskontroll, och dessutom är det ju ett genomgående drag i praktiskt taget all företagarkerksamhet, att den, som skall skaffa sig råvaror eller halvfabrikat för att framställa en vara, söker förvissa sig om att han får så goda råvaror eller halvfabrikat som möjligt. Detta är enligt min mening ett lika klokt som vackert drag hos det moderna näringslivet. Men när den, som tillverkar varorna, vill försöka skaffa sig garantier för att han får de bästa råvarorna, är det väl inte så märkvärdigt, om konsumenterna eller de, som företräda deras intressen, också resa liknande anspråk, när de skola köpa den färdiga varan.

Önskan att få en god vara är ju heller ingen nyhet. Det är en önskan, som människorna ha hyst under århundraden, och eftersom gamla tider ha förts på tal i detta sammanhang, så kan man ju erinra om att en av det gamla skråväsendets uppgifter var att garantera tillverkningen av en god vara. När näringsfriheten genomfördes år 1846 och 1864 avskaffades som bekant skråväsendet. Det var ingen som sörjde däröver, men vi förlorade nog i samband därmed också den garanti för en god vara, som de gamla skråna utgjorde.

När man sedan överhuvud taget reser invändningar mot en kvalitetskontroll och när man som herr Ekströmer målar ut, vilken väldig hord av tjänstemän och kontrollörer som erfordras för att genomföra kontrollen, vill jag säga, att vi inte skola förirra oss för långt i sådana spekulationer. Däremot tycker jag, att det skulle vara ganska klokt, att vi sökte ena oss om att tillverkningen av dåliga varor är en misshushållning med kapital, med varor och med arbete. Om man alltså vill ha en god hushållning i ett land, bör man försöka att komma åt misshushållningen i dess olika former. Hur man sedan skall gå till väga för att åstadkomma en bättre hushållning, få vi väl sätta oss ned och resonera om. Det är självfallet, att när vi skola försöka realisera detta önskemål, kunna vi inte ha någon lösning klar samtidigt som önskemålet framställles, utan det blir naturligtvis med detta som med så mycket annat: vi få söka oss fram till den bästa lösningen. Då är väl ändå frågan den, om det inte är klokt att sätta sig före, att man skall undvika att tillverka dåliga varor. Man bör försöka tillverka goda varor, särskilt i ett land som vårt, där näringslivet kanske mera än i några andra länder sedan mycket lång tid tillbaka har varit inställt på att tillverka just kvalitetsvaror, som gjort det svenska namnet känt över hela världen. Det är märkligt, att just näringslivets företrädare här i riks-

Om effektiv kvalitetskontroll på saluförda varor m. m. (Forts.)
dagen skola resa ett så kraftigt motstånd, när det gäller att fortsätta den väg, på vilken man redan tillryggalagt ett ganska långt stycke.

Det är från dessa utgångspunkter och mindre på grund av de av motionärerna anförda exemplen som utskottet har kommit till det resultat, som föreligger i dess utlåtande, alltså att man bör inrikta sig på att åstadkomma en effektiv kvalitetskontroll i vårt land. En sådan varukontroll skulle helt säkert gagna inte bara vårt land överhuvud taget, utan också det svenska näringslivet. Den skulle göra näringslivet konkurrenskraftigare och, som jag nyss sade, hjälpa till att avskaffa den misshushållning, som dock är ett faktum. Om utskottet skulle ha sagt nej till den kontroll, som begäres i motionen, skulle det ju i realiteten ha inneburit, att utskottet uttalat en halv garanti för att det tillverkas bara goda varor, men det är det väl ändå ingen som vill påstå. Vi kunna kanske säga, att det tillverkas övervägande goda varor, men vi måste samtidigt medge, att det också tillverkas en mängd dåliga varor, och det är naturligtvis dessa, som man framför allt vill försöka komma åt. Man önskar ge produktionen en annan inriktning, så att vi kunna komma ifrån misshushållningen.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ekströmer* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ekströmer* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 27.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om bibehållande av den statliga priskontrollen m. m.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om bibehållande av den statliga priskontrollen m. m.

I en inom första kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 188, hade herrar *Öhman* och *Linderot* föreslagit, att riksdagen skulle

Om bibehållande av den statliga priskontrollen m. m. (Forts.)

i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att den statliga priskontrollen skulle bestå och framför allt inriktas på att bryta monopolprissättning, för vilket ändamål gällande prislagsstiftning måste anpassas till de förändrade förhållandena, priskontrollapparaten effektiviseras och en demokratisering av framför allt priskontrollnämndens sammansättning äga rum.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att ifrågakvarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr **Öhman**: Herr andre vice talman! Jag skall försöka att inte förlänga förhandlingarna med så många minuter, men då jag inte kan dela den ståndpunkt, som kommit till uttryck i utskottsutlåtandet, må det ändå tillåtas mig att anföra några synpunkter i anslutning till de syften, som motionen vill främja.

Vi ha under de senaste sammanträdena här i kammaren diskuterat mycket om faran för inflation, och det har varit en ganska allmän uppfattning, att man måste se till, att den stigande priskurvan inte fortsätter, utan att det blir en bättre relation mellan varor och priser. Detta förhållande talar ju enligt min mening mycket klart för att det nu är nödvändigt att mera än tidigare effektivisera den priskontroll, som vi ha, och inte, såsom utskottet tydligen gör, ta sikte på att avveckla den nuvarande priskontrollen.

Det är ju ett allbekant faktum, att orsakerna till de stigande varupriserna äro dels varubristen, dels de monopolistiska prissättningar, som förekomma och som väl efter ett hävande av priskontrollen med all sannolikhet komma att bli ännu mera påtagliga. Det förhållandet, att redan före kriget enligt en statlig utredning inte mindre än 74 procent av alla livsmedel tillhörde de s. k. bundna varorna — d. v. s. det varusortiment, vars priser icke bestämdes av tillgång och efterfrågan på marknaden, utan av överenskommelser mellan företagens och affärsmännens olika sammanslutningar — pekar ju också mycket klart på behovet av en effektivare priskontroll än vi haft under de senaste åren, om vi skola komma till rätta med priskurvan på ett för den breda allmänheten tillfredsställande sätt.

Jag vill bringa i erinran, att riksdagen bara för ett par sammanträden sedan har beslutat, att omsättningsskatten skall avskaffas. Om vi då inte ha en effektiv priskontroll, måste man ju fråga sig, om man inte har anledning att befara, att den prissänkning, som borde bli ett omedelbart resultat av omsättningsskattens bortfallande, kommer att utebli.

Nu utgår utskottet från den ståndpunkten, att priskontrollen skall upphöra, när — som man säger — normala förhållanden i fråga om varutillförsel inträda. Vad menar man egentligen med »normala förhållanden»? Det är tydligen den meningen som ligger bakom, att normala förhållanden inträda, när den s. k. fria konkurrensen har återställts. Men hyser utskottet verkligen den uppfattningen, att de moderna monopolerna — trusterna och kartellerna och andra sammanslutningar inom näringslivet — skola försvinna och att vi kunna komma tillbaka till de gamla s. k. normala förhållandena med fri konkurrens? Monopolbildningarna äro ju ett av vårt nuvarande samhälles allra mest karakteristiska drag, och de ha uppkommit som resultat av den fria konkurrensen. Då måste man ju verkligen fråga: kan man tro på möjligheten att ändra denna ganska naturliga, jag skulle vilja säga denna ganska lagbundna, ekonomiska utveckling? Kan man tro, att vi skola kunna vrida klockan tillbaka och återföra det ekonomiska livet och samhällsutvecklingen till ett skede, som redan är passerat av utvecklingen själv? Det är nog en illusion att tro,

Om bibehållande av den statliga priskontrollen m. m. (Forts.)

att vi skola kunna komma tillbaka till den s. k. fria konkurrensen och få bort monopolsammanslutningarna. Det skulle också vara ett steg bakåt. Vägen framåt, som löser de problem och skadeverkningar som monopolismen har skapat, är att samhället övertar produktionsmedlen, så att vi få en samhälleligt planerad ekonomi.

Det är också från denna utgångspunkt som arbetarörelsens efterkrigsprogram är utarbetat. Detta programs anhängare ha ju flertal både i riksdagen och ute bland folket, och om vi skola lyckas i enlighet med programmets förutsättningar att åstadkomma en samhällelig planhushållning och göra den effektiv, kunna vi inte komma ifrån, att samhället också måste ha grepp över själva prispbildningen. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till att denna uppfattning företrädes ganska klart av landsorganisationen, som i sitt yttrande över motionen har anslutit sig till dess väsentliga punkter och mycket starkt understrukt, att förutsättningen för att kunna genomföra det socialreformatoriska programmet och den fulla sysselsättningen är, att vi få en mycket effektiv priskontroll, så att de statliga myndigheterna kunna ingripa också på detta område. Jag beklagar, att de ärade ledamöter av utskottet, som tillhöra samma meningsriktning som ledningen för landsorganisationen och som äro anhängare av efterkrigsprogrammet, inte ha intagit samma ställning som landsorganisationen i det här fallet.

Till sist bara ett par ord om en annan fråga, som beröres i motionen, men där likaledes utskottet hemställt om avslag. Det är frågan om priskontrollorganens demokratisering. Jag vill bara hänvisa till hurusom från det parti, som jag representerar, vid upprepade tillfällen här i kammaren under tidigare år liksom också i andra sammanhang har anförts nödvändigheten av att vi få en sådan sammansättning av krisorganen och inte minst priskontrollnämnden som i möjligaste mån motsvarar de intressegrupper och de styrkeförhållanden, som finnas i samhället. Arbetarna och bönderna utgöra i alla fall cirka 70 procent av medborgarna här i landet, men om man ser på deras representation i dessa viktiga samhällsorgan finner man, att de inneha på sin höjd en sjättedel av posterna. Jag vill i det sammanhanget hänvisa till att landsorganisationens representant i priskontrollnämnden mycket drastiskt har skildrat, hur den nuvarande sammansättningen gör, att nämndens arbetsmöjligheter i hög grad försvåras, dels på grund av att den inte har tillräcklig personal, dels på grund av att den överväldigande majoriteten tillhör sådana intressegrupper i samhället, som av ganska naturliga skäl inte ha något större intresse — för att uttrycka sig försiktigt — av att prisnivån sänkes.

Herr andre vice talman! Då jag inte kan dela utskottets motivering och hemställan, ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr **Ekströmer**: Herr talman! Vi lyckades verkligen för en gångs skull uppnå full enighet inom utskottet i denna fråga. Visserligen blev motionen avstyrkt, men i motiveringen har åtskilligt av vad motionärerna sagt tagits upp med icke ringa välvilja, i mitt tycke kanske en aning för välvilligt. Jag trodde därför att herr Öhman skulle vara belåten med utskottsutlåtandet, men det hör jag nu, att han inte är. Jag tycker ändå, att herr Öhman så att säga slår in öppna dörrar med sitt anförande. Huvudönskemålet med motionen, om jag har läst den rätt, var väl ändå, att man skulle bryta en mer eller mindre inbillad monopolprissättning. Men det önskemålet lär man väl inte behöva orda mycket om, eftersom riksdagen i går antagit en lag om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet och det är att förmoda, att de missförhållanden, som till äventyrs kunna förekomma, skola elimineras av det beslutade övervakningsorganet. Jag tycker, att det hädanefter inte skulle föreligga

Om bibehållande av den statliga priskontrollen m. m. (Forts.)
någon risk från de monopolistiska sammanslutningar, som herr Öhman är orolig för.

Beträffande de obundna varorna ha vi i utskottet vitsordat, att i den nu rådande varuknappheten är en priskontroll alltjämt behövlig och att man får se tiden an, innan man avvecklar den. Det är emellertid min bestämda övertygelse, att när en gång normala tider återinträda — och därmed menar jag, att varuknappheten försvinner — är en fortsatt priskontroll mera till skada än till gagn, om man vill ha en låg prisnivå. Kontrollerade priser, s. k. maximipriser, bli nämligen lätt betraktade också som normalpriser eller t. o. m. minimipriser, som inte böra underskridas. Ett kontrollorgan kan aldrig följa prisutvecklingen så smidigt som den fria konkurrensen.

Slutligen ha vi även tagit upp vad herr Öhman kallar priskontrollnämndens demokratisering. Jag vet inte, om det är meningen som det i motionen antydes, att konsumenterna böra ha dominerande inflytande eller om — som herr Öhman nu sade — sammansättningen skall motsvara proportionen mellan olika grupper i samhället. Jag tror knappast, att utskottet kan vara med om ett sådant önskemål som att konsumenterna skola ha dominerande inflytande. Eftersom utskottet representerar olika skikt i samhället — företagare, jordbrukare, arbetare o. s. v. — skulle jag för min del tro, även om jag inte vågar säga det direkt, att det är nödvändigt, att även producenterna skola ha en del att säga till om. Det är nämligen nödvändigt för hela vårt näringsliv, inte blott för företagen, utan också för deras anställda och för allmänheten, att en sund prispolitik föres, så att företagen kunna konsolideras till gagn för fortsatt utveckling och för de anställdas trygghet och för att konsumenterna skola få en rejäl köpenskap och tillfredsställande service.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Heiman: Herr talman! Herr Öhman yttrade, att utskottet har utgått ifrån att priskontrollen skulle slopas, när mera normala förhållanden inträda. Detta har utskottet inte uttalat sig om, utan utskottet har bara refererat vad som tidigare varit den allmänna uppfattningen. Utskottet har däremot sagt ifrån, att frågan om att bibehålla priskontrollen efter den 30 juni 1947 — till vilken dag prisregleringslagen förlängts — bör prövas vid den tidpunkten. Visar det sig då, att behov av priskontroll kvarstår, har utskottet ingenting emot att den fortsätter. I samband därmed, tillägger utskottet, torde få omprövas även frågan om en effektivisering av priskontrollen och om en mera allsidig representation inom priskontrollorganen.

Jag har hört, att arbetet inom priskontrollnämnden redan har effektiviserats och att det håller på att effektiviseras ytterligare. Jag tror därför, att man kan räkna med att nämnden blir så effektiv som kan vara av behovet påkallat inom den närmaste tiden och att den även kommer att kunna kontrollera prissättningen i samband med omsättningsskattens slopande.

Vad sedan gäller representationen inom priskontrollnämnden, tycker man inte, att det skulle behövas, att riksdagen uttalar sig i den frågan. Denna sak kan regeringen ordna utan framställning från riksdagen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 366, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till folkskoleseminarierna m. m.;

nr 367, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om vissa anslag för budgetåret 1946/47 till länsstyrelserna och landsfiskalerna;

nr 368, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt vägförvaltningarna jämte en i ämnet väckt motion;

nr 414, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad för vissa militära institutioner i Stockholm;

nr 415, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa hyreskostnader;

nr 416, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av behållningen å till anläggningar för oljelagring ovan jord anvisade reservationsanslag;

nr 417, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1945/46 m. m., i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 418, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statsgaranti för exportkredit;

nr 419, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vidtagande av vissa åtgärder inom sinnessjukvårdsorganisationen;

nr 420, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statistiska centralbyrån och folkbokföringen för budgetåret 1946/47;

nr 421, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande av viss anslagspost i pensionsstyrelsens avlöningsstat för budgetåret 1945/46;

nr 422, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda förslag om anslag för budgetåret 1946/47 till oförutsedda utgifter;

nr 423, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden;

nr 424, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättning till statens automobilskattemedelsfond;

nr 428, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1946/47 till understöd åt folkhögskolor; samt

nr 435, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående *dels* nedläggande av driften vid Svenska skifferoljeaktiebolagets oljeutvinningsanläggningar vid Kinne-Kleva m. m., *dels ock* medgivande för Svenska skifferoljeaktiebolaget att teckna viss borgen.

Anmäldes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 378, i anledning av väckta motioner om utredning angående ändring av gällande bestämmelser om försäljning av kyrklig jord; och

nr 409, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken, *dels ock* en i ämnet väckt motion.

Skrivelseförslagen godkändes, förslaget nr 378 under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 50 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 386, till Konungen i anledning av väckt motion angående viss ändring av 1 § lagen om behandling av alkoholister.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 40 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:
nr 411, i anledning av dels Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till vissa ändringar i allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena, m. m., dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för folkskolans överlärare;

nr 412, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, m. m.; samt
nr 413, angående regleringen för budgetåret 1946/47 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 432, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att vidtaga de åtgärder som erfordras för Sveriges anslutning till Förenta Nationerna.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 5 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 436, i anledning av väckta motioner angående sambandet mellan socialpolitik och beskattning; och

nr 437, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om preliminärt uttagande av värnskatt för senare hälften av budgetåret 1946/47.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 436, att utskottets hemställan i betänkande nr 43 samt, i fråga om förslaget nr 437, att utskottets hemställan i betänkande nr 48 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial nr 256, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om s. k. språktillägg till folk- och småskollärare i finskspråkiga områden i landet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.59 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.
